

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΗ' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1989 | ΑΡΙΘ. 1

Η ΒΑΠΤΙΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Σύγχρονος 'Αγιογραφία από τόν ί. ναόν 'Αγίας Βαρβάρας Σαλαμῖνος. "Έργον τοῦ Παύλου Σιδέρη.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἡ βάπτισις τοῦ Χριστοῦ. — Ε. Δ. Θεοδώρου, Χριστιανισμός καί φεμινισμός. — Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σέ... ἀπορίες. — Δημ. Σαθράμη, Ἡ Θεολ. Σχολή Χάλκης. — π. Σωτ. Τράμπα, 13 χρόνια ἱεραποστολῆς στήν Κορέα. — π. Συμ. Κούτσα, Ἡ ἱερωσύνη ὡς ἀποστολή. — Μ. ὤ σέ ω ς μοναχοῦ, Τό "Άγιον Πνεῦμα ὡς ἐμπνευστής τῆς... μοναστικῆς ζωῆς... — Ἄλ. Μ. Σταυροπούλου, Θεραπευτικός τουρισμός. — Ἐπίκαρα. — π. Χριστ. Μο-

στάκα, Ὅριακοί σταθμοί στήν ἱστορική πορεία τῆς Ὀρθοδοξίας μας. — π. Ἄντ. Ἀλεβιζοπούλου, «Ὑπεραγορά Ἐρησκείας». — π. Κ. Ν. Καλλιανού, Ἐπισκόπου Σκιάθου Ἰωάσαφ, Ἀνέκδοτο Γράμμα... — π. Σ. Φαράσογλου, Ἀπό τήν τάξη καί ψαλμωδία στόν πατριαρχικό ναό ΚΠόλεως. — Μαρίας Ματζάρη - Μιχαήλ, Ἀντικρύζοντας τόν 21ο αἰώνα. π. Ν. Σκιαδάρεση, Κων. Πανός. — Εὐαγγ. Π. Λέκκου, Εἰδήσεις πού ἐνδιαφέρουν τοὺς ἐφημερίους.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ*

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀνάμεσα στὰ αἰτήματα τοῦ Φεμινισμού, τὰ ὁποῖα ἀναφέραμε πιὸ πάνω καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι ἤδη ἐπαρκῶς γνωστὰ στὸν τόπο μας³, πολλὲς φεμινίστριες προσέθεσαν, ὡς μὴ ὄφελε, καὶ τὴν προσπάθεια γιὰ τὴ νομιμοποίηση τῶν ἐκτρώσεων ἢ ἀμβλώσεων, γιὰ τὴ λεγομένη «σεξουαλικὴ ἀπελευθέρωσι» τῶν γυναικῶν, γιὰ τὴν καταπολέμησι τῆς παραδεδομένης χριστιανικῆς γενετησίας ἠθικῆς, γιὰ τὴ διάδοσι τοῦ «ἐλεύθερου ἔρωτα», γιὰ τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία πρὸς ἀνεμπόδιστη σύναψι ἐρωτικῶν σχέσεων, γιὰ τὸν ἐγκλωβισμό τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς σὲ καθαρῶς νατουραλιστικὰ καὶ ἡδονιστικὰ πλαίσια, γιὰ τὴ χειραφεσία τῆς ἀπὸ τὶς διαφορὲς ἀνθρωπολογικῆς, θρησκευτικῆς, ἠθικῆς, ἀνθρωπιστικῆς, πολιτιστικῆς, κοινωνικῆς, νομικῆς καὶ πολιτικῆς συναρτήσεως τῆς, γιὰ τὴ διάδοσι ἀναλόγων συνθημάτων (λ.χ. «ἔξω οἱ νόμοι ἀπὸ τὸ κορμί μας», «τὸ σῶμά μου μοῦ ἀνήκει καὶ τὸ κάνω ὅ,τι θέλω») καὶ γενικὰ γιὰ τὸν ψευτοφεμινισμό ἐκεῖνο, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐπαληθεύονται πλήρως εἴτε οἱ λόγοι τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «ἄνδρες οἱ νομοθετοῦντες καὶ κατὰ γυναικῶν ἢ νομοθεσία», εἴτε οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους μέσα στὸ ἔργο «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε ἐκστομίζει ὁ Βαλεντίνος, λέγοντας πρὸς τὴν ἀδελφὴ του Μαργαρίτα: «Ἀρχισες μ' ἕναν μυστικά, κατόπι κι ἄλλος τρέχει, κι' ἂν σ' ἔχουν καμιὰ δωδεκαριά, ἢ πόλις ὅλη σ' ἔχει»⁴.

Ὅπως εἶναι φανερό, ἡ προσπάθεια τοῦ Φεμινισμού πρὸς κατοχύρωσι καὶ προβολή

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 355 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17/1988 τεύχους.

3. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει γνωρίσει τὰ ἀναφερθέντα αἰτήματα τοῦ Φεμινισμού ἀπὸ τὶς προσπάθειες τῆς «Γενικῆς Γραμματείας ἰσότητος τῶν δύο φύλων» καὶ ἀπὸ δημοσιεύματα ἢ ὁμιλίες καὶ συνεντεύξεις στὸ ραδιόφωνο καὶ στὴν τηλεόρασι, πού ἐγίναν ἀπὸ ἐκπροσώπους τοῦ «γυναικείου κινήματος» ἢ ἀπὸ τὴν ἐμφυχώτρια τῆς Γενικῆς αὐτῆς Γραμματείας κυρία Σοῦ Λαίου-Ἀντωνίου.

4. Πρβλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Κρίσιμα προβλήματα τῶν νέων, Ἀθήναι, 1987, σ. 30-32.

τῶν «δικαιωμάτων τῆς γυναίκας», ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ὑπερβολὲς ἢ τὶς καταχρήσεις καὶ τὶς ψευτοφεμινιστικῆς ἐκφυλιστικῆς παρεκτροπῆς τῆς, πού εἶναι τελείως ἀπαράδεκτες ἀπὸ χριστιανικὴ σκοπιά, ἔχει πολλὰ ὑγιεῖς καὶ θετικῆς ἐπιδιώξεις, πού πρῶτα-πρῶτα καὶ πολὺ παλαιότερα ἀναγνωρίσθησαν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστιανισμό, ὁ ὁποῖος ἐλευθέρωσε τὴ γυναίκα ἀπὸ τὰ ἀνδρικὰ δεσμὰ καὶ τὴν ἀνύψωσε σὲ ὑψηλὸ θρόνο δόξας καὶ τιμῆς.

2. Ἡ γυναίκα στὸν προχριστιανικὸ κόσμον.

Στὴν ἀρχαία Σινικὴ Ἑθνηλογία καὶ στὶς ἀρχαῖες Ἰνδίες οἱ γυναῖκες ἐθεωροῦντο δοῦλες καὶ ἰδιοκτησία τῶν ἀνδρῶν (πατὴρ ἢ συζύγου) καὶ συνθάπτονταν ζωντανὲς ἢ καίονταν μαζὶ μὲ τοὺς νεκροὺς συζύγους των⁵. Στὴν Ἀραβία⁶, ὅπως ἀργότερα καὶ στὸν Μωαμεθανισμό, ἡ πολυγαμία καὶ τὸ χαρέμι ἐξετελείζαν τὴ γυναίκα⁷.

Στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας αὐτὸς ὁ Πλάτων ἔλεγε: «Ἡ θήλεια φύσις ἐστὶ πρὸς ἀρετὴν χειρῶν τῆς τῶν ἀρρένων»⁸. Γι' αὐτὸν

5. Δημητρίου Μπαλάνου, Ἡ θέσις τῆς γυναίκας ἐν ταῖς θρησκείαις καὶ ἰδίως ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, ἐν Ἀθήναις 1910, σ. 3 ἐξ., 6 ἐξ.. Chantepie de la Saussaye, Lehrbuch der Religionsgeschichte, Tübingen 1905, τόμ. 1, σ. 73 ἐξ., καὶ τόμ. 2, σ. 42 ἐξ. Paul Bartels, Das Weib in der Natur und Völkerkunde, Leipzig 1908, τόμ. 2, σ. 566 ἐξ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ Λιωνία Ἀλήθεια, ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 370.

6. Δημητρίου Μπαλάνου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 14.

7. Κορανίου σοῦρα 4, 38 καὶ 4,3. Δημητρίου Μπαλάνου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 15, ἐνθα, ὅπως προστίθεται, ὁ Μωάμεθ, ἂν καὶ ὤρισεν ὡς ἀνώτατον ἀριθμὸν συζύγων τὰς τέσσαρας, εἶχε πολὺ περισσοτέρας γυναῖκας ἐν τῷ χαρεμίῳ του, «ἀναγκαζόμενος πρὸς τοῦτο, κατὰ τὸ λέγειν του, διὰ θεῖον ἀποκαλύψων ἐπειδὴ δὲ μάλιστα αἱ γυναῖκες τοῦ χαρεμίου του, ἅμα τῇ ἐμφανίσει των εἰς τὰς ὁδοὺς, καθίσταντο ἀντικείμενα δυσμενῶν καὶ εἰρωνικῶν σχολίων τοῦ πλήθους, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον προσέλαβεν ἐν αὐτῷ καὶ τὴν γυναίκα τοῦ θεοῦ υἱοῦ του, διέταξε τὰς γυναῖκας του νὰ μὴ καταλείπωσι τὴν γυναικωνῆτιν καὶ νὰ καλύπτωσι τὸ πρόσωπον πρὸ ἀνδρῶν βαθμηδὸν δ' ἢ διὰ ταῖς αὐτῆς ἐπεξετάθη ἐφ' ὅλων τῶν Μωαμεθανίδων. Οὕτως ἡ γυνή, χάρις εἰς τὰς ἀμαρτίας τοῦ προφήτου, ἀπεκλείσθη ἐκτοτε μέχρις ἐπ' ἐσχάτων πάσης κοινωνικῆς ἀνατροφῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως».

8. Πλάτωνος, Νόμοι 6, 781.

στην «Πολιτεία» του ο ρόλος του άνδρος απέναντι στις γυναίκες καθορίζεται ως ρόλος «φύλακος μιᾶς ἀγέλης»⁹. Ο Ἀριστοτέλης ἐπίσης τόνιζε, ὅτι «τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει τὸ μὲν κρεῖττον, τὸ δὲ χειρόν, τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δ' ἀρχόμενον» καὶ ὅτι «τὸ ἄρρεν φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον»¹⁰. Στὴν Ἑλλάδα οἱ γυναῖκες ζοῦσαν στὸν γυναικωνίτη καὶ ἀποκλείονταν ἀπὸ τὰ γεύματα ἢ ἀπὸ τὴν ἀκρόασι κωμωδίας¹¹. Κατὰ τὸν Ξενοφῶντα ἐθεωρεῖτο ἄριστο ἢ γυναίκα νὰ βλέπη, νὰ ἀκούη καὶ νὰ λέγη, ὅσον τὸ δυνατόν, ἐλάχιστα: «ὡς ἐλάχιστα μὲν ὄψοιτο, ἐλάχιστα δ' ἀκούσοιτο, ἐλάχιστα δ' ἔροιτο»¹². Ὁ Εὐριπίδης δὲν δίσταζε νὰ γράψῃ ὅτι οἱ γυναῖκες εἶναι «εἰς μὲν ἔσθλ' (=ἀγαθὰ) ἀμηχανώταται, κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται». Αὐτὲς εἶναι «πάντων ὅσ' ἔστ' ἔμψυχα καὶ γνώμην ἔχει ἀθλιώτατον φυτόν»¹³. Στὴν Ἀθήνα ὑπὸ ἀσιατικὴν ἐπίδρασι ἠκμαζαν οἱ ἑταῖρες. Οἰκτρή ἦταν ἡ θέσις τῶν δούλων γυναικῶν, πού ἐπωλοῦντο ἢ βασανίζονταν ἀνεξέλεγκτα ἀπὸ τοὺς κυρίους τῶν. Ὁ Ξενοφῶν «κοστολογεῖ» τὴ δούλη «εἰς δύο μνᾶς ἢ καὶ ἡμίσειαν μόνον μνᾶν»¹⁴.

Στὴ Ρώμη ἦταν γνωστὴ ὄχι μόνον ἡ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑταῖρῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ *majestas virorum*, δηλαδή ἡ ἀπέναντι στὶς γυναῖκες μεγαλοπρεπῆς ἐξουσία τῶν ἀνδρῶν. Οἱ εὐγενεῖς ρωμαῖες δέσποινες συχνὰ δὲν ἀριθμοῦσαν τὰ ἔτη τοὺς κατὰ τοὺς ὑπάτους, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν συζύγων, οἱ ὁποῖοι τὶς ἀπέπεμψαν. Στὴ Ρώμη οἱ δούλες γυναῖκες δὲν ἐπωλοῦντο μόνον ἢ βασανίζονταν ἀνεξέλεγκτα, ὅπως καὶ στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλεόν, ὅπως καὶ οἱ ἄνδρες δούλοι, ρίπτονταν στὸ ἀμφιθέατρο ὡς τροφή τῶν θηρίων ἢ στὰ ἰχθυοτροφεῖα ὡς τροφή τῶν ψαριῶν¹⁵.

Σὲ μία τέτοια ἀντιφεμινιστικὴ ἀτμόσφαιρα ἐμφανίσθηκε ὁ Χριστιανισμός, γιὰ

νὰ προωθήσῃ τὸ ἔργο τῆς ἀνυψώσεως τοῦ γυναικείου φύλου, πού σὲ πολλὰ σημεῖα εἶχε ἀρχίσει στὴν θεόπνευστη Παλαιὰ Διαθήκη, πού ἦταν παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν». Ἦδη αὐτὴ εἶχε τονίσει, ὅτι ἡ γυναίκα, ὅπως καὶ ὁ ἄνδρας, ἐπλάσθη «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», ὁ ὁποῖος «ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς» (Γεν. α', 27). Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη παρουσιάζει τὴ Σάρρα στὸ πλευρὸ τοῦ Ἀβραάμ. Γι' αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος τὴν προβάλλει ὡς ὑπόδειγμα καὶ στὶς χριστιανὲς γυναῖκες¹⁶. Ἐπίσης παρουσιάζει γυναῖκες, πού λαμβάνουν μέρος στὰ δημόσια ἔργα. Μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς ἀναδεικνύονται καὶ μεγάλες προφήτιδες, ὅπως ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μωϋσέως Μαριάμ, ἡ μητέρα τοῦ προφήτου Σαμουὴλ Ἄννα, ἡ Δεβώρα, ἡ Ἐλισάβετ καὶ πολλὲς ἄλλες. Μάλιστα ἡ Δεβώρα ἔγινε στρατιωτικὴ ἡγέτις καὶ κατόπιν «κριτής», δηλαδή ἀρχηγὸς τοῦ ἰσραηλιτικοῦ κράτους¹⁷. Παρ' ὅλα αὐτὰ στὴν καθημερινὴ προσευχὴ τοῦ Ἑβραίου λέγει μὲ ἀπλοϊκότητα: «Εὐλογημένος ὁ Θεός, πού δὲν μὲ ἐπλασε οὔτε εἰδωλολάτρη, οὔτε γυναίκα»¹⁸. Οἱ γυναῖκες τῶν Ἰουδαίων δὲν εἶχαν συμμετοχὴ στὴ δραστηριότητα τῶν ραββίνων. Ἀντίθετα ὁ Κύριος στὶς περιοδεῖες Του ἔχει μαζί Του πολλὲς γυναῖκες.

(Συνεχίζεται)

16. «Ὅτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγαι γυναῖκες αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐκόσμου ἐαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς Σάρρα..., ἀγαθοποιούσαι καὶ μὴ φοβούμεναι οὐδεμίαν πτόησιν» (Α' Πέτρ. γ', 5-6).

17. Περισσότερα γιὰ τὴν ὑψηλὴν θέσι τῶν γυναικῶν στὴν Παλαιὰ Διαθήκη βλ. στὴ μελέτη: Π. Μπρατσιώτου, Ἡ γυνὴ ἐν τῇ Βίβλῳ, Ἀθήνα 1940.

18. «Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας», ἐκδ. Βιβλικοῦ Κέντρου «Ἄρτος Ζωῆς», Ἀθήνα, 1980, στ. 230.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς τῶν περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», κάθε ἀλλαγὴ τῆς διεθύνσεώς τους νὰ τὴ γνωρίζουν ἀμέσως στὰ Γραφεῖα τῶν Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γεωργαδίου 14, 115 21 Ἀθήνα, ἀναφέροντας ἀπαραίτητα καὶ τὴν παλαιὰ τους διεύθυνση, γιὰ νὰ γίνετα κανονικὰ ἡ ἀποστολὴ τῶν Περιοδικῶν.

9. Πλάτωνος, Πολιτεία, βιβλ. 5, III c.

10. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά Α', γ' καὶ η'.

11. Δημητρίου Μπαλάνου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 20-25.

12. Ξενοφῶντος, Οἰκονομικά 7,5.

13. Εὐριπίδου, Μήδεια, στ. 409 καὶ 230.

14. Ξενοφῶντος, Ἀπομνημονεύματα Β' 5-2. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 373.

15. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Οἰκοδόμοι Πολιτισμοῦ, ἐν Ἀθήναις 1965, σ. 90-92.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Του κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητού Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(ΣΥΝΤΕΧΝΙΑ από την σελ. 364 του 17/1988 τεύχους)

Αυτά ισχύουν και για το βυζαντινό λειτουργικό τύπο, που τηρείται σήμερα σ' ολόκληρη την Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία (θείες λειτουργίες Μεγάλου Βασιλείου, Χρυσοστόμου και Προηγιασμένη). Ἐπὶ παραδειγματιστὴ θεία λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἢ προπαρασκευὴ γίνεται μὲ τις εὐχές «Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, σὺ ἡμᾶς δίδαξον...» καὶ τὴν εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας «Δέσποτα Κύριε, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρισμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως...» καὶ ἡ εὐχαριστία συνίσταται στὴν εὐχὴ «Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῇ μεταλήψει...». Εἰσάγονται δὲ αὐτές, ὡς γνωστό, μὲ τὰ διακονικά «Ἐπεὶ τῶν προσκομισθέντων καὶ ἁγιασθέντων τιμῶν δῶρων... ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θεῖαν χάριν καὶ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (ἐννοεῖται διὰ τῆς θείας κοινωνίας) καὶ «Ὁρθοί μεταλαθόντες... ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ». Ἀμέσως μετὰ τὴν ὕψωσι, τὸν μελισμὸ τοῦ ἁγίου ἄρτου, τὴν ἔνωσι μὲ τὸ τίμιον αἶμα καὶ τὴν ἔκχυσι τοῦ ζέοντος, κατὰ τὴν ἀρχαία τάξι καὶ τὰ παλαιὰ δόκιμα χειρόγραφα ὁ ἱερεὺς προχωρεῖ, χωρὶς ἄλλη παρεμβολὴ καὶ καθυστέρησι, στὴν κοινωνία τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ διακόνου καὶ στὴ συνέχεια τοῦ λαοῦ, μετὰ δὲ τὴν κοινωνία καὶ τὴ μεταφορὰ τῶν περισσευμάτων καὶ τῶν σκευῶν στὸ σκευοφυλάκιο (ἀργότερα στὴν πρόθεσι) στὴν εὐχὴ τῆς εὐχαριστίας καὶ στὴ συνήθη σὲ κάθε ἐποχὴ ἀπόλυσι, χωρὶς τίποτε ἄλλο.

Ἦδη ὁμως κατὰ τὸ τέλος τῆς βυζαντινῆς περιόδου σὲ «Διατάξεις» τῆς θείας λειτουργίας καὶ σὲ λειτουργικὰ χειρόγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης προβλέπεται ὅτι ὁ ἱερεὺς, κρατώντας τὴν μερίδα τοῦ ἁγίου ἄρτου ποὺ πρόκειται νὰ μεταλάβῃ, λέγει «καθ' ἑαυτὸν» τὸ τροπάριο «Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ...». Αὐτὸ μόνο καὶ κοινωνεῖ. Μετὰ πάλι τὴ θεία λειτουργία καὶ τὴν κατάλυσι τῶν ἁγίων ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος λέγουν ἰδιωτικῶς τὸ «Νῦν ἀπολύεις...», τρισάγιο κ.λπ., τροπάρια, τὸ «Κύριε, ἐλέησον» τρεῖς φορές ἢ δώδεκα καὶ κάνουν νέα ἀπόλυσι. («Διάταξις τῆς θείας λειτουργίας» IB' - IG' αἰῶνος. Βλ. Π. Τ ρ ε μ π έ λ α, Αἱ τρεῖς λειτουργίαι κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις κώδικας, Ἀθήναι 1935, σελ. 13-14). Στὴ «Διάταξιν τῆς θείας λειτουργίας» τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου Κοκκίνου (ΙΔ' αἰῶν) καὶ στὰ σύγχρονά της χειρόγραφα παρατηροῦμε ὅτι οἱ ἰδιωτικὲς αὐτές προπαρασκευαστικὲς εὐχές πολλαπλασιάζονται, χωρὶς ὁμως ἀκόμα νὰ χάνεται τὸ μέτρο. Προστίθεται ἡ σύντομη εὐχὴ «Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ...» καὶ ἡ ἀκόμη συντομώτερη «Μὴ εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα γένοιτο...».

(Π. Τ ρ ε μ π έ λ α, ὅπου ἀνωτέρω). Σὲ νεώτερα χειρόγραφα τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας καὶ σὲ ἔντυπα ἢ τάσις αὐτὴ παρεμβολῆς ἀκαίρων προσθηκῶν εὐχῶν καὶ τροπαρίων πρὸ καὶ μετὰ τὴ θεία μετάληψι προσλαμβάνει καταλυτικὲς γιὰ τὴν ὁμαλὴ διεξαγωγὴ τῆς θείας λειτουργίας διαστάσεις. Πρὸ τῆς θείας κοινωνίας προστίθεται βαθμηδὸν πλῆθος τροπαρίων, σχετικῶν ἢ ἀσχετῶν (π.χ. «Ἡμαρτον εἰς σέ, Σωτήρ...», «Κράζω σοι, Χριστέ Σωτήρ...», «Τὰς ἀνομίας μου ἀρίδιε, Κύριε...», «Εἰς τὴν μετάληψιν τῶν ἁγιασμάτων σου...», «Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου...», «Ἐθελῶς πόθω με, Χριστέ...», «Ὡς ὁ ἄσωτος υἱός...», «Ὡς ὁ περιπεσὼν εἰς τοὺς ληστάς...», «Ἐκαστος ὅπου σώζεται...», «Βασιλεῦ οὐράνιε...», «Κύριε, ὁ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα...» κ.λπ.), προτρεπτικοὶ στίχοι καὶ εὐχές, κατὰ τὸ πλεῖστον προερχόμενες ἀπὸ τις ἰδιωτικὲς, ὅπως εἶδαμε, εὐχές τῆς ἀκολουθίας τῆς θείας μεταλήψεως. Μετὰ τὴ θεία κοινωνία πάλι παρεμβάλλονται νέα τροπάρια, συνήθως ἢ θ' ὄδη τοῦ κανόνος τοῦ Πάσχα, στίχοι καὶ εὐχές ἀπὸ τὴν εὐχαριστία μετὰ τὴ θεία μετάληψι ἢ παρόμοιες συλλογές. Σὲ ἀκράϊες περιπτώσεις συναντοῦμε τὴν ἀπαγγελία ολόκληρης ἢ σχεδὸν ολόκληρης τῆς ἀκολουθίας τῆς θείας μεταλήψεως καὶ συνηθέστερα τῆς εὐχαριστίας μετὰ ἀπὸ αὐτὴ, πρὶν ἀπὸ τὸ «Νῦν ἀπολύεις...» κ.λπ., ποὺ εἶδαμε πὼς ἀπαντοῦν ἤδη ἀπὸ τὸν IB' - IG' αἰῶνα.

Καὶ γιὰ νὰ κλείσουμε τὴ μακρὰ αὐτὴ ἀναδρομὴ, ποὺ ἔγινε ἀκριβῶς γιὰ νὰ κἀνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τους φανερὰ τὰ συμπεράσματα: Ἡ «ἀκολουθία τῆς θείας μεταλήψεως» καὶ ἡ «εὐχαριστία μετὰ τὴ θεία μετάληψι» εἶναι συλλογές ὕμνων καὶ εὐχῶν προπαρασκευαστικῶν γιὰ τὴ θεία κοινωνία καὶ εὐχαριστηρίων μετὰ ἀπὸ αὐτὴ, ἰδιωτικῆς χρήσεως, ὠφελιμώτατες καὶ πολὺ συντελεστικὲς γιὰ τὴν κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατὸν καλὴ προπαρασκευὴ γιὰ τὴν προσέλευσι στὰ ἄχραντα μυστήρια καὶ γιὰ τὴν ἀξία εὐχαριστίας μετὰ ἀπὸ αὐτὴ. Ὁ ἰδιόμορφος αὐτὸς χαρακτήρας τῆς ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἰδιότροπη μορφή της, στὴν ὁποία ἀναφέρονται οἱ δύο πρῶτες ἐρωτήσεις. Δὲν ἀρχίζει καὶ δὲν τελειώνει ὅπως οἱ συνήθεις ἀκολουθίες.

Ἡ θέσις τῆς εἶναι ἐκτὸς τῆς θείας λειτουργίας, κατὰ τις ὄρες τῆς ἰδιωτικῆς προσευχῆς τῶν πιστῶν. Ἡ θεία λειτουργία ἔχει τὴ δική της συλλογικὴ προπαρασκευὴ καὶ εὐχαριστία γιὰ τὴ θεία μετάληψι, ποὺ ἀφοροῦν σ' ολόκληρη τὴ μετέχουσα στὰ ἄχραντα μυστήρια κοινότητα. Ἐπομένως ἢ γιὰ λόγους εὐλαθείας παρεμβολὴ τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς, ἢ μέρους ἔστω αὐτῆς, κατὰ τὴν ὥρα τοῦ κοινωνικοῦ ἢ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ,

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΧΑΛΚΗΣ

Τοῦ κ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΣΑΒΡΑΜΗ

Δρος Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας

Στὸ πολύπλευρο ἔργο τῆς Μητροπόλεως Ἐλβετίας ἀνήκει καὶ ἡ ἐκδοτικὴ τῆς δραστηριότητα, ἡ ὁποία ικανοποιεῖ τὴν ἀνάγκη μιᾶς ἐκδοτικῆς παρουσίας αὐτῆς τῆς Μητροπόλεως στὸν εὐρύτερο Ὁρθόδοξο καὶ Διαχριστιανικὸ χῶρο. Ὅποιος δὲ εἶχε τὴν εὐκαιρία καὶ τὴν δυνατότητα ν' ἀποκτήσει καὶ νὰ διαβάσει τὰ βιβλία ποὺ κυκλοφόρησαν μέχρι σήμερα μέσα στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς δραστηριότητας, θαυμάζει τόσο τὴν ποιοτικὴ ὅσο καὶ τὴν ποσοτικὴ τῆς ἐπιτυχία, στὴν ὁποία ὀφείλουμε πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα, ποὺ πλουτίζουν μὲ τὸ πολυτιμὸ τους ὕλικὸ τὴν Ὁρθόδοξη καὶ τὴν Παγκόσμια θεολογικὴ βιβλιογραφία.

Διευρύνοντας τὴν ἐκδοτικὴ τῆς δραστηριότητα, ἀποφάσισε ἡ Μητρόπολι Ἐλβετίας νὰ ἐκδόσει ἕνα καινούργιο βιβλίο, ποὺ κυκλοφόρησε πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ μὲ τίτλο «Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης: Ἱστορία - Ἀρχιτεκτονικὴ». Ἐξηγώντας δὲ ὁ συγγραφέας τοῦ Ἀ ρ ι σ τ ε ῖ δ η ς Π α σ α δ α ῖ ο ς —στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ βιβλίου του— τὸ γιατί ἔγραψε αὐτὴν τὴν μελέτη, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ ἀπόφασί του νὰ καταπιασθεῖ μὲ τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης ὀφείλεται στὴν ἐπιθυμία του νὰ προβεῖ «σὲ μιὰ ἀρχιτεκτονικὴ ἔρευνα γιὰ τὸν καθορισμὸ τῶν διαφόρων φάσεων ἀπὸ τίς ὁποῖες πέρασε τὸ κτίριο στὸ ὁποῖο στεγάζεται ἡ Σχολή, μὲ κύριο στόχο τὴν ἀναπαράσταση τῆς ἀρχικῆς του μορφῆς».

Ὅταν ὅμως ἄρχισε τὴν ἔρευνα τῶν ἀπαραίτητων ἱστορικῶν στοιχείων, διαπίστωσε ὁ συγγραφέας ὅτι ὅσα γράφηκαν μέχρι σήμερα, γιὰ τὴν γενικώτερη ἱστορία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς παρουσίαζαν, «παρὰ τὴν ἀξιόλογη προσφορὰ καὶ συμβολὴ τους», κενά, ποὺ «γεννοῦσαν ἀμφιβολίες καὶ ἐρωτήματα». Ἔτσι ἀναγκάσθηκε νὰ στρέψει τὴν προσοχή του καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀλλαγὴ τῆς δομῆς τῆς μελέτης: τὴν διεύρυνσι δηλαδή τοῦ ἱστορικοῦ τῆς μέρους,

τὸ ὁποῖο ἔχει —γιὰ τοῦτο τὸν λόγο— ὑπερβεῖ τὰ ὅρια μιᾶς συμπληρωματικῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἔρευνας.

Μὲ ἄλλα λόγια: τὸ βιβλίο τοῦ κ. Πασαδαίου μπορεῖ νὰ χαρακτηρισεῖ ὡς μιὰ ἱστορικο - ἀρχιτεκτονικὴ μελέτη, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη. Στὸ πρῶτο μέρος «καλύπτονται διεξοδικά, τὰ ἑκατὸ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς τῆς σχολῆς κυρίως, ἐνῶ τὰ μεταγενέστερα εἴκοσι ἐπτὰ, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἀναφέρονται στὴν ἐποχὴ μας καὶ θὰ ἦταν ἀσφαλῶς προτιμότερο, γιὰ λόγους ἱστορικῆς ἀντικειμενικότητας, νὰ μελετηθοῦν ἀργότερα, ἐξετάζονται μόνον ἀκροθιγῶς, στὸ τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ μέρους αὐτοῦ».

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι τὸ τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ πρῶτου μέρους περιγράφει τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Σχολῆς Χάλκης «σὲ περίληψιν», ἀξίζει νὰ τὸ προσέξουμε ἰδιαίτερα, γιατί δείχνει σὲ κάθε ὀρθόδοξο καὶ μὴ ὀρθόδοξο χριστιανὸ τὸ γιατί καὶ τὸ πῶς «στὸν μαγευτικὸ Ἄ ο φ ο τ ῆ ς Ἐ λ π ῖ δ α ς τῆς Χάλκης δὲν ἀπόμεινε παρὰ μόνον ἡ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος ποὺ συνεχίζει τὴ μακραίωνη ζωὴ τῆς».

Δείχνει δηλαδή ὅτι τὸν Αὐγούστο τοῦ 1971 —εἰκοσιεπτὰ χρόνια μετὰ ἀπὸ τὰ ἑκατοντάχρονά της— «σταμάτησε ἡ ζωὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, μὲ τὴν ἀναγκαστικὴ κατάργησι τοῦ θεολογικοῦ τμήματος, ἐπειδὴ θεωρήθηκε ὅτι συμπεριλαμβάνονταν στὸ πλαίσιο τοῦ νέου νόμου, ποὺ καταργοῦσε τίς ἰδιωτικὲς σχολὲς ἀνώτατης ἐκπαιδεύσεως». Τὸ λυκειακὸ τμήμα τῆς σχολῆς «μὲ πρόγραμμα πανομοιότυπο πρὸς τὰ προγράμματα τῶν ἄλλων μειονοτικῶν λυκείων», συνέχισε τὴν λειτουργία του μέχρι τὸ 1984, «ὁπότε ἔκλεισε καὶ αὐτὸ τίς πύλες του».

Στὸ δεύτερο —ἀρχιτεκτονικὸ— μέρος τῆς ἐργασίας του ἔδωσε ὁ συγγραφέας ἰδιαίτερη σημασία σὲ «διαφωτιστικά, γραμματικὰ σχεδιαγράμματα», ποὺ καταλήγουν στὶς ἀναπαραστάσεις «τόσο τῆς ἀ ρ χ ι κ ῆ ς μορφῆς τοῦ κτιρίου τῆς σχολῆς, ὅσο καὶ «τῆς ἐ ν δ ι ἄ μ ε σ η ς μορφῆς του, ποὺ ἦταν μοιραῖο, δύο μόλις χρόνια μετὰ τὴν συμπλήρωσί της, νὰ καταστραφεῖ ἀπὸ τὸν σεισμὸ τοῦ 1894». Γιὰ τὴν καινούργια μορφὴ τοῦ κτιρίου, ποὺ σώζεται μέχρι σήμερα ἔχουν προστεθεῖ στὸ τέλος τοῦ βιβλίου «παρένθετοι πίνακες μὲ

ἐπιμηκύνει χωρὶς λόγο τὴ θεία λειτουργία καὶ δὲν εἶναι σύμφωνη πρὸς τὴν παλαιά, σοβαρὴ καὶ ὀρθὴ πρᾶξι, χαλαρώνει δὲ καὶ ἐξασθενεῖ τὴ ρωμαλέα συλλογικὴ δομὴ τῆς θείας λειτουργίας, μεταβάλλοντάς την σὲ ἰδιωτικὴ πρᾶξι εὐλαθείας. Τὴ θεία λειτουργία δὲν φθείρει μόνον ἡ ἀνευλάβειά μας, ἀλλά, ἴσως περισσότερο, ἡ ὑπερβολικὴ καὶ μὴ ὑποτασσομένη στὴν σεβασμῖα παράδοσι «εὐλάβειά» μας.

ΔΕΚΑ ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΡΕΑ

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΤΡΑΜΠΑ

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὡς Διοίκησις ἄλλὰ καὶ ὡς πλῆρωμα, ἰδιαίτερα εὐαίσθητη στὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου «πορευθέντες, μαθητεύσατε...», καθὼς καὶ στὴν μακρῶν παράδοση τοῦ εὐαγγελισμοῦ λαῶν - περιοχῶν τῆς γῆς, ὅπου δὲν ἀνέτειλε ἀκόμη τὸ «φῶς τῆς γνώσεως», ἐνισχύει, διευκολύνει καὶ στηρίζει μὲ ἐνδιαφέρον καὶ στοργὴ κάθε ἱεραποστολικῆ προσπάθεια ποὺ γίνεται στίς ἡμέρες μας, τόσο στὴν «πυρωμένη» ἥπειρο τῆς Ἀφρικῆς, ὅσο καὶ στίς ἀχανεῖς ἀσιατικὲς περιοχὲς τῆς Ἄνω Ἀνατολῆς.

Παραστατικά, ἀπλὰ ἀλλὰ ὀλοζώντανα ἀναφέρεται σ' αὐτὴ τὴν πολύτιμη συμπράστασι τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἕνας Ἱεραπόστολος στὴν Κορέα, ὁ π. Σωτήριος Τράμπας, ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίας Σκέπης Παπάγου, σὲ «ἀνοικτὴ» ἐπιστολὴ του ποὺ κατὰ τὴ συμπλήρωση 13 ἐτῶν διακονίας του στὴ χώρα τῆς «Πρωϊνῆς Γαλήνης» ἀπευθύνει πρὸς τοὺς «συνεργούς καὶ συμπαραστάτες τῆς ὀρθοδόξου Ἱεραποστολῆς Κορέας», ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου», χάριν τῶν ὁποίων δημοσιεύεται ἐδῶ.

«Ὁ Ἐφημέριος»

Πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς Συνεργοὺς καὶ Συμπαραστάτες τῆς Ὀρθοδόξου Ἱεραποστολῆς Κορέας,

Ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφές,

Ἡ σημερινὴ ἡμέρα, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ, βαθύτατα μὲ συγκινεῖ καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴ μου μὲ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Σὰν σήμερα, τὸ 1975, ἔφθανα στὴ Σεούλ, μὲ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου καὶ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ μὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ν. Ζηλανδίας, Ἐξάρχου Κορέας, γιὰ νὰ ὑπηρετήσω στὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Νικολάου τῆς Σεούλ (διὰ μιάν τριετίαν) ἢ ὅποια τότε μοῦ εἶχε φανῆ πολὺ μακρὰ χρονικὴ περίοδος. Νὰ ὅμως, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ,

πλήρη ἀποτύπωσί του». Ἐνα παράρτημα τέλος, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 195 σελίδες, περιλαμβάνει πολὺτιμο ὕλικό, στὸ ὁποῖο ἀνήκουν, μεταξὺ τῶν ἄλλων, χρήσιμα στατιστικὰ στοιχεῖα καὶ οἱ κανονισμοὶ τῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

Ὅποιος ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαβάσει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Πασαδαίου θαυμάζει τὴν ἐπιστημονικὴν του ἀρτιό-

σήμερα συμπληρώνονται ὄχι τρία, ἀλλὰ δέκα καὶ τρία ἔτη!

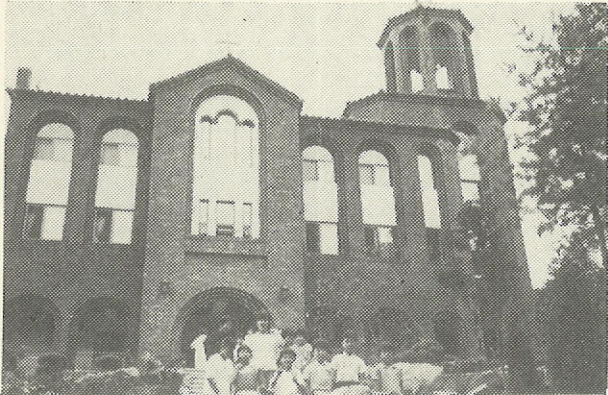
Τί ἄραγε ἦταν ἐκεῖνο, ποὺ μὲ κράτησε ἐδῶ τόσα χρόνια; Ἀσφαλῶς, πρῶτα ἀπὸ ὅλα, ἡ εὐλογία καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Προϊσταμένων μου Ἐκκλησιαστικῶν Ταγῶν. Ἀκόμη ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀνταπόκρισις τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς χώρας, ὥστε καὶ ἡ ἄδεια τῆς ἐδῶ παραμονῆς μου συνεχῶς νὰ παρατείνεται, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἱεραποστολή μας νὰ τύχη τῆς ἀναγνώρισεως τοῦ Κορεατικοῦ Κράτους.

Πῶς ὅμως μορῶ νὰ μὴ δώσω ἔμφασιν στὴν δική σας ἀγάπην καὶ δλόθυμον πνευματικὴν καὶ ὕλικήν συμπράστασιν, γιὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν ὅσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συνετελέσθησαν ἐδῶ, κατὰ τὰ 13 αὐτὰ χρόνια; Σὲ πολλὰς ἑκατοντάδες ἀνέρχονται τὰ γνωστὰ ὀνόματα τῶν Ἐυεργετῶν καὶ Δωρητῶν τῆς Ἱεραποστολῆς μας, ποὺ μνημονεύουμε κατὰ τίς θεῖες Λειτουργίες. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται ὀνόματα Ἀρχιερέων, Ἱερέων, Μοναχῶν, Κατηχητῶν, μελῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἱεραποστολικῶν Ὄργανισμῶν, Ἱεραποστολικῶν Ἀδελφοτήτων καὶ Συλλόγων, Μαθητῶν καὶ Μαθητριῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καὶ τόσων ἄλλων ἐπωνύμων καὶ ἄνωνύμων, οἱ ὅποιοι ἀκόμη καὶ μὲ προσωπικὲς στερήσεις, καθὼς γνωρίζω, μᾶς βοηθήσατε, γιὰ νὰ ἀνεγερθοῦν καὶ ἐξοπλισθοῦν Ἱεροὶ Ναοί, τὸ Ἱεραποστολικόν μας Κέντρον, Αἵθουσες Κατηχητικῶν Σχολείων, νὰ μεταφραστοῦν καὶ ἐκδοθοῦν πολλὰς δεκάδες βιβλίων στὴν κορεατικὴ, νὰ σπουδάσουν ἄπορα παιδιὰ, νὰ βοηθηθοῦν φτωχὲς οἰκογένειες καὶ ἀσθενεῖς καὶ νὰ γίνουν, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος, τόσα ἄλλα ποὺ γνωρίζετε.

Εἰδικώτερα, μὲ τίς προσευχὰς σας καὶ τίς δωρεὰς σας αὐτοῦ τοῦ ἔτους, ἐξωφλήθη ἡ ὀφειλή μας στὸν ἐργολάβον, γιὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Μοναστηριοῦ μας καὶ ἐξασφαλίστηκαν ὅλα τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴν λειτουργία του. Ἐτσι, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου, μὲ

τητα. Δὲν παραβλέπει ὅμως ὅτι ἡ μελέτη του μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ, συγχρόνως, σὰν μιὰ μ α ρ τ υ ρ ῖ α: Μιὰ μαρτυρία τὴν ὁποία ὑπογραμμίζει ὁ Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δ α μ α σ κ η ν ὀ ς στὸν πρόλογό του, θυμίζοντάς μας τὴν τεράστια προσφορὰ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης «στὴν πνευματικὴν παρουσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ στὴν θεολογικὴν κατάρτησιν τῶν στελεχῶν του».

τήν ἐγκατάστασι τῶν τριῶν Ἑλληνίδων Μοναχῶν, ἄρχισε νὰ λειτουργῇ κανονικὰ ἡ Ἱ. Μονή, καὶ τὴν 3ην Ὀκτωβρίου τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα, γιὰ τὰ Ἐγκαίνια τῆς, τὰ ὁποῖα ἐτέλεσε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας.

Ἡ γυναικεία Ἱ. Μονὴ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, πού ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ στὴν Κορέα τὸ Καλοκαίρι τοῦ 1988.

Ἀκόμη, μὲ τὴν δική σας ἐνίσχυσι ἀπέκτησε τὸ Ὁρθόδοξο Ἑλληνικὸ Παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Τριάδος, στὸ Ὀλυμπιακὸ Χωριὸ τῆς Σεούλ, ὅλα ὅσα χρειάζονται σὲ ἓνα Ὁρθόδοξο Ναό, πέραν τῶν ὄσων προσέφεραν γιὰ τὴν διαμόρφωσίν του καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν του ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλοι παράγοντες τῆς Πολιτείας. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῶν Θυρανοιξίων, πού ἐτέλεσε ὁ Σεβασμιώτατος τὴν 30ὴν Αὐγούστου, ἐκτὸς τῶν Ἀθλητῶν καὶ ἓνα πλῆθος δημοσιογράφων καὶ συνεργειῶν Τηλεοράσεως, διεθνῶν εἰδησιογραφικῶν πρακτορειῶν, καθ' ὅλη τὴν περίοδο τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων μᾶς ἐπισκέφθηκαν. Καὶ τὰ κορεατικὰ δίκτυα Τηλεοράσεως κατ' ἐπανάληψιν πρόβαλαν τὸ Ἑλληνικὸ Ὁρθόδοξο Παρεκκλήσιον, μὲ τὸ ὠραῖο ξυλόγλυπτο Τέμπλο, τὶς βυζαντινὲς εἰκόνες, στιγμιότυπα ἀπὸ τὶς Ἀρχιερατικὰς θεῖες Λειτουργίας καὶ ἄλλα. Ἔτσι δόθηκε μὴ ἀκόμη ὀρθόδοξη μαρτυρία σὲ ντόπιους καὶ ξένους κατὰ τὴν Ὀλυμπιάδα τῆς Σεούλ.

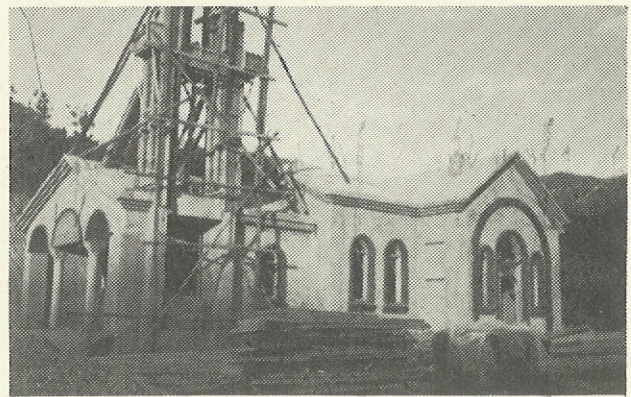
Ἀλλὰ μὲ τὴν ἔμπρακτὴ πολλή σας ἀγάπη καὶ ἓνα ἄλλο μεγάλο ἔργο βοηθήσατε νὰ πραγματοποιηθῇ ἐφέτος. Ἡ ἀνέγερσις τοῦ Ἱ. Ναοῦ στὸ χωριὸ τοῦ (πασίγνωστου πλέον) γέρο Ἀβραάμ, Παλαγκλί. Γιὰ νὰ ἀποφύγουμε τὴν πρόσθετη ἀμοιβὴ ἐργολάβου, ἀρχίσαστε μὲ τὸ κτίσιμό του, τὴν περασμένη Ἐνοιξι, μὲ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ δικοῦ μας μηχανικοῦ Πέτρου Λο, ἐγγονοῦ τοῦ ἀειμνήστου π. Βόριδος. Ἦδη, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, αὐτὲς τὶς ἡμέρες, τελιώνουν οἱ βασικὲς ἐργασίες καὶ οἱ ἐκεῖ ἀδελφοί μας, τὰ ἐφετερινὰ Χριστοῦγεννα θὰ τὰ γιορτάσουν στὸν ὠραῖο Ναό τους, τὸν ὁποῖον ἡ δική σας ἀγάπη τοὺς ἐχάρισε.

Θὰ χρειάζονταν πολλὲς ἀκόμη σελίδες καὶ μόνο γιὰ νὰ ἀπαριθμηθοῦν τὰ ὅσα ἄλλα ἔγιναν ἐφέτος στὴν Σεούλ, Πουσιάν, Ἴντσόν, Τσοντζού, ἀκόμη καὶ στὸ Χόνγκ Κόνγκ καὶ Καλκούτα, μὲ τὴν δική σας ἔμπρακτὴ, δημιουργικὴ ἀγάπη.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, αἰσθάνομαι τὴν καρδιά μου νὰ γεμίξῃ ἀπὸ αἰσθήματα βαθειᾶς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν καθένα σας καὶ τὴν καθεμίᾶ σας καὶ πρὸς ὅλους μαζί καὶ διότι ἀποτελεσματικὰ βοηθήσατε τόσο νὰ γίνουν ὅλα ὅσα ἀναφέρθηκαν, ἀλλὰ καὶ διότι μᾶς δώσατε τὶς προϋποθέσεις νὰ μπορέσουμε νὰ συνεχίσουμε, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος, τὴν ταπεινὴ μας ἐδῶ διακονίαν, πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ σωτηρίαν ψυχῶν.

Μαζὶ μὲ τὶς δλόθερμες εὐχαριστίες μου, σᾶς παρακαλῶ νὰ προσεύχεσθε, νὰ εὐδοήσῃ ὁ Κύριος τὶς προσπάθειές μας γιὰ τὴν ἀπόκτησιν οἰκοπέδου στὴν πόλι Τσοντζού, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ καὶ ἐκεῖ ἡ ἀνέγερσις ἱεροῦ Ναοῦ καὶ νὰ μὴ ἀναγκαζόμαστε νὰ λειτουργοῦμε σὲ ἐνοικιασμένη αἴθουσα, ὅπως κάνουμε ἔως τώρα.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν μεγάλων Ἑορτῶν τῆς Ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου, μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά προσεύχομαι πρὸς τὸν δι' ἡμᾶς Νηπιάσαντα Σωτῆρα καὶ Ἀυτρωτὴν μας, νὰ χαρίξῃ πρὸς ὑμᾶς καὶ τοὺς περὶ ὑμᾶς υἰγιαν, εἰρήνην, τὴν θεῖαν Χάριν Του καὶ τὴν ἐξ ὑ-

Ὁ ναὸς πού χτίζεται στὸ χωριὸ Παλαγκλί τῆς Κορέας

ψους δύναμιν, ὥστε ἐπὶ ἔτη μακρὰ νὰ συντελεῖτε στὴν ἐξάπλωσιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ ἐορτάσετε **ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΑ ΚΑΙ ΧΑΡΟΥΜΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ!**

Μὲ πολλὴν ἐν Κυρίῳ ἀγάπην
Ἀρχιμ. Σωτήριος Τράμπας

(Σεούλ, 1 Δεκεμβρίου 1988)

Η ΙΕΡΩΣΥΝΗ ΩΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗ*

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΣΥΜΕΩΝ Π. ΚΟΥΤΣΑ
Ἱεροκλήρυκος

Σεβασμιώτατε,

Σεβαστοὶ Πατέρες καὶ συμπρεσβύτεροι,
Μιά ἀπὸ τὶς συστάσεις πὸν ἀπευθύνει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπὸ τῆ φυλακῆ τῆς Ρώμης πρὸς τὸ μαθητὴ του Τιμόθεο, ἐπίσκοπο καὶ συνεχιστὴ τοῦ ἀποστολικοῦ του ἔργου στὴν Ἑφεσο, εἶναι καὶ ἡ ἀναζωπύρωση τοῦ χαρίσματος πὸν εἶχε λάβει ὁ Τιμόθεος: «ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐστὶν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου» (Β' Τιμ. 1,6).

Τὸ χρέος αὐτὸ τοῦ Τιμοθέου εἶναι καὶ δική μας ὑποχρέωση. Μέτοχοι κι ἐμεῖς τοῦ ἴδιου ἱερατικοῦ χαρίσματος, κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ καὶ ποιμένες τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ, ὀφείλουμε νὰ ἀνανεώνουμε συχνά, νὰ ἀναζωογονοῦμε καὶ νὰ ἀναθερμαίνουμε τὸ χάρισμα πὸν λάβαμε διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης.

Ἐνας τρόπος ἀναζωπυρώσεως τοῦ ἱερατικοῦ χαρίσματος εἶναι ἀσφαλῶς καὶ οἱ ἱερατικὲς συνάξεις μας. Ἀδελφότης ἐν Χριστῷ, ὁ ἐπίσκοπος, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας συνέρχονται στὸ ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκζητοῦν μὲ θέρμη τὸ φωτισμὸ καὶ τὴ δύναμη τοῦ Παρακλήτου γιὰ μιὰ πληρέστερη ἀνταπόκριση στὸ ἀποστολικὸ τους χρέος. Σκύβουν μὲ λαχτάρα στὶς καθάρειες πηγές τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς μακραιωνῆς παραδόσεως, πὸν εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ συμπνευμένη πείρα τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ νὰ ἀναζωογονήσουν τὶς ὑπάρξεις τους. Ὡς ἀδελφοὶ καὶ συνεργοὶ καὶ συστρατιῶτες (πρβλ. Φιλ. 2,25) καταθέτουν τὸν πόνο τους καὶ ἀνταλλάσσουν τὴν πείρα τους.

Σμίγουν οἱ καρδιές. Λάμπουν τὰ πρόσωπα ἀπὸ τὴ θέα τόσων ἱερατικῶν μορφῶν. Δίνει κουράγιο ὁ ἕνας στὸν ἄλλο. Καὶ ἀνανεωμένοι ἐπιστρέφουν καὶ πάλι κοντὰ στὰ ποίμνιά τους γιὰ νὰ συνεχίσουν τὴν πολυκάματη πορεία τοῦ ποιμαντικοῦ μόχθου.

Σὲ μιὰ τέτοια σύναξη, τὴ δική σας, ἔχω τὴν τιμὴ καὶ τὴ χαρὰ νὰ συμμετέχω σήμερα κι ἐγὼ — νεότερος ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς σας πὸν διακονεῖ σὲ μιὰν ἄλλη περιοχὴ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Σὰς εὐχαριστῶ θεομὰ, Σεβασμιώτατε, γιὰ τὴν τιμὴ πὸν μοῦ κάνατε νὰ μὲ καλέσετε στὸ συνέδριό σας.

Ἦρθα, ἀδελφοὶ μου, γιὰτὶ μοῦ ζητήθηκε. Ἦρθα

ὄχι γιὰ νὰ διδάξω. Τὰ ὅσα θὰ ἀκουσθοῦν γύρω ἀπὸ τὸ θέμα «ἡ ἱερωσύνη ὡς ἀποστολή», παρακαλῶ νὰ θεωρηθοῦν ὡς κοινὴ ἀναζήτηση, δική σας καὶ δική μου. Ὡς προβληματισμοὶ ἑνὸς ἀδελφοῦ σας συμπρεσβυτέρου, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ζητήθηκε νὰ τοὺς κοινοποιήσῃ ἐν ἀγάπῃ. Μὲ μιὰ τέτοια διάθεση, λοιπόν, σὰς ἐμπιστεύομαι τὶς σκέψεις μου* σκέψεις μὲ τὶς ὁποῖες θὰ ἤθελα —χωρὶς νὰ εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ ἐπέτυχα— νὰ ἐκφράσω ὄχι δικές μου, προσωπικὲς ἀπόψεις, ἀλλὰ τὴν πίστη καὶ τὸ φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας.

Α'. ΒΙΒΛΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

1. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Χριστοῦ.

Ἀναζητώντας τὶς βιβλικὲς προϋποθέσεις γιὰ μιὰ θεολογία τῆς ἀποστολῆς ὡς ἀφετηρία τῆς ἀναζητήσεώς μας ὀφείλουμε νὰ θεωρήσουμε τὴν ἀποστολὴ τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ: «Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς» (Ἰω. 20,21). Οἱ θεμελιώδεις ἔννοιες μὲ τὶς ὁποῖες οἱ ἱεροὶ εὐαγγελιστὲς προβάλλουν τὴν ἀποστολὴ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι τρεῖς: Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο ὁ Πατήρ πέμπει στὸν κόσμο. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος πὸν ἔρχεται στὸν κόσμο. Γύρω ἀπὸ αὐτὲς τὶς τρεῖς ἔννοιες τῆς ἀποστολῆς, τῆς πέμψεως καὶ τῆς ἐλεύσεως —ἀποστέλλειν, πέμπειν, ἔρχεσθαι— στρέφονται λίγο-πολὺ ὅλες οἱ εὐαγγελικὲς μαρτυρίες πὸν ἀναφέρονται στὴν ἔνσαρκη παρουσία τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμο.

Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ Πατρός. Ὁ Ἰδιος ἔχει βαθειὰ συνείδηση αὐτῆς τῆς ἀποστολῆς του καὶ σύμφωνα μὲ μιὰ κοινὴ μαρτυρία καὶ τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν καλεῖ τοὺς πάντες νὰ τὴν ἀποδεχθοῦν: «Ὅς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με» (Μάρκ. 9,37· Ματθ. 10,40· Λουκ. 10,16· Ἰω. 13,20). Πιὸ συγκεκριμένα ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἀκολουθώντας τὸν προφήτη Ἡσαΐα (61, 1-2) παρουσιάζει τὸν Χριστὸ ὡς τὸν Μεσσία πὸν «χρισμένος» ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἀποστέλλεται γιὰ ν' ἀναγγεῖλει τὸ εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας (Λουκ. 4, 18-19). Τὸ ρῆμα εὐαγγελιζέσθαι πὸν δανεῖζονται οἱ εὐαγγελιστὲς ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα χαρακτηρίζει τὸ μῆνυμα χαρᾶς πὸν ὡς περιεχόμενό του ἔχει τὴν ἔλευση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

* Εἰσήγηση στὸ Ἱερατικὸ Συνέδριό τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικαίας (9 - 10 Νοεμβρίου 1988).

Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο ὁ Πατήρ ἀποστέλλει στὸν κόσμον (Ματθ. 21,37· Μάρκ. 12,2). Τὸν ἀποστέλλει ὄχι γιὰ νὰ κρίνει τὸν κόσμον, ἀλλ' εἶνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ» (Ἰω. 3,17· 4,14). «Προκειρισμένος» (Πράξ. 3,20) Μεσσίας, λαλεῖ τὰ ρήματα τοῦ Θεοῦ (Ἰω. 3,34). Ἡ ἀποστολή τοῦ Ἰησοῦ στὸν κόσμον ἀποκαλύπτει τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ παρέχει τὴ δύναμη τῆς ἀληθινῆς ζωῆς· «Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ» (Α' Ἰω. 4,9). Τέλος, τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ μαρτυροῦσαν γιὰ τὴ θεία ἀποστολή του: «Αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ Πατήρ με ἀπέσταλκε» (Ἰω. 5,36).

Μαζὶ μὲ τὸ ρῆμα ἀποστέλλω οἱ εὐαγγελιστὲς —καὶ κυρίως ὁ Ἰωάννης— χρησιμοποιοῦν καὶ τὸ ρῆμα πέμπω. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ ἀγαπητὸς Υἱὸς πού ὁ Πατήρ «πέμπει» στὸν κόσμον (Λουκ. 20,13· Ἰω. 5,23,24· 12,44· 8,18· Ρωμ. 8,3). Στὴ διάρκεια τῆς ἐπίγειας ζωῆς Του ὁ Χριστὸς «ποιεῖ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος αὐτὸν Πατρὸς» (Ἰω. 4,34· 5,30· 6,38), ἐργάζεται «τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντος αὐτὸν» (Ἰω. 9,4).

Ἡ ἀποστολή τοῦ Χριστοῦ περιγράφεται, ὅπως εἶπαμε, καὶ ὡς ἔλευση. Ἡ ἔννοια αὐτὴ συναντᾶται κυρίως στὸ τέταρτο εὐαγγέλιο. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ «ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου» (Ματθ. 21,9)· ὁ ἐρχόμενος «ἄνωθεν» καὶ «ἐκ τοῦ οὐρανοῦ» (Ἰω. 3,31). Ὅπως ὁ ἴδιος διακηρύσσει ἦρθε στὸν κόσμον ὄχι «ἄφ' ἑαυτοῦ», ἀλλὰ «ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς» του (Ἰω. 7,28· 8,42· 5,43). Ἦρθε ὡς «ἀληθινὸν φῶς» γιὰ νὰ φωτίσει (Ἰω. 1,9· 3,19,12,46) καὶ νὰ σώσει τὸν κόσμο (Ἰω. 12,47. Πρβλ. Α' Τιμ. 1,15). Μὲ τὴν ἔλευσή Του ὁ Χριστὸς εὐαγγελίζεται τὴν εἰρήνη «τοῦ μακρὰν καὶ τοῦ ἐγγύς» (Ἐφ. 2,17) καὶ χαρίζει σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὸ πλήρωμα τῆς ἀληθινῆς ζωῆς (Ἰω. 10,10).

Αὐτὸ πού ἀκόμη μᾶς ἐπιτρέπει νὰ σπουδάσουμε τὸ νόημα τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ στὸν κόσμον εἶναι καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ - Ποιμένος πού συναντοῦμε σὲ πολλὰ καινοδιαθηκικά κείμενα. Ἡ ἀπεικόνιση αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ ὡς Ποιμένος ἔχει τὶς ρίζες της στὴν Π.Δ. καὶ πῶς συγκεκριμένα στὸ περίφημο 34ο κεφάλαιο τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ. Ἐπισκοπώντας τὶς σχετικὲς μαρτυρίες τῶν κειμένων τῆς Κ.Δ., θὰ μπορούσαμε νὰ τὶς κατατάξουμε σὲ τρεῖς κατηγορίες: τὰ συνοπτικά εὐαγγέλια, τὶς ἐπιστολὲς καὶ τὴν Ἀποκάλυψη, καὶ τὸ τέταρτο εὐαγγέλιο. Στους Συνοπτικοὺς ἐξαίρεται κυρίως τὸ ἐπὶ γῆς ἔργο τοῦ Χριστοῦ ὡς Ποιμένος. Στὶς ἐπιστολὲς καὶ τὴν Ἀποκάλυψη ὁ Χριστὸς - Ποιμὴν ἀπεικονίζεται ἐν δόξῃ. Ὁ τέταρτος Εὐαγγελιστὴς μὲ τὴ

θαυμαστὴ ἀλληγορία τοῦ Καλοῦ Ποιμένος (10, 1-18 καὶ 10, 26-29) συνενώνει τὶς δύο ὕψεις πού προαναφέραμε καὶ ἀποκαλύπτει ὅλο τὸ θεολογικὸ βάθος τῆς σχετικῆς διδασκαλίας. Ὁλόκληρο τὸ μυστήριό τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ περνᾷ ἔτσι μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ συμβολισμοῦ. Ὁ Χριστὸς εἶναι «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς» (Ἰω. 10,11) πού ἀποστέλλεται στὸν κόσμον γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὸ θέλημα τοῦ ἐπουρανοῦ Πατέρα Του. Ἡ ἀποστολή Του αὐτὴ ἐπισφραγίζεται μὲ τὴ σταυρικὴ Του θυσία. Ὁ Καλὸς Ποιμὴν ἀπὸ ἀγάπη «τίθησι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰω. 10, 11, 15).

2. Ἡ ἀποστολή τῶν μαθητῶν.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς διδάσκαλος διαφέρει ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Δὲν ἰδρύνει κάποια σχολὴ στὰ Ἱεροσόλυμα. Ἐπιλέγει τὸν δρόμο τοῦ περιοδεύοντος διδασκάλου· τοῦ κήρυκος πού συνοδευόμενος ἀπὸ μιὰ ομάδα πιστῶν «περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας» (Ματθ. 4,23). Μεταξὺ αὐτῶν πού ἀπετέλεσαν τὸν κύκλο τῶν πιστῶν ἀκροατῶν Του θὰ ἐπιλέξει τελικὰ τοὺς μαθητὲς Του (Μάρκ. 3, 13-19). Μὲ τὴν κλήση πού τοὺς ἀπευθύνει, τοὺς καθιστᾷ κοινωνοὺς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου Του· μετόχους τῆς ἀποστολῆς Του.

Ἡ ἐκλογή τῶν Δώδεκα συνδέεται στενὰ μὲ τὴν μεσσιανικὴ ἀποστολή τοῦ Χριστοῦ. Ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρία τῆς συστάσεως τοῦ νέου Ἰσραὴλ (Ματθ. 19,28· Λουκ. 22,30), πού συναθροίζεται πλέον ὄχι γύρω ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸ Νόμο ἀλλὰ γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ.

Ἀπὸ τοὺς τρεῖς Συνοπτικοὺς αὐτὸς πού δίνει τὴ μεγαλύτερη σημασία στὴν ἀποστολή τῶν Δώδεκα στὴ Γαλιλαία (Ματθ. 10,1 - 11,1) εἶναι ὁ Ματθαῖος. Καὶ αὐτὸ πού μὲ ἔμφαση τονίζει ὁ εὐαγγελιστὴς εἶναι ἡ ἐξουσία μὲ τὴν ὁποία ὁ Ἰησοῦς ἀποστέλλει καὶ ἡ δμοιότητα τῆς ἀποστολῆς τῶν Δώδεκα μὲ ἐκείνη τοῦ Διδασκάλου: τὸ ἴδιο κήρυγμα γιὰ τὴν ἔλευση τῆς βασιλείας, τὰ ἴδια θαυμαστὰ σημεῖα. Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς ἀποστολῆς ὑπογραμμίζεται ἀπὸ τὴν προσευχὴ πού ζητᾷ ὁ Ἰησοῦς πρὶν ἀπὸ τὸ ξεκίνημά τους (Ματθ. 9, 37-38· Λουκ. 10,2).

Ἐνῶ ἡ κλήση καὶ ἡ ἀποστολή τῶν μαθητῶν φαίνεται νὰ περιορίζεται ἀρχικὰ μεταξὺ «τῶν ὀπολωδῶν προβάτων οἴκου Ἰσραὴλ» (Ματθ. 10,6), μετὰ τὴν ἀνάσταση ἐξαπλώνεται καὶ πρὸς τὰ ἔθνη. «Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάση τῇ κτίσει», παραγγέλλει ὁ ἀναστάς Κύριος στοὺς ἑνδεκα (Μάρκ. 16,15). Ἡ περιγραφή τῆς ἐντολῆς στὸ

εὐαγγέλιου τοῦ Ματθαίου (28, 16-20) εἶναι λεπτομερέστερη καὶ ἀποτελεῖ τὸν μεγαλοπρεπῆ ἐπίλογο ἐνὸς εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖο ἀπενίξει τὴν ἱστορία τῆς σωτηρίας ἀπὸ τὴν ὑπόσχεση ποὺ δόθηκε στὸν Ἀβραάμ (1,1) μέχρι τῆ συντέλεια τῶν αἰώνων (28,20).

Στὸν εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ (Λουκ. 24, 44-49· Πράξ. 1, 4-8) ἡ ἀποστολὴ τῶν μαθητῶν πρὸς τὰ ἔθνη παρουσιάζεται ὡς ἐκπλήρωση τῆς Γραφῆς καὶ συσχετίζεται μὲ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τέλος, στὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη ἡ ἀποστολὴ τῶν μαθητῶν ἀποτελεῖ προέκταση τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χριστοῦ: «Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, καὶ γὼ ἀπέσταλκα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον» (Ἰω. 17,18). Ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖο «ἀποστέλλει» ὁ Πατὴρ στὸν κόσμο, «πέμπει» ἐν συνεχείᾳ τοὺς μαθητὲς Του πρὸς τὰ ἔθνη: «Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατὴρ, καὶ γὼ πέμπω ὑμᾶς» (Ἰω. 20,21).

3. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Πνεύματος.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀποστολὴ τῶν μαθητῶν συνδέεται ἄρρηκτα καὶ μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸ ὁποῖο ἀπεστάλη στὸν κόσμο δλοκληρώνεται μὲ τὴν ἀποστολὴ καὶ τοῦ Παρακλήτου. Ἀλλὰ καὶ οἱ μαθητὲς γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν τὸ ἀποστολικὸ ἔργο ποὺ τοὺς ἀνέθεσε ὁ Κύριος, δὲν ἀφέθησαν μόνοι μὲ τὶς ἀνθρώπινες δυνάμεις τους. Ἐπωμίζονται τὴν ἀποστολὴ καὶ ἀγωνίζονται νὰ τὴν ἐκπληρώσουν μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν συμπαράσταση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Προλέγοντας τὴν ἀποστολὴ καὶ τὸ ρόλο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴ διδασκαλία Του μετὰ τὸ Μυστικὸ Δείπνο, ὁ Ἰησοῦς προσδιώρισε: «Ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὃ πέμπει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα» (Ἰω. 14,26). «Ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμπω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς..., ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ» (Ἰω. 15,26· 16,7).

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Πνεύματος εἶναι ἔργο κοινὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὁ Λουκᾶς τονίζει τὴν ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Πατρὸς ὑπεμφαίνεται στὴν ὑπόσχεση ποὺ ἔδωσε: «Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς μου ἐφ' ὑμᾶς» (Λουκ. 24,49. Πρβλ. Πράξ. 1,4).

Χωρὶς τὴν ἀποστολὴ τοῦ Πνεύματος ἡ ἀποστολὴ τοῦ Χριστοῦ θὰ ἔμενε χωρὶς συνέχεια. Ἡ ἔλευση τοῦ Παρακλήτου συνεχίζει καὶ προεκτείνει τὴν ἀποστολὴ τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος ποὺ λαμβάνουν οἱ Δώδεκα καθίστανται «μάρτυρες» τοῦ Χριστοῦ (Πράξ. 1,8). Ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ (Ἰω. 20,21), ἐκπληρώνουν τὸ ἀποστολικὸ τους

ἔργο «ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ» (Α' Πέτρο. 1,12). Ἔτσι ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ παρουσία τοῦ Πνεύματος εἶναι ἀχώριστη ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ἀποστολικὸ ἔργο ποὺ αὐτὴ ἐπιτελεῖ, τὴ συνέχισή δηλαδὴ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χριστοῦ μέσα στὴν ἱστορία.

4. «Τὰ σημεῖα τοῦ ἀποστόλου».

Ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἀναφερόμενος στὴν ἐκλογή καὶ τὴν ἀποστολὴ τῶν δώδεκα μαθητῶν μᾶς διασώζει καὶ τὴν περίφημη ὁμιλία ποὺ ἀπηύθυνε ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητὲς Του μετὰ αὐτὴ τὴν εὐκαιρία. Ἡ ὁμιλία καταλαμβάνει ὀλόκληρο τὸ 10ο κεφάλαιο. Ὅρισμένα στοιχεῖα αὐτῆς τῆς ὁμιλίας ἀνευρίσκουμε καὶ στὴν ἐσχατολογικὴ ὁμιλία Του ποὺ περιέχεται στὸ 13ο κεφάλαιο τοῦ Μάρκου. Οἱ κατευθύνσεις ποὺ δίνει ὁ Ἰησοῦς στοὺς μαθητὲς Του ἀποτελοῦν τοὺς αἰώνιους κανόνες ζωῆς καὶ δράσεως κάθε χριστιανοῦ ἱεραποστόλου, κάθε ἐκκλησιαστικοῦ ποιμένος.

Δύο εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ συνιστοῦν τὸν πυρῆνα τῆς ὁμιλίας: Τὸ πρῶτο εἶναι ἡ συμφωνία καὶ ἡ ἐνότητα τοῦ μαθητοῦ - δούλου μὲ τὸν Διδάσκαλο - Κύριο, δηλαδὴ τῶν ἀποστόλων μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ὁ ἀπόστολος ἐκφράζει καὶ μαρτυρεῖ γι' αὐτὸν ποὺ τὸν ἀποστέλλει: «Καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1,8). Ὁ μαθητὴς ἀκολουθεῖ καὶ συμμερίζεται τὴ ζωὴ καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ διδασκάλου του: «Εἶ ἐμὲ ἐδίωξαν καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν» (Ἰω. 15,20).

Τὸ δεύτερο εἶναι τὰ γνωρίσματα τῆς ἀποστολικῆς ζωῆς: ἡ αὐταπάρνηση, ἡ πτωχεία, ὁ διωγμός. Οἱ ἀπόστολοι ὀφείλουν νὰ γνωρίζουν τί τοὺς περιμένει: Ὁ ἀπεσταλμένος δὲν εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ αὐτὸν ποὺ τὸν ἀποστέλλει (Ἰω. 13,16): ὅπως μεταχειρίστηκαν τὸν Κύριο, θὰ μεταχειρισθοῦν καὶ τοὺς ὑπηρέτες Του (Ματθ. 10,24 ἔξ.). Ὁ Ἰησοῦς τοὺς στέλλει «ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων» (10,16). Γνωρίζει ὅτι ἡ «διεστραμμένη γενεὰ» θὰ καταδιώξει τοὺς ἀπεσταλμένους Του καὶ θὰ τοὺς θανατώσει (Ματθ. 23,34). Ἀλλὰ ὅ,τι τοὺς κάνουν, θὰ εἶναι σὰν νὰ τὸ κάνουν σ' Ἐκεῖνον τὸν ἴδιο καὶ τελικὰ στὸν Πατέρα: «Ὁ ἀκούων ὑμᾶς ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με» (Λουκ. 10,16). «Ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμπω, ἐμὲ λαμβάνει, ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμπαντά με» (Ἰω. 13,20).

Ποῖα ἀκριβῶς εἶναι τὰ γνωρίσματα τοῦ γνησίου ἀποστόλου, μποροῦμε νὰ ἐπισημάνουμε μὲ τὴ βοήθεια τῆς σκέψεως καὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Στὸν ἀπό-

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΩΣ ΕΜΠΝΕΥΣΤΗΣ ΤΗΣ ΕΞΑΓΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΣΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

Υπό Μωυσέως Μοναχοῦ Ἀγιορείτου

Ὁ ἄββας Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος ἀναφέρει πῶς ὁ ἄββας Λογγίνος εἶπε στὸν ἄββα Ἀκάκιο: Ἡ ψυχὴ τότε γνωρίζει ὅτι συνέλαβε πνεῦμα ἅγιον ὅταν παύσουν νὰ κινοῦνται τὰ πάθη. Δῶσε αἷμα καὶ λάβε πνεῦμα!

Μόνο ὅσοι ἔδωσαν αἷμα καὶ ἔλαβαν πνεῦμα δι' ἀσκήσεως μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν γιὰ τὸ μυστήριό τῆς ἐξαγιαστικῆς ὁδοῦ τοῦ μοναχισμοῦ. Ὁ μοναχισμὸς εἶναι καρπὸς αὐτοπροσφορᾶς στὸν Θεὸ καὶ σκληροῦ προσωπικοῦ ἀγῶνος μὲ τὴ συνεργασία τῆς θείας χάριτος. Ὁ μοναχισμὸς εἶναι θεσμὸς ἐκκλησιαστικὸς, καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δῶρο στὴν Ἐκκλησία καὶ μόνο ἓνας χριστοποιημένος ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τὸν αἰσθανθεῖ καὶ ἐρμηνεύσει.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἰδιαίτερα φωτίζει καὶ ἐμπνέει τὴν ἀσκητικὴ μοναστικὴ ὁδὸ. Ἡ σχέση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μοναχῶν ἀποτελεῖ πάντα θέμα ἐνδιαφέρον στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν πράξη τῆς θεολογίας. Μία ἀπὸ τίς ὁδοὺς τῆς ἀγιότητος καὶ ὁ μοναχισμὸς τονίζει τὸ μοναδικὸ γεγονός τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸ παρὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μοναχῶν. Ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συνειδητοποιουμένη πλήρως δημιουργεῖ τὴν καλὴ εὐαισθητοποίηση τῆς ψυχῆς καὶ προσφέρει τὴν καλύτερὴ ἀνανέωση τοῦ ἔσω καὶ ἔξω ἀνθρώπου.

Ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας πραγματοποιήθηκε ἐν Χριστῷ μὴ γιὰ πάντα. Ἡ ζωντανὴ σχέση μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δίδει τὴν ἀπόλυτη βεβαιότητα καὶ πληροφόρηση αὐτῆς τῆς κορυφαίας νίκης τῆς ἡττας τοῦ θανάτου. Ἡ κατοικία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν καθαρὴ καρδιὰ κάμνει τὴν ἀδιαμφισβήτητὴ αὐτὴ νίκη τοῦ χθές, οὐσιαστικὰ ἐνεργὸ σημεῖο τοῦ σήμερα καὶ τοῦ αὔριο.

Οἱ ἅγιοι ζοῦν καὶ κινοῦνται ἐν Χριστῷ βιώνοντας συνεχῶς τὴ μακάρια ἐλευθερία, πού ἔδωσε Ἐκεῖνος διαλύοντας τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου. Ἀπὸ τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τὸν Τίμιο Πρόδρομο, τὸν Ἰωάννη τὸν Θεολόγο, τὸν Ἀπόστολο Παῦλο καὶ τὸν Συμεὼν τὸν Νέο Θεολόγο, μέχρι τὸν ἅγιο Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ, τὸν ὅσιο Σιλουανὸ τοῦ Ἄθω ἢ τοὺς σημερινοὺς ἐπώνυμους ἢ ἀνώνυμους ἀσκητές, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα θεᾶται ὡς μία σημαντικὰ οὐσιώδης παρουσία στὰ βασικὰ χριστολογικὰ σημεῖα τοῦ παρελθόντος, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βεβαίως ἀπορρέει ἡ κάθαρση, ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ θέωση

τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ πάντα αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα πλουτίζει, καινοποιεῖ καὶ ζωοποιεῖ τὴν ἐμπειρία τῶν ἁγίων ὅλων τῶν αἰώνων καὶ διδάσκει τοὺς μοναχοὺς.

Τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς τὴν ἀναφέρει ὡς πρώτη μοναχὴ, ἀφιερωμένη στὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τριῶν ἐτῶν, ὅπου κατὰ θεία βουλή καὶ γιὰ τὴν ταπεινοφροσύνη, τὴν καθαρότητα καὶ ἀπλότητά της, ἔγινε μητέρα τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι διδάσκει ἡ Ἐκκλησία, ἡ πάντα ὀδηγούμενη ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἡ θέση τῆς Παναγίας στὴν Ἐκκλησία ὀρίζει τὴ σχέση τῶν μοναχῶν πρὸς τὸν Τίό της. Οἱ μοναχοὶ ταπεινοῦμενοι καὶ καθαρεύοντες, ἀσκούμενοι καὶ ὑπακούοντες θὰ γίνουν θεοτόκοι. Γι' αὐτὸ πρότυπο τῶν μοναχῶν στὸν ἀγῶνα τοὺς εἶναι ἡ Θεοτόκος. Γι' αὐτὸ τὴν τιμοῦν ὑπέρετρα. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Ἅγιον Ὅρος ὀνομάσθηκε «Περισβόλι τῆς Παναγίας».

Ὡς ἡ Θεοτόκος ἔτσι καὶ ὁ μοναχὸς στὴν ἡσυχία τελειοῦται. Ἡ ἀποταγὴ ἀπὸ τὸν κόσμον γίνεται τελικῶς κέρδος γιὰ τὸν κόσμον, γίνεται ὑπὲρ τοῦ κόσμου. Δὲν εἶναι μία κίνηση ὀρισμένων δύσκολων ἀνθρώπων, πού δὲν μποροῦν νὰ ἐπιβιώσουν στὸν κόσμον, ὀκηρῶν ἢ ιδιότροπων, ἀλλὰ τῶν θελόντων τὴν προσωπικὴ τελείωση διὰ θυσιῶν καὶ ἀγῶνων, πού εἶναι μεγίστη προσφορὰ στὸν πάσχοντα κόσμον.

Ὁ Τίμιος Πρόδρομος, ὁ κατὰ κάποιον τρόπο, τελευταῖος τῶν προφητῶν τῆς Π. Διαθήκης καὶ πρῶτος μάρτυρας τῆς Κ. Διαθήκης, ὁ προστάτης τοῦ μοναχικοῦ τάγματος, εἶναι ἓνα ἄλλο εὐῶδες ἄνθος τῆς ἐρήμου καὶ ἓνα ἄλλο πρότυπο τῶν μοναχῶν. Τὸ ὄνομα τοῦ Προδρόμου Ἰωάννης στὰ ἑλληνικὰ σημαίνει θεοδώρητος. Καὶ οἱ μοναχοὶ εἶναι δῶρα τοῦ Θεοῦ στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν κόσμον, γιὰ τὴν ἔλευση τῶν ὁποίων ἐργάστηκαν προσευχόμενοι πολλοί. Ἡ Ἐλισάβετ ὀδηγημένη ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἔδωσε καλὴ ἐρμηγεία σὲ αὐτὸ πού αἰσθάνθηκε ὅταν τὴν ἐπισκέφθηκε ἡ Παναγία. Οἱ μοναχοὶ γιὰ τὸν κόσμον εἶναι μαρτία καὶ γίνονται δεκτοὶ μόνο ἀπὸ αὐτοὺς πού θέλουν νὰ ὑπακούουν στὶς ἀγιοπνευματικὲς κελεύσεις.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅπου στὶς καταπληκτικὲς ἐπιστολές του ὁμιλεῖ μὲ σαφήνεια περὶ τῶν δωρεῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁ Ἰωάννης, ὁ Θεολόγος, ὁ Παρθένιος, ὁ Ἠγαπημένος τοῦ Κυρίου, ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ φύλακας τῆς Θεοτόκου, ὁ ποιητὴς καὶ ὑμνητὴς Συμεὼν

ὁ Νέος Θεολόγος ὁ καλυμμένος ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁ στάρεις τοῦ Βορῶ Σερραφεῖμ τοῦ Σάρωφ, ὅπου σκοπὸ τῆς πνευματικῆς ζωῆς θέτει τὴ σταθερὴ ἀπόκτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁ Ἁγιορείτης ὄσιος Σιλουανός, ὅπου ἀναφωνοῦσε πὼς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διδάσκει τὴν ἀγάπην πρὸς πάντας, καὶ πολλοὶ ἄλλοι, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε ὅλοι οἱ ἅγιοι φωτίζουσι τὴν ὁδὸν τῶν μοναχῶν.

Οἱ ἅγιοι μαθητεύουσι σκιμμένοι κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ πανσθενουργοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀπενίζοντες μόνιμα σ' αὐτό, ὡς μαγνητισμένοι ὑπερφῶς· ἐκεῖ ἐμπνέονται, ἐκεῖ διδάσκονται, ἐκεῖ λαμβάνουσι τὴν πληροφροῦν καὶ τὴν ἀνάπαυση πού ἀναζητᾷ τὸ βαθύτατον εἶναι, τὰ μύχια τῆς καρδιάς. Καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νοηματίζει ὅλη τὴν ὑπαρξιν. Ὡς φίλοι λοιπὸν οἱ ἅγιοι τοῦ δίνονται ὀλοκληρωτικὰ μὴ βαστώντας τὸ παραμικρὸν γιὰ τὸν ἑαυτὸν τους. Ὑπακούουσι ὀλόθερμα καὶ ταυτίζουσι τὸ θέλημά τους μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν Ἀλήθειαν καὶ μετὰ τὴν Ἀγάπην του. Οἱ μοναχοὶ ὡς φίλοι τῶν ἁγίων ἀκολουθοῦσι πιστὰ τ' ἀχνάρια τους.

Ὁ μοναχὸς ἀντίθετα ἀπὸ τὸν κόσμον πού εἶναι συνήθως ἐξωστρεφικὸς, ὀφελμιστικὸς καὶ σαρκικὸς ἀσκείται καθημερινῶς σταυρώνοντας μετὰ αὐταπάρνηση τὴν σάρκα, στεροῦμενος ἐκούσια κάθε ἡδονή, ὑπακούοντας καὶ περικόπτοντας ἔτσι τὸ ἐγωϊστικὸν θέλημα, ἀγαπώντας τὴν πενίαν ὡς ἐλευθεροποιὸν καὶ πλουτοποιὸν. Τὸ εὐαγγέλιον σαφῶς εἶναι ὁδὸς πτωχείας, στερησεως, προσφορᾶς καὶ θυσίας. Βεβαίως εἶναι καὶ μῆνυμα χαρᾶς, ἀλλὰ αὐτὴ ἀνθεὶ μέσα ἀπὸ διακριτικὴν ἀσκησην, τὴν ἀπόρριψην κάθε περιττοῦ καὶ τὴν ὑπεύθυνην πνευματικὴν καθοδήγησιν. Ὁ μοναχὸς κατὰ τὴν μοναχικὴν του κοῦρὰ βασικῶς ἀσπάζεται τις τρεῖς ἀρετὰς — ὑπακοή, παρθενία, ἀκτημοσύνη — τις ὁποῖες ὑπόσχεται νὰ τηρήσει ἰσοβίως.

Ὁ ὄσιος Σιλουανός τοῦ Ἄθω λέγει περὶ τῆς ὑπακοῆς: Πρότυπον ὑπακοῆς εἶναι ὁ Χριστὸς πού ὑπήκουσε μέχρι τέλους καὶ τελείως τὸν Οὐράνιον Πατέρα του. Ὁ ὑπάκουος βλέπει τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ κακὸν δὲν ἄπτεται τῆς ψυχῆς του, γιὰτὶ μαζί του εἶναι ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὴν ψυχὴν τοῦ ὑπάκουου πολὺ τὴν ἀγαπᾷ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ γι' αὐτὸ δὲν θὰ βραδύνει ἡ ψυχὴ αὐτὴ νὰ γνωρίσει τὸν Κύριον. Στὴν ψυχὴν τοῦ ὑπάκουου ἀκολούτως εἰσέρχεται ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ παρέχει σὲ αὐτὸν εἰρήνην καὶ χαρὰν. Ἄσκηση χωρὶς ὑπακοὴν γεννᾷ κενοδοξίαν. Ἡ ὑπακοὴ φυλάει τὸν μοναχὸν ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν. Γιὰ τὴν ὑπακοὴν δίδεται ὡς δῶρον ἡ προσευχὴ. Γιὰ τὴν ὑπακοὴν δίνεται ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Νὰ γιὰτὶ ἡ ὑπακοὴ εἶναι ἀνώτερη τῆς νηστείας καὶ αὐτῆς τῆς προσευχῆς.

Ἡ εὐάρεστη στὸν Θεὸν παρθενία δὲν περιορίζεται φυσικὰ μόνον στὴ σωματικὴ καθαρότητα, πού δὲν ἐκφράζει τὴν προσφορὰν τῆς ἀγάπης. Μιὰ τέτοια παρθενία εἶναι σαφῶς ἄγονη πνευματικὰ. Ἡ παρθενία εἶναι φανέρωση τῆς ὀλοκληρωτικῆς προσφορᾶς τῶν μοναχῶν στὸν Θεόν. Εἶναι κατάστασις ἀγγελικὴ καὶ ἐσχατολογικὴ. Ἡ παρθενία συνδυάζεται καὶ ἀναπτύσσεται μέσα σ' ἓνα ἀσκητικὸν κλίμα καὶ φρόνημα, προϋποθέτει ἀγῶνα καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὴν παραμυθίαν τοῦ Παρακλήτου Ἁγίου Πνεύματος. Σκοπὸς τῆς παρθενίας ὁποσοῦν δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ θεῖα παράκλησις, ἀλλὰ βοήθεια πρὸς τὴν ἔνωσιν μετὰ τὸν Θεόν. Ἡ παρθενία εἶναι ἐκφρασις μεγάλης ἀγάπης στὸν Χριστόν, εἶναι τὸ λάδι πού ἔλειπε ἀπὸ τις μωρὲς παρθένας τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ ἅγιος Κασσιανὸς γράφει πρὸς τὸν Κάστορα πὼς ὁ Μέγας Βασίλειος εἶπε: «Καὶ γυναῖκα ἀγνοῶ καὶ παρθένας οὐκ εἶμι».

Ἡ ἀκτημοσύνη δίδει ἄνεση, ἐλευθερίαν καὶ ἀποδέσμευσιν ἀπὸ τις ἀπαιτήσεις τῆς ὕλης. Μαζὶ μετὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν σιωπὴν ἀποτελοῦσι πρόγευσιν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, μετάβασιν εἰς τὸν Χῶρον τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, σοῦ ἐπιτρέπουσι νὰ κινεῖσαι ἐλεύθερα, νὰ συνομιλεῖς μετὰ τὸν Θεόν.

Οἱ μοναχοὶ καταντοῦσι «μανικοὶ ἐραστὲς τοῦ Θεοῦ», κατὰ τὸν ὄσιον Ἰωάννην τῆς Κλίμακος, «ἀετοὶ ὑψηλότες» γιὰ τὴν ἀκτημοσύνην τους, κατὰ τὸν ὄσιον Ἐφραίμ τὸν Σύρον, «συγκοινωνοὶ πνεύματος», κατὰ τὸν Μέγα Ἀθανάσιον. Ὁ ὅλος ἄνθρωπος στρέφεται πρὸς τὸν Θεόν. Ζεῖ, κινεῖται καὶ ὑπάρχει γι' αὐτόν. Κοινωνεῖ Θεοῦ καὶ καταργεῖ κάθε δεσμόν, φιλία καὶ ἀγάπην πού ἐλαττώνει, ἀμβλύνει ἢ ἐλάχιστον ἐμποδίζει αὐτὴ τὴν πλήρη ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸν κεντρικὸν ἄξονά του, τὸν Κύριον καὶ Θεόν του. Γίνεται κατὰ χάριν καὶ κατὰ μέθεξιν Θεός, ὅτι γίνεται τὸ σίδηρον ὅταν πέφτει στὴ φωτιά, πού γίνεται καὶ αὐτὸ φωτιά, κατὰ τὸν ἅγιον Συμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον καὶ τὸν ἱερόν Χρυσόστομον.

Πρέπει νὰ τονισθεῖ ἐδῶ πὼς ἡ σχέση τῶν ἁγίων, καὶ τῶν ἀκολουθῶν τους μοναχῶν, μετὰ τὸν Θεόν, δὲν περιορίζεται σὲ μιὰ ἔστω βαθειὰ καὶ συνεχῆ στροφὴν πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ σὲ μιὰ ἄλλη διάστασιν καὶ κατάστασιν πού ἐρμηνεύει πὼς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι οὐσιωδῶς παρὸν καὶ διαζωγραφεῖ τὴν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἔνωσιν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεόν. Καὶ βέβαια ἡ στάσις τοῦ μοναχοῦ στὴν πάλην γιὰ τὴν ἀνάβασιν τῶν ἀρετῶν καὶ τὴ συνάντησιν μετὰ τὸν Θεόν δὲν εἶναι στατικὴ, παθητικὴ, ἀπαθής, δὲν εἶναι στάσις θεατοῦ, ἀλλὰ μιὰ σχέση ζωντανὴ ὅπου κρίνεται καὶ δοκιμάζεται τὸ τάλαντον, ἡ ἀγάπη, ὁ ἡρωϊσμός, ἡ τόλμη, ἡ ἐπιμονή, ἡ θυσία, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ταπεινώσις.

(Συνεχίζεται)

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Θεραπευτικός τουρισμός

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ,
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Άθηνών

Άμφιδρομη επικοινωνία

Από την αρχή της συνεργασίας μου με το περιοδικό θεώρησα την στήλη από την οποία άρθρο-γράφω ως ένα βήμα επικοινωνίας με τους σεβαστούς και αγαπητούς εφημερίους και τους λοιπούς αναγνώστες του «Έφημερίου». Πολύ συχνά, με άφορμη διάφορα θέματα της ποιμαντικής επικαιρότητας ή αναγκαιότητας έκανα έκκληση για ανταπόκριση και συμβολή τους από την σκοπιά της μαχομένης ποιμαντικής πράξης. Πολλοί από τους αναγνώστες μας ανταποκρίθηκαν σ' αυτές μας τις προσκλήσεις. Άπαντήσεις τους ή συνεργασίες τους δημοσιεύσαμε κατά καιρούς είτε με άφορμη τις έρευνες «Σχεδιάγραμμα πνευματικής γεωγραφίας», «Πρεσβυτέρες του καιρού μας», «Έβδομάδα ιερατικών κλήσεων» είτε με άλλες εύκαιρίες (ποιμαντικές επισκέψεις κ.λπ.).

Σήμερα θά ήθελα να κάνω λόγο για μία άμφιδρομη επικοινωνία που συντελέστηκε με άφορμη την έννοια του «θεραπευτικού τουρισμού» που προβάλλαμε τελευταία*. Άπ' ό,τι γνωρίζω, ή ιδέα αυτή, που καλλιεργείται έντατικά σέ πολλές Έ. Μητροπόλεις και Ένορίες, βρήκε εύμενη απήχηση ως πρὸς μία συστηματικότερη αντιμετώπισή της.

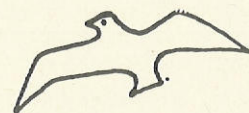
Η ποιμαντική του ελευθέρου χρόνου, ό προσκυνηματικός θεραπευτικός τουρισμός, τὰ προσκυνηματικά ταξίδια ή οί ιερές αποδημίες άπασχολούν έντονα μεμονωμένους ποιμένες και την διοικούσα Έκκλησία. Στίς σύγχρονες ανάγκες προσπαθοῦν ν' ανταποκριθοῦν προβάλλοντας παραδοσιακούς θησαυρούς με επίκαιρο τρόπο. Μέρμινά τους δέν είναι μία «μουσειακή» συντήρηση αλλά μία ζωντανή ενεργοποίηση και προβολή εκείνου του όποιου αίσθάνονται ως άγρυπνοι θεματοφύλακες.

Ένα πρώτο παράδειγμα

Όραίο παράδειγμα πρὸς αυτήν την κατεύθυνση θεωρώ την έκδοση της Έ. Μητροπόλεως Δημητριάδος «Μαγνησία: Η πνευματική της φυσιογνωμία» Βόλος 1988, 32 σ. Πρόκειται για ένα τεύχος «αφιερωμένο

στόν Έλληνα Έπισκέπτη του εύλογημένου τόπου μας». Υλοποιεί την ιδέα ενός «τοπολογίου» όπως είχαμε χαρακτηρίσει τους τοπικούς οδηγούς για τις επί μέρους Έ. Μητροπόλεις που βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια.

Με κείμενα του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου και επιμέλεια έκδόσεως του ύπευθύνου του Γραφείου Ποιμαντικής Παραθεριστών Πρωτοπρεσβυτέρου π. Θωμά Συνοδισσοῦ καλωσορίζει τόν Έλληνα Έπισκέπτη στην

Μαγνησία. Τὸν εἰσάγει στοὺς μυθικοὺς καὶ προϊστορικοὺς χρόνους (σ. 4 - 5), τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους καὶ ἀναφέρεται στὰ κατοπινὰ χρόνια (σ. 7). Μιλάει γιὰ τὴν ἑλληνορθόδοξη παράδοση (σ. 8), τὰ μοναστήρια (σ. 9 - 11), τὰ ἱερὰ προσκυνήματα (σ. 12), τὶς πηλειορτίτικες Ἐκκλησίες (σ. 13 - 15), τὰ γραφικὰ ἑκκλησάκια (σ. 15), τοὺς τοπικοὺς ἁγίους (σ. 16 - 17). Στὴ συνέχεια κάνει λόγο γιὰ μορφές ποὺ ἐγέννησεν ὁ τόπος (σ. 18 - 19), γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ στὸ Βόλο (σ. 20 - 25) γιὰ τὶς Ἐκκλησίες τοῦ Βόλου (σ. 26 - 28) καὶ γιὰ τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς (σ. 29). Στὸ τέλος προσκαλεῖ τὸν ἐπισκέπτη ν' ἀξιοποιήσει τὶς πνευματικὲς εὐκαιρίες ποὺ τοῦ προσφέρονται τὸ καλοκαίρι καὶ δίδει χρήσιμες διευθύνσεις καὶ ὠράρια λειτουργίας ὑπηρεσιῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν χώρων.

Πλούσια εἰκονογραφημένο καὶ ἁμορφα ἐκτυπωμένο προδιαθέτει τὸν παραλήπτη γιὰ μιὰ ἐπιτόπια ἀπλανῆ περιπλάνηση στὴν Μαγνησία ποὺ τὸν προσελκύει ὡς μαγνήτης νὰ τὴν ἐπισκεφθεῖ. Εὐχομαί πολὺ σύντομα νὰ πλουτισθεῖ ἡ διβλιογραφία μας μὲ τέτοια «τοπολόγια» ἄλλων τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, τὶς ὁποῖες καὶ παρακαλοῦμε νὰ μᾶς γνωστοποιοῦν τὰ προϊόντα τοῦ κόπου τους.

Ἕνα ἄλλο παράδειγμα

Ἐὰν τὸ παράδειγμα ποὺ μόλις ἀναφέραμε ἀνάγκαται στὴν π ρ ο ε τ ο ι μ α σ ί α ποὺ πρέπει νὰ ἔχουμε κάνει γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦμε τοὺς ἐπισκέπτες μας, ἡ μεγάλη στιγμή εἶναι ὅταν μιὰ ὁμάδα ξεκινᾷ γιὰ τὴν ἐπίσκεψή μὲ συνείδηση ἢ καὶ ὄχι τοῦ θεραπευτικοῦ σκοποῦ. Τί θὰ συμβεῖ ἐκεῖ, τί καθ' ὁδόν, τί στὴν ἐπιστροφή; Ὅταν βγεῖς στὸν πηγαϊμό... δὲν γνωρίζεις πάντα τί θὰ προκύψει. Πολλὰ μπορεῖ νὰ προκύψουν. Ἄν καὶ σὲ πολλὲς περιπτώσεις ὁ στίχος τοῦ ποιητῆ «ἡ Ἑλλάδα ὅπου καὶ νὰ ταξιδέψεις σὲ πληγώνει» εὐσταθεῖ, εἶναι φορὲς ποὺ σὲ θεραπεύει κιόλας μ' ὅλα τὰ θεραπευτικὰ μέσα ποὺ διαθέτει. Ὅταν μάλιστα κατ'ἀλλήλους ὁδηγὸς μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει τὰ δῆμάτὰ σου πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ὑπάρχουν εὐτυχῶς πολλὲς ἐμπειρίες αὐτοῦ τοῦ τύπου.

Μιὰ τέτοια ἐ μ π ε ρ ί α μᾶς κατέγραψε σὲ ἐπιστολὴ τοῦ παλιῶς μας φοιτητῆς ποὺ ὑπηρετεῖ ὡς ἐφημέριος στὸν Ἱ. Ν. Ἀγίου Ἀλεξάνδρου Παλαιῶ Φαλήρου, ὁ π. Ἀ θ α ν ἄ σ ι ο ς Κ α λ ο γ ῆ ρ ο υ.

Μᾶς περιγράφει ἕναν τρόπο διακονίας καὶ διαποιμάνσεως τῶν ἐνοριτῶν τοῦ τῆ βοηθεία ἐνός... πούλιαν ποὺ ταξιδεύει καὶ μεταφέρει τοὺς ἐπιβάτες του σ' ἄλλη γῆ σ' ἄλλα μέρη. Ἡ εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν παράδοση ὡς «εὐπλοὺς ναῦς», καὶ «ὡς κιδωτὸς σωτηρίας», τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, μετατρέπεται σὲ ἕνα πορθμεῖο (φέρρου - μῶτ) ..., ποὺ μεταφέρει ὅλα αὐτὰ τὰ πούλιαν ποὺ μᾶς φέρνουν ἐγγύτερα στὴν θεραπεία καὶ τὴν σωτηρία. Παραθέτουμε δλόκληρο τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς του.

«Οἱ τὸ φέρον σε φέρει, φέρου καὶ φέρε...»!

Ἕνα πούλιαν ποὺ ταξιδεύει...

Προβληματισμένος ἀπὸ τὶς προτάσεις τοῦ ἐπίκουρου καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου γιὰ τὸν θεραπευτικὸν τουρισμό, ποὺ διάβασα στὸν «Ἐφημέριο», καὶ τὶς πολὺτιμες εὐεργεσίες ποὺ παρέχει σὲ κείνους ποὺ ξεκινᾷνε μὲ πάθος καὶ λαχτάρα, ἀτομικὰ ἢ ὁμαδικὰ, σὲ μικρὲς ἢ μεγάλες ὁμάδες, γιὰ νὰ γευτοῦν «τῆς γῆς τὸ χρυσάφι», τὶς εὐλογίες ποὺ ἔχουν ἀπομείνει στὴν ἁμορφη πατρίδα, θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω μερικὰ ἀληθινὰ περιστατικὰ καὶ συγκεκριμένους ἀποκαλύψεις ἀνθρώπων ποὺ ἔγιναν μετὰ ἀπὸ τέτοια τουριστικὰ «θεραπευτικὰ» ταξίδια.

Εἶμαι σὲ μιὰ ἐνορία τῆς Ἀθήνας κάπως μεγάλῃ σὲ ἀριθμὸ ἐνοριτῶν. Ἐκκλησιάζονται ὡς συνήθως ἕνα ποσοστὸ γύρω στὸ 30) ο κάθε Κυριακῇ. Αὐτὸ εἶναι διαπιστωμένο ὕστερα ἀπὸ ἔρευνα ποὺ ἔγινε στὴν ἐνορία μας. Προσέλευση καὶ μεγάλους ἀριθμοὺς ἐνοριτῶν ἔχουμε τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα, «γιὰ τὸ καλὸ». Μά-

λιστα κοιωνῶνε κιόλας τή Μ. Πέμπτη γιατί ἔτσι συνηθίζεται. "Ολοι ὅσοι ἔρχονται στήν Ἐκκλησία, καί αὐτό διαπιστωμένο, εἶναι σχεδόν ἄγνωστοι. Πολύ σπάνια νά γνωρίζονται πέντε ἄνθρωποι μεταξύ τους.

"Ἰστερα ἀπό αὐτή τή διαπίστωση σκέφτηκα πῶς μπορεῖ ἓνας ἱερέας σήμερα νά βοηθήσει νά ἔρθουν περισσότεροι ἄνθρωποι καί νά γνωριστοῦνε μεταξύ τους, νά γίνουν ἀδελφοί ἐν Χριστῷ, χριστιανοί ἐνοριτες.

Χρησιμοποίησα ἀρκετούς τρόπους. Δημιούργησα ἓνα κέντρο συναντήσεως μέ νέους, τελοῦσα ἀκολουθίες κατανυκτικές καί συγκέντρωνα κυρίως ἄτομα ἴδιας ἡλικίας κ.τ.τ.

Ἐκεῖνο πού θρῆκα σάν τήν καλλίτερη λύση εἶναι ἔ ν α π ο ὄ λ μ α ν. "Ἐνα αὐτοκίνητο μέ τέσσερις τροχοῦς καί πενήντα ἄνθρώπους νά πηγαίνει. "Ἐνα πούλμαν πού πάει νά συναντήσει τὸ Θεὸ κάπου ἄλλου, ἔξω ἀπ' τὸ γνωστὸ χῶρο, σὲ κάποιο ξωκλήσι, σὲ κάποιο μοναστηράκι, σὲ κάποια Παναγιά, γιὰ μιὰ σύντομη ἀγρυπνία, γιὰ ἓνα κατανυκτικὸ ἔσπερινό, γιὰ μιὰ παράκληση. Αὐτὸ τὸ πούλμαν γίνεται ὁ μεγάλος πυρήνας, γίνεται ἡφαίστειο πού θγάζει φωτιές. Ἐκεῖ μέσα γίνεται τὸ θαῦμα, ξεχνιοῦνται τὰ ἐπώνυμα, ξεχνιέται ἡ καταγωγή, ἡ κοινωνικὴ τάξη, ἡ πνευματικὴ διαφορά. "Ολοι εἶναι ἓνα σῶμα, μιὰ ψυχὴ, ὅλοι νιώθουν ἀδελφωμένοι, χαρούμενοι, εὐτυχημένοι. "Ολοι τραγουδᾶνε, ὅλοι φέλγουνε, ὅλοι κοιτᾶνε μπροστὰ καί ἀδημονοῦν νά φτάσουν στὸν προορισμό, στὸν «κρυφὸ τὸν στοχασμό». Βιάζονται νά δοῦνε αὐτὸ πού πολλές φορὲς συναυτοῦσαν καθημερινὰ καί δὲν τοῦ ἔδιναν σημασία Μέσα σὲ ἓνα πούλμαν ὅλα εἶναι ὅπως στήν πρώτη Ἐκκλησία. Κανένας δὲν πεινάει, κανένας δὲν διψάει, κανένας δὲν κρυώνει. "Ολοι εἶναι ἀδέλφια.

Μ ε ρ ι κ ἔ ς σ κ ἔ ψ ε ι ς ἀποτυπωμένες σὲ λίγο χαρτὶ στὸ τέλος μιᾶς πρόσφατης ἐκδρομῆς στήν Παναγία τὴν Προυσιώτισσα ἀπὸ τοὺς ἐκδρομῆς εἶναι ἡ καλλίτερη ἀπόδειξη:

«Δὲν θρίσκω λόγια νά περιγράψω τὸ πόσο ὁμορφα ἔνωσα καί τὸ πόσο ὠφελήθηκα ἀπὸ τὸ ἱερὸ προσκύνημα στήν Παναγία Μητέρα μας. Σᾶς εὐχαριστῶ ἀπὸ τὰ δάθη τῆς ψυχῆς μου γιὰ τὴν εὐκαιρία πού μοῦ δώσατε».

«Αἰσθάνομαι φοβερὴ ἀγαλλίαση πού δὲν ἐκφράζεται μέ λόγια».

«Στέκομαι μέ δέος μπρὸς τὴ μεγάλη πνευματικότητα, οἰκειότητα καί ἀπλότητα ἐνὸς ἱερέως πρὸς τὸ ποίμνιό του. Εἶναι τὸ καλλίτερο μέσο μέ τὸ ὁποῖο μπορεῖ ἓνας πνευματικὸς νά προσελκύσει, νά δώσει θάρρος στὸ ποίμνιό του, νά ἀνοίξει τὴν καρδιά του, νά τὸ νοθεύσει καί νά τὸ οδηγήσει καί νά μείνει κοντὰ στὸν Χριστό».

«Ἦτανε ὅλα τόσα ὥραϊα, μεστὰ καί ψυχωφέλιμα, ἀπλᾶ, ἀπέριττα, ὅσα χρειάζοταν ἡ κουρασμένη μου ψυχὴ».

«Σεβαστέ μου πάτερ... Μᾶς παρεκάλεσες σὲ ἓνα ἀπλὸ χαρτὶ νά γράψουμε τίς ἐντυπώσεις μας, ἀλλὰ ἐγὼ θὰ γράψω περισσότερα. Ἄρχιζω μέ παρατηρήσεις. Δὲν μπορεῖς μόνος σου νά καταστρώνεις τὸ πρόγραμμα καί νά προσπαθεῖς νά τὸ φέρεις εἰς πέρας. Δὲν μπορεῖς νά κάνεις τὸν κληρικό, τὸν ἱεροκήρυκα, τὸν ξενοδόχο. Χώρισε τίς δουλειές, θάλε μας καί μᾶς νά δουλεύουμε, ἐσύ ἔχεις αὔριο πάλι λειτουργία. Θέλουμε καί ἐμεῖς νά συμμετέχουμε δουλεύοντας. Φώναξέ μας ἀπὸ καιρὸ νά ἔρθουμε νά ὀργανώσουμε μαζί τὴν ἐκδρομὴ. "Ορισ κάποιον νά μᾶς ξεναγεῖ, κάποιον ἄλλον νά διακονεῖ, ἄλλον νά μᾶς ψυχαγωγεῖ. "Ολοι μαζί νά ἔχουμε μιὰ ἔννοια».

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὲς τίς ἀποκαλύψεις καί τίς ἐκμυστηρεύσεις συντελοῦνται καί ἄλλα θαυμαστά. Τὸ βασικότερο εἶναι ἡ εὐκαιρία γιὰ προσωπικὴ συμμετοχὴ στὰ μυστήρια τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας. Πάρα πολλοὶ ἀδελφοὶ ἀνοίγονται, ἀνοίγουν τὴν καρδιά τους καί ἐξομολογοῦνται γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ τους καί ἄλλοι γιὰ πρώτη φορὰ κοινωνοῦν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. «Στὶς 26.10... γεννήθηκα..., στὶς 12.11... τὸ Πάσχα ἦρθε πιδ ἠωρίς ἐφέτος», λόγια κάποιας ψυχῆς πού γιὰ πρώτη φορὰ ἐξομολογήθηκε καί κοινωνήσε Σώματος καί Αἵματος Χριστοῦ.

Μὲ τὴ χαρὰ στὰ πρόσωπα...

"Ἰστερα ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴν εὐλογία, νομίζω πῶς ἀξίζει νά δοῦμε, νά δοκιμάσουμε καί αὐτὸν τὸν τρόπο διακονίας καί διαποιμάνσεως τῶν ἐνοριτῶν μας, γιὰ τὸ ἓνα πούλμαν γίνεται πολλά, ὅλη ἡ ἐνορία ἓνα κάρδι γίνεται, μιὰ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ πού πορεύεται γιὰ τὴ μεγάλη συνάντηση.

* Τὰ ἄρθρα αὐτὰ σὲ ἀνατύπωση ἀπὸ τὸν «Ἐφημέριο» δημοσιεύτηκαν μέ τὸν τίτλο «Θεραπευτικὸς τουρισμὸς» στὶς σ. 55-72 τοῦ τόμου Σ Ὑ γ χ ρ ο ν ο ι π ο ι μ α ν τ ι κ ο ἰ π ρ ο β λ γ μ α τ ι σ μ ο ἰ, Ἀθήνα 1988.

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Ἐπαινοῦμε!

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ λίγο πριν τὰ Χριστούγεννα ἐπίκαιρη πνευματικὴ ἐκδήλωση σιὸς χώρους τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς στὴ Νέα Κηφισιά. Τὴν ἀπόλυτα πετυχημένη βραδυνὰ διοργάνωσαν οἱ καθηγητὲς καὶ ἱεροσπουδαστεῖς. Προηγῆθηκε χαιρετισμὸς ἀπὸ τὸ Σχολάρχου κ. Γιώργου Παπαδάκη καὶ ἀκολούθησε ἐμπνευσμένη ὁμιλία τοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου - καθηγητοῦ π. Μιχαὴλ Καρδαμάκη. Ὁ δόκιμος ὁμιλητὴς χειραγώγησε τοὺς παρισταμένους σὲ μιὰ πνευματικὴ ἀνάβαση στὶς ἀνώτερες σφαῖρες τῆς ὀρθοδόξου θεωρήσεως τῆς κατὰ Σάρκα Γεννήσεως τοῦ Κυρίου. Ἡ χοροδία τῆς Σχολῆς ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ καθηγητῆ - πρωτοψάλτη κ. Φώτη Κεϊσετζῆ πλαισίωσε καὶ διάνθισε τὴν ἐκδήλωση. Στὴ συνέχεια παρατέθηκε δεῖπνο. Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ὁ κ. Γ. Παπαδάκης εὐχαρίστησε τοὺς παρισταμένους Ἀρχιερεῖς Ἀπικῆς κ. Δωρόθεο, Ν. Ἰωνίας κ. Τιμόθεο καὶ Κισσάμου κ. Βίσηναῖο, τὸν Ἀρχιεπίσκοπο τῆς Ἱερῶς Συνόδου ἀρχιμ. π. Ἰάκωβο Γκίνη, τὸν κοσμητορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κ. Βασίλειο Τοάκωνα καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ἡ ἀναφορὰ τοῦ Σχολάρχου στὸ νέο πνευματικὸ - διευθυντὴ τοῦ οἰκοτροφείου τῆς Σχολῆς ἀρχιμ. π. Παῦλο Τσαούσογλου καὶ στὸ σημαντικό ἔργο ποὺ ἐπιτελεῖ καθὼς κι ἡ παμνηφει ἀναγκηρῆ του ὡς ἐπιτίμου προέδρου τοῦ σπουδαστικοῦ συλλόγου.

Θεέ μου...

ΛΙΓΟ πριν ἐκπνεύσει τὸ 1988, οἱ θεομηγίες καὶ οἱ λοιπὲς καταστροφὲς ἔμοιαζαν νὰ συγνοῦνται. Πολυάριθμες ἀνθρώπινες παρουσίες ἐξαφανίστηκαν ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. Σύγκρουση τριῶν κρατῶν στὸ Νότιο Λονδίνο μὲ τριάντα ἕξι νεκροὺς καὶ δεκάδες τραυματεῖς. Φωτιά σὲ παράνομους πάγκους προτεζχημάτων στὸ Μεξικὸ μὲ περισσότερους ἀπὸ ἑβδομήντα νεκροὺς. Τὸ αἷμα ἔρρευσε ἄφθονο καὶ στὰ δύο αὐτὰ δυστυχήματα, ποὺ ὀφείλονταν σὲ ἀνθρώπινη ἀπροσεξία. Τὴν ἴδια ὥρα στὸ Λενινγκράν, τὸ Σπιτὰκ καὶ τὶς ἄλλες πόλεις τῆς Ἀρμενίας ποὺ μόνο κατ'

ἐνφνητισμὸ δικαιολογοῦν πιά τὸ χαρακτηρισμὸ αὐτό, καθὼς στὸ μεγαλύτερο μέρος τοὺς δὲν εἶναι παρὰ ἄμορφοι σωροὶ ἐρείπιων, οἱ σεισμόπληκτοὶ τριγυρίζουν ἀνάμεσα στὰ ἐρείπια, μέσα σὲ πολικὸ ψύχος ἀρκετῶν ὑπὸ τὸ μηδὲν βαθμῶν, δίχως ἐφόδια, δίχως περίθαλψη, καθὼς ἡ πλοσιότατη ποικίλη βοήθεια ποὺ ἔφτασε ἀπὸ πολλὰς χώρες δὲν ἔγινε δυνατὸ νὰ προωθηθεῖ σιὸς σεισμοπαθεῖς ἐξαιτίας τῆς καταστροφῆς τῶν δρόμων ἀλλὰ καὶ τοῦ χιονιοῦ ποὺ ἀπέκλεισε μεγάλες περιοχές. Οἱ ζημιὲς ἔχουν ξεπεράσει τὸ ποσὸ τῶν 5 δισεκατομμυρίων ρουβλίων καὶ ἡ ἀνοικοδόμησι τῶν πληγειῶν περιοχῶν — ποὺ ἤδη κινδυνεύουν ἀπὸ ἐπιδημίες, ἀκόμη κι ἂν ἀρχίσει καὶ προχωρήσει μὲ γοργοὺς ρυθμοὺς, θ' ἀπαιτήσῃ προσπάθειες πέραν τῶν δύο χρόνων...

Λεπτομέρειες...

ΤΟ ΡΕΚΟΡ παραμονῆς στὸ Διάστημα ἔσπασαν οἱ Σοβιετικοὶ κοσμοναῦτες Βλαντιμίρ Τιτόφ καὶ Μουσσά Μανάρωφ, λίγες ἡμέρες πριν, συμπληρώνοντας 359 μέρες, 3 ὥρες καὶ 12 λεπτὰ ὡς ἔνοικοι τοῦ σταθμοῦ ΜΙΡ. Ἀξίζει νὰ τονιστεῖ διὸ πρόκειται γιὰ τὴ μεγαλύτερη σὲ διάρκεια ἀποστολὴ ἀνθρώπων στὸ Διάστημα ποὺ ἔγινε ποτέ.

Ἐνας χρόνος ἐξέγερσης στὰ κατεχόμενα ἀπὸ τὸ Ἰσραὴλ ἀραβικὰ ἐδάφη ἔχει στοιχίσει τὴ ζωὴ σὲ 309 Παλαιστίνιους, ἐνῶ οἱ τραυματεῖς ἀνέρχονται σὲ 36.000, ἀναφέρει ἡ «Ὀῦρω» (ὀργάνωση τοῦ Ο.Η.Ε. ὑπεύθυνη γιὰ τὴ βοήθεια πρὸς τοὺς Παλαιστίνιους πρόσφυγες). Τὸ πιὸ συγκλονιστικὸ ὅμως εἶναι διὸ τὰ μιὰ θύματα τοῦ Ἰσραηλικοῦ στρατοῦ εἶναι παιδιὰ κάτω τῶν 15 ἐτῶν.

Τώρα ποὺ ὁ καινούργιος χρόνος θρῖσκεται σὲ λίκνο, ἀξίζει νὰ δώσουμε λίγη σημασία σέ... λεπτομέρειες σὰν τὶς προαναφερόμενες. Εἶναι ἀρκετὰ ἐγλωτιστες προβληματίζοντας μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς!

Διαβάστε!

ΤΟ ΕΧΟΥΜΕ ἀναφέρει καὶ στὸ παρελθόν. Οἱ Ἕλληνες δὲν θεωροῦμαστε καὶ ἰδιαίτερα... βιβλιό-

φιλοι και βιβλιοφάγοι! Δημοσιεύσαμε σ' αυτή τή σήλη συγκριτικά στοιχεία ἀριθμοῦ βιβλίων και Βιβλιοθηκῶν πὸν ἀφοροῦν τή χώρα μας και ἄλλες, τόσο τοῦ Δυτικοῦ ὅσο και τοῦ Ἀνατολικοῦ κόσμου. Τ' ἀποτελέσματα τῆς σύγκρισης γιὰ τὴν πατρίδα μας, πατριδα τοῦ πνεύματος και τοῦ πολιτισμοῦ ἦταν ἰδιαίτερα ἀπογοητευτικά. Βέβαια δὲν λείπουν οἱ... ἔξαιρέσεις τῶν φίλων τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας. Ἀλλὰ τὸ σύνολο δυστυχῶς τοῦ πληθυσμοῦ ἀσχολεῖται μὲ διυδῆποτε ἄλλο, ἄσχετο πρὸς τὸ βιβλίον, ἢ κι ἂν ἀσχοληθεῖ μ' αὐτὸ προκρίνει τὸν κίτρινο χῶρο και ἀφήνεται σ' αὐτόν. Εἶναι θλιβερὸ σ' ἀλήθεια τὸ θέαμα πὸν παρουσιάζουν ἀρκετὰ περίπτερα πὸν συγκεντρώνουν πάντως πυκνὲς ομάδες... φιλοθεαμόνων! Ἀντίθετα τὰ βιβλιοπωλεῖα — μ' ἐξαίρεση ἐλάχιστα κεντρικά — φηγουράρον ἀδεια.

Στὴν ἀρχὴ κάθε χρόνου χαράσσουμε τοὺς προσωπικούς μας προῦπολογισμούς. Καταστρώνουμε σχέδια ἐπὶ σχεδίων, γιὰ πολλὰ και διάφορα. Φέτις ἄς προγραμματίσουμε τὴν ἀνάγνωση κάποιων βιβλίων. Γιὰ νὰ διδαχτοῦν κοντὰ σὲ μᾶς και τὰ παιδιὰ. Ν' ἀγαπήσουν τὸ βιβλίον και νὰ τὸ θεωρήσουν — ὅπως πράγματι εἶναι — φίλον τους. Δίχως ὑπερβολή, θ' ἀλλάξει ἡ μορφή τῆς κοινωνίας.

Τὸ παρελθὸν στὸ παρὸν γιὰ τὸ μέλλον!

ΔΙΑΣΩΖΕΤΑΙ ἡ Ἔδρα Βυζαντινῆς και Νεοελληνικῆς Δογοτεχνίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, μᾶς πληροφορεῖ ὁ Τύπος. Ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ λειτουργία τῆς Ἐδρας αὐτῆς κινδύνευε νὰ διακοπεῖ λόγω ἐλλείψεως ἐπαρκῶν οικονομικῶν πόρων τοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ Ἔδρα λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ 1916 και ἀποτελεῖ φωτῶριο ὄχι μόνο γιὰ Ἕλληνες ἀλλὰ και γιὰ ξένους ἐπιστήμονες. Ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς τὴν Ἔδρα, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, εἶχε ὁ καθηγητὴς και Ἀκαδημαϊκὸς κ. Κωνσταντῖνος Τρυπάνης. Εἶναι παρήγορο τὸ γεγονός ὅτι ὁ πνευματικὸς αὐτὸς πνεῦμονας διατηρεῖται ἐνεργός. Ὁξυγονώνει μὲ τὴ συνεχὴ λειτουργία του τὸ πολιτιστικὸ σῶμα σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο. Θεραπεύει τὸ παρελθόν, διδάσκοντας κι ἐνισχύοντας τὸ παρὸν τὶς ρίζες πὸν θὰ στηρίξουν τὸ μέλλον.

Τὴ στιγμή πὸν ἡ Ἑλλάδα δὲν διακρίνεται γιὰ τὴ βαρὴ βιομηχανία της ἢ γιὰ παρόμοια ἐπιτεύγματα ἄλλων ἐπιπέδων, ἢ πολιτιστικῆς μας κληρονομιά — σὲ κάθε της μορφή — ἀποτελεῖ τὸν καλλίτερο προ-

σβεντὴ μας σὲ παγκόσμιον ἐπίπεδο. Φτάνει νὰ μὴ κατανοῦμε ἀπλῶς ἀχθοφόροι προγονικοῦ μεγαλείου...

«Ἐπόμενοι τοῖνον τοῖς ἀγίοις Πατράσι...».

ΔΙΑΝΥΟΥΜΕ ἤδη τὸ μήνα τῶν Πατέρων. Ἐπικεφαλῆς τῆς ἱερῆς χορείας τῶν Πατέρων ὁ Μέγας Βασίλειος, σὶδ κατώφλι στέκειαι τῆς καινούργιας χρονιάς. Καὶ μᾶς ὑποδέχεται. Ἀκολουθοῦν Σίλβηστρος Ρώμης, Γρηγόριος Νύσσης, Παῦλος ὁ Θηβαῖος, Ἀντώνιος ὁ Μέγας, Ἀθανάσιος και Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, Μᾶρκος Ἐφέσου ὁ Εὐγενικός, ὅσιος Μάξιμος ὁ ὁμολογητὴς, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἐφραίμ ὁ Σύρος, Τρεῖς Ἱεράρχες. Φωτεινὰ ὄροσημα, χειραγωγῶν τὸ χριστιανὸν καθῶς εἰσέρχεται σὶτὴ σήραγμα — γιὰτὶ ὄχι λαβύρινθο — τοῦ καινούργιου χρόνου. Τόσο μὲ τὴ διδασκαλία τους, ὅσο και μὲ τὸ ἄφωνο, ἀλλὰ τόσο εὐγλωττο κήρυγμα τοῦ παραδείγματός τους ἐνισχύουν τὸν κουρασμένο διαβάτη τοῦ πλανήτη μας πὸν συχνὰ παραπαίει σὶδὸ σῦθαμπο τῆς προβληματικῆς κοινωνίας μας.

Ἄς επικαλεστοῦμε τὶς προσθεῖες τους πρὸς τὸν Κύριο τῶν πάντων, ἀλλὰ κι ἄς ἐνωτισθοῦμε. Ἡ ὄλη παρουσία τους ἀποτελεῖ στήριγμα γιὰ ὄλους. Γιὰ τὸν ἐξαγνισμό μας.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχοφειλεστάτου και θαυμαστοῦ βιβλίου
δογμαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικαῖς και κατάνυξιν
εἰς κάθε κεφάλαιον

Ἡ «Μίμησις» αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ διαφέρει θεσικῶς ἀπὸ ὄλες τὶς μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστερά, ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως.

Ἀνατύπωσις καλαίσθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον ἐκδόσεως Ἐνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν και εὐλογία τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Σελίδες 532, ἐξώφυλλον εἰς τετραχρωμίαν, ὄρχ. 800 (πλέον ταχυδρομικά).

Κεντρικὴ διάθεσις: Ἀποστολικὴ
Διακονία, Ἰακίου 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ.
722.8008.

ΟΡΙΑΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΜΑΣ¹

Τοῦ Ἀρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΜΟΥΣΤΑΚΑ
Καθηγητοῦ

Ὁ λειτουργικὸς χρόνος τῆς Ἐκκλησίας μας ποὺ καλύπτει ὅλα τὰ σωτηριολογικὰ γεγονότα τῆς πίστεώς μας, τίς γιορτές, τίς πανηγύρεις, τὰ πνευματικὰ ἐν γένει γεγονότα, προσδίδει σ' αὐτὰ μέσα ἀπὸ τὴ δίωσή τους στὸ τώρα τῆς ζωῆς μας τὴ σημασία καὶ τὸ βάθος τους. Ἡ Κυριακὴ ὅμως τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι πνευματικὸ ὁρόσημο ἀνάμεσα στὰ ἄλλα. Εἶναι μιὰ γιορτὴ ποὺ μᾶς θυμίζει τὸν θρίαμβο καὶ τὴ δόξα τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ καὶ ἕνα σταθμὸς πολυσήμαντος ποὺ μνημονεύει τοὺς ἀγῶνες καὶ τίς θυσίες αὐτῆς ὄχι μονάχα στὴ διαφύλαξη τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ στὴ διαμόρφωση τοῦ πνευματικοῦ διώματος μὲ τὸ ὁποῖο μέσα στὴν ἱστορία τῶν αἰώνων ἔθρεψε τὸν πεινασιμένο πνευματικὰ ἄνθρωπο καὶ τὸν κατηύθυνε στὴν πορεία του ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανό.

Μιὰ νέα λοιπὸν εὐκαιρία γιὰ ἐνημέρωση καὶ ἀντλήση δυνάμεων μᾶς δίνεται σήμερα, ἀφοῦ ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀλήθεια εἶναι πάντοτε ἐπίκαιρη καὶ ἐνισχυτικὴ τῶν προσπαθειῶν μας γιὰ τὸν ὡς ἄνω σκοπό. Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ καθαρὴ σὰν ἀστραπὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κατεβαίνει ἕως τὰ ἔγκατα τῆς ὑπάρξεώς μας ἡ φωνὴ τῶν ἁγίων πατέρων², ποὺ καλεῖ τὸν πιστὸ νὰ πλησιάσει καὶ νὰ γονατίσει εὐλαδικὰ στὸ θωμὸ τῆς θυσίας ἐκείνων ποὺ ἔζησαν γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ θαυμάσει τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ ἀντίστροφα τὴν ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ Θεό. Ἐὰν τὸ γεγονὸς τῆς πίστεως εἶναι «Θεὸς τὸ δῶρον»³, ἐὰν ὁ Θεὸς καταξιώνει τὸν ἄνθρωπο νὰ Τὸν ζεῖ μέσα ἀπὸ τὸ μυστήριο τῆς πίστεως, ἀπὸ τὸ θαῦμα αὐτὸ τῆς συναντήσεως τῆς μοναξιάς του μὲ τὴ δική Του παρουσία⁴, τότε ἡ «δομὴ» τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ἱστορία τῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς ἕνα γεγονὸς «ψηλαφητό» μέσα στοὺς αἰῶνες, ἀποτελεῖ καὶ συνθέτει τὸ θαῦμα τῶν θαυμάτων!... Γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε ὅμως τὴν ἀξία τῆς γιορτῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ἂς ἐξετάσουμε νὰ δοῦμε:

Α' Τί εἶναι Ὁρθοδοξία.

Β' Πῶς μέσα στὸ ἱστορικὸ «γίγνεσθαι» ἐπέζησε καὶ ἔφθασε ἕως τίς μέρες μας, καὶ

Γ' Ποιὰ θέση κατέχει στὸ σύγχρονο κόσμῳ.

* * *

Α'. Σύγχρονος διαπρεπῆς Ἱεράρχης τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου γράφει τὰ ἑξῆς: «Εἶναι δύσκολον νὰ ἀπαντήσῃ κανεὶς εἰς τὸ ἐρώτημα τί εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία, διότι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι περισσότερο διώμα καὶ ὀλιγώτερον θεωρία. Ἦμπορεῖ κανεὶς νὰ περιγράψῃ ὠρισμένα γνωρίσματα τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ ὄχι τὴν οὐσίαν της... Θὰ ἐλέγομεν ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως τῆς Μιάς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἢ μᾶλλον εἶναι Μία, Ἁγία καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, μὲ τὸ ἀλώδητον δόγμα, μὲ τὴν πιστότητα εἰς τὴν Ἀποστολικὴν Παράδοσιν καὶ μὲ τὴν οἰκουμενικότητά της. Ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι τὸ χριστιανικὸν μέτρον. Ἡ ὀρθὴ πίστις, ἡ ὀρθὴ δοξολογία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὀρθὴ πράξις... Ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι πολλὰ πράγματα ἀκόμη θετικῶς καὶ δὲν εἶναι πολλὰ πράγματα ἀκόμη ἀρνητικῶς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα διδλία»⁵.

Ἀναλύοντας τίς παραπάνω θέσεις, θὰ προσπαθῆσω νὰ γίνω σαφέστερος. Ὁρθοδοξία εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε «ἐν Χριστῷ ζωὴ». Εἶναι ἡ πίστη στὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἡ θίωση τῆς Ἀποκαλύψεως, ποὺ ἀποτελεῖ ἕνα γεγονὸς κοσμογονικὸ μέσα στὸ χωροχρόνο, γεγονὸς ποὺ ὑπερβαίνει κάθε ὀρισμό, ἀφοῦ κάθε ὀρισμὸς γι' αὐτὴν εἶναι ὀπωσδήποτε καὶ ἕνας περιορισμὸς. Εἶναι ἀκόμη ἡ μορφή τοῦ Χριστιανισμοῦ ποὺ γνωρίζεται μόνον σ' ἐκείνες τίς ψυχές, ποὺ, ἀκούγοντας τὴν εὐαγγελικὴν πρόσκληση - πρόκληση «ἔρχου καὶ ἴδε»⁶, καλοπροαίρετα πλησιάζουν ὄχι γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν ὀρθολογιστικὴ ἀπαίτηση τοῦ νοῦ τους, ὅσο κυρίως νὰ διώσουν τὴ ζωὴ τοῦ σώματος τοῦ Χρι-

1. Διάλεξη ποὺ δόθηκε στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γραβενῶν, ὑστερα ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ.κ. Σεργίου, στίς 8 Μαρτίου 1987.

2. Παύλου Εὐδοκίμου, Ἡ Ὁρθοδοξία, ἐκδόσεις Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 14.

3. Ἐφεσ. 2,8.

4. Παύλου Εὐδοκίμου, ὁ.π., σ. 79.

5. Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φιλαδελφείας κ. Βαρθολομαίου, «Ἡ καταξίωση τοῦ Παραδόξου», Γρηγόριος Παλαμᾶς 62 (1979), σσ. 89-90.

6. Ἰωάν. 1,47.

στοῦ, τῆς Ἐκκλησίας, με τὴ μετοχὴ στὴ λατρεία της. Νὰ μνηθεῖν στὴν «ἀφαίρεση» τῆς προσευχῆς. Νὰ διεισδύσουν στὸν «κόσμο» τοῦ πνεύματός της ἀπὸ τοὺς δρόμους ποὺ ἀνοιξαν οἱ πατέρες, οἱ ἀσκητὲς τῆς ἐρήμου καὶ οἱ πυρακτωμένες ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ τὸ Πρόσωπο τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπινες ὑπάρξεις τῶν ἁγίων.

Ἐκκλησία καὶ Πλήρωμα, Χριστὸς καὶ Λαός, Κληρικοί καὶ Λαϊκοί, ὅλοι, εἴμαστε ἓνα: τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τὸ ὄρατό καὶ μυστικὸ σῶμα. Ὅπως ὁ γεωργὸς καὶ ἡ γῆ ποὺ ὀργώνει εἶναι ἓνα, ὅπως αὐτὸς ποὺ θερίζει καὶ τὸ χωράφι του εἶναι ἓνα, ὅπως ἐκείνος ποὺ τρυγᾷ καὶ τὸ ἀμπέλι του εἶναι ἓνα, ἔτσι καὶ ὁ Ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς τῆς πίστεως καὶ ὁ Λαός Του εἶναι ἓνα: ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Ὁρθοδοξία ὡς διδασκαλία καὶ βίωμά της. Ὅ,τι ἔχει ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ χριστοποιημένος Λαός. Καὶ ὅ,τι ἄξιον ἔχει ὁ πιστὸς Λαός εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ὄντως παρουσία, ὁ συνδυαστικὸς κρίκος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Λαοῦ εἶναι ὁ Θεάνθρωπος Κύριος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ποὺ εἶναι «ὁ Αὐτὸς χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»⁷.

Μέσα στὴ θεανθρώπινη κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας με τὰ ἅγια μυστήριά της ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γίνεται σύγχρονος ὅλων τῶν ἀνθρώπων ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ ὁ ἄνθρωπος σὲ κάθε χρονικὴ στιγμή γίνεται σύγχρονος τοῦ αἰωνίου Χριστοῦ!... Αὐτὴ ὅμως ἡ προσωπικὴ σχέση, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν ἄνθρωπο ἀποκτᾷ τὴν πραγματικὴ της διάσταση μόνον μέσῳ τοῦ Θεανθρώπου. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσει τὸν Πατέρα, ἐὰν δὲν γνωρίσει τὸν Υἱό, λέει τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο⁸. Ἔτσι βάση τῆς Ὁρθόδοξης καὶ θεμελιώδη μοναδικὸ καὶ ἀμετακίνητο δὲν εἶναι οὔτε τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα, οὔτε οἱ διδασκαλίαι τῶν ἀρχαίων ἢ τῶν νεωτέρων σοφῶν καὶ μεγάλων πνευμάτων, οὔτε καμμιά ἄλλη ἀπολύτως πραγματικότητα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεάνθρωπο, τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἡ περιουσία τῆς Ὁρθόδοξης. Περιουσία ποὺ δόθηκε μὲν ὡς Χάρη καὶ ἔλεος καὶ προσφορὰ θυσίας με τὴ Σάρκωση τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ διασφαλίσθηκε μέσα στὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὴν ἱερὴ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ποὺ κρατήθηκε ἀκέραιη, ἀνόθευτη καὶ ζῶσα με προσφορὰ αἱμάτων καὶ καθαρμὸς αἰῶνων καὶ ἀγρυπνίες καὶ δάκρυα ἀπὸ ψυχὲς εὐαίσθητες με πόνους ἱεροῦ καὶ ἀγῶνες καθημερινῶν θανάτων.

* * *

Β'. Μέσα στὴν Ἱστορία ἢ πορεία τοῦ Λαοῦ τοῦ

7. Ἐβρ. 13,8.

8. Ἰωάν. 14,9.

Θεοῦ, ἢ «πορεία» τῆς ἀγίας μας Ὁρθόδοξίας δὲν ἦταν καὶ δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἓνας ὥρατος καὶ ἀνώδυνος «περίπατος», ἀλλὰ μιὰ πάλη «πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου»⁹. Γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε ὅμως πλήρως τὴν ἀξία τῆς νίκης ἀπ' αὐτὴ τὴν πάλη, θὰ πρέπει νὰ ἐπιχειρήσουμε μιὰ ἀναδρομὴ στὸ παρελθόν, γιὰ νὰ «ψηλαφήσουμε» αὐτὸν τὸν θρίαμβο, γιὰ νὰ ὑπενθυμίσουμε σὲ τί συνίσταται αὐτὴ ἡ νίκη καὶ ἐναντίον ποίου ἐχθροῦ «ἡ νίκη ἢ νικήσασα τὸν κόσμον»¹⁰ ἐθριάμβευσε. Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται, νομίζω, νὰ γυρίσουμε ἱστορικὰ δυὸ χιλιάδες περίπου χρόνια, στὴν ἐποχὴ τοῦ Κυρίου μας καὶ νὰ ἐξετάσουμε: Ποιὸς ἦταν ὁ Ἰδιος; Μὲ τί ξεκίνησε; Μὲ ποιά ἐφόδια; Ποιοὶ οἱ Μαθητὲς Του;

Σύμφωνα με τὴν ἀνθρώπινη κρίση καὶ λογικὴ ὁ Θεάνθρωπος δὲν ἦταν παρὰ ἓνας ἀπλὸς, συνηθισμένος, ἀνίσχυρος καὶ ἀδύναμος ἄνθρωπος. Δὲν ἴδρυσεν, δέλεπε, φιλοσοφικὴ σχολὴ νὰ διδάξει. Δὲν ἐκπαίδευσε στρατιῶτες. Δὲν ἀνοιξε τὰ θησαυροφυλάκια, γιὰ νὰ ἐπιστρατεύσει τὴ δύναμη τοῦ χρήματος, ὥστε τὸ ἐγγεῖρημα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιχειρήσει νὰ στηρίζεται σὲ ἀνθρώπινα θεμέλια εἴτε τῆς κοσμικῆς δυνάμειος εἴτε τῆς λογικῆς, φιλοσοφικῆς θεμελιώσεως τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Καλεῖ καὶ προσκαλεῖ τοὺς πάντες κοντὰ Του. Ἐλεύθερα. Ἀβίαστα. Προσωπικά. «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν...»¹¹ διεκήρυξε ἐπίσημα. Δηλαδή ἐκείνος ποὺ μπορεῖ νὰ ξεπεράσει τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ πεῖ τὸ «ναί» καὶ νὰ περάσει ἀπὸ τὴν ἄρνηση στὴν κατάφαση, νὰ ζήσει μ' ὅλη τὴ δύναμη τῆς ὑπάρξεώς του τὴν πίστη, αὐτὸς —μονάχα— μπορεῖ νὰ γίνῃ μαθητὴς, φίλος Χριστοῦ. Τὸ ἐγγεῖρημα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιχειρήσει ὁ Θεάνθρωπος ἦταν ὄχι ἀπλῶς τεράστιο ἀλλὰ ἔ ρ ο μ ο ν α δ ι κ ῆ ς ἀ π ο σ τ ο λ ῆ ς. Δὲν ἔπρεπε ἀπλῶς γ' ἀλλάξει, κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, τὸν κόσμον ὅλον, ἔπρεπε κυρίως νὰ καθαιρέσει τὸ μεσότηχο τοῦ φραγμοῦ¹², νὰ λύσει τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου καὶ ν' ἀποκαταστήσει τὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου με τὸ Θεό, ἐπαναφέροντάς τον στὸ πρωτόκτιστο κάλλος. Μ' ἓνα λόγον νὰ δάξει τὸ πόδι τοῦ ἀνθρώπου στὴ σκάλα τοῦ οὐρανοῦ.

Τί συνέθηκε ὅμως, ὅταν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κάλεσε τοὺς δώδεκα Μαθητὲς Του καὶ ἄρχισε τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας; Μήπως ὁ κόσμος ἀνοιξε τίς καρδιές του καὶ εἶπε, ὅπως οἱ ἄγγελοι στὴ Γέννηση, «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη»¹³. Ἀπεναντίας. Ἀντὶ τῆς ἀγάπης ὑψώνεται τὸ ξίφος. Ἀντὶ τῆς ἀλήθειας ὀρθώνε-

9. Ἐφεσ. 6,12.

10. Α' Ἰωάν. 5,4.

11. Μάρκ. 8,34. Λουκ. 9,23.

12. Ἐφεσ. 2, 14-22.

13. Λουκ. 2,14.

“ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ,,

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Δρ. Θεολ., Δρ. Φιλολ., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Τὸ «μοντέλλο» πὸ ἴσχυε μέχρι σήμερα καὶ προσδιόριζε τὴ «γνώση» τοῦ «μοντέρνου» ἀνθρώπου, ἦταν τῆς διαφωτίσεως. Διαφώτιση δὲν σημαίνει μόνο τὴν ἀπόρριψη παραδοσιακῶν προϋποθέσεων πίστεως, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ τὴν παρουσία νέων, ἐκκοσμικευμένων δυνάμεων πίστεως, ὅπως ἡ πίστη στὴν ἐπιστήμη, ὁ πολιτικὸς μεσσιανισμὸς διαφόρων ἀποχρώσεων, ἡ πίστη στὴν παντοδυναμία τῆς διανοίας κ.ο.κ. Πρόκειται γιὰ νέα «θρησκεία», τὴ «θρησκεία» τῆς ἐκκοσμικεύσεως.

Μὲ τὸν ὄρο ἐκκοσμίκευση ἐννοοῦμε τὴν ἐξουδετέρωση τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως, πὸ προσφέρει στὸ σύμπαν ἢ χριστιανικὴ πίστη. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἢ μία πλευρὰ τοῦ ζητήματος. Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐκκοσμικεύσεως δὲν ἔχει ἀνάγκη τὸν Θεὸ γιὰ νὰ ἐρμηνεύσει τὸν κόσμον καὶ νὰ καθορίσει τὴ θέση του στὸ σύμπαν τῆς ἀρμονίας τοῦ Θεοῦ δὲν ἀποδίδει στὸν Θεό, περιμένοντας λύσεις σὲ ὁποιοδήποτε πρόβλημα ἢ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα, ποῖ εἶναι τὸ νόημα τῆς ζωῆς.

Στὴ νέα «θρησκεία» κυριαρχεῖ ἡ πίστη στὴν ἀναγκαία πρόοδο, στὴν ὁποία ὁδηγεῖ ἡ ἐπιστήμη. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνικὴ θεωρήθηκαν πλέον ἱκανὲς νὰ ὁδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα σὲ εὐτυχέστερες ὁχθες. Μέσω τῆς κοινωνιολογίας, τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς παιδαγωγικῆς, θὰ ἐξασφαλιζόταν ἡ εὐτυχία σὲ παγκόσμια κλίμακα· αὐτὸ ἦταν τὸ νέο «δόγμα» πὸ διακηρύχθηκε.

Οἱ λάτρεις τῆς νέας «θρησκείας» πίστευσαν πὸς ἂν γνωρίσουν τοὺς νόμους τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, θὰ μπορούσαν νὰ διαμορφώσουν ἕνα ἐντελὸς νέο κόσμον. Ἡ πλάνη αὐτὴ βασίστηκε στὴ λανθασμένη ἀξιολόγηση τοῦ ἀνθρώπου τῆς πτώσεως. Γιατὶ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐκκοσμικευμένης ψυχολογίας εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ ὄχι ἡ «καινὴ κτίσις».

Σήμερα βιώνουμε τὰ ἀποτελέσματα τῆς κρίσεως τῆς νέας «θρησκείας». Παρὰ τὴν πρόοδο τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, κυριαρχεῖ κατάσταση ἀπάνθρωπη, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει ἀκόμη καὶ στὴν ἄβυσσον. Αὐτὸ εἶναι μιὰ βεβαιότητα διαδεδομένη ὄχι μόνο στὴ νέα γενεά, ἀλλὰ καὶ στὴ μεσαία καὶ στὴν προχωρημένη. Ἐδῶ δὲν πρόκειται μόνο γιὰ τὴν καταστροφή τῶν ἐλπίδων πὸ ὁ ἄνθρωπος στήριξε στὴν ἐκκοσμίκευση. Μαζὶ μ' αὐτὲς καταστρέφεται καὶ ἡ ἀντίληψη πὸς ἡ ἐπιστήμη μπορεῖ νὰ ἀλλάξει τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας. Ἐδῶ γκρεμίζονται ἐλπίδες πολλῶν γενεῶν.

Ἄν θελήσουμε νὰ ἀξιολογήσουμε τὴ «θρησκεία» τῆς ἐκκοσμικεύσεως θὰ λέγαμε πὸς πρόκειται γιὰ μιὰ «ἐσωκοσμικὴ ἀναμονὴ σωτηρίας», ἡ ὁποία ὄχι μόνο δὲν ἐδικαίωσε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὸν ὁδήγησε στὸ χεῖλος τοῦ γκρεμοῦ καὶ ἀπειλεῖ, ἂν δὲν ἀντιμετωπισθεῖ ἔγκαιρα, νὰ τὸν καταποντίσει στὴν ἄβυσσον.

Βασικὰ ἡ κρίση τῆς ἐκκοσμικεύσεως εἶναι ἡ κρίση τῆς διαφωτίσεως καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν τῆς κρίση τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Ἄν διαβάσουμε κείμενα γιὰ τὴν κοινωνικὴ σημασία τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος στὴ Δύση πρὶν ἀπὸ 20 χρόνια, θὰ διαπιστώσουμε τὴν ἀπίστευτὴ αἰσιοδοξία μὲ τὴν ὁποία ἐμφορεῖτο ἡ κίνηση αὐτή. Ἦταν μιὰ νέα ἱστορικὴ αἰσιοδοξία, πὸ κατέληγε σὲ προσμονὴ τοῦ «παραδείσου» στὸ ἄμεσον μέλλον.

Ἄναφέρουμε ἐνδεικτικὰ τὸ σύνθημα πὸ διακήρυττε ἕνα ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτά: «Τώρα εἶναι ἡ ὥρα τῆς νέας ἡμέρας!». Σ' αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο ἐκινουῦντο καὶ τὰ κείμενα τοῦ Μαρκοῦζε: «Τώρα εἶναι ἡ εὐκαιρία τῆς νέας ἐποχῆς καὶ τοῦ νέου ἀνθρώπου!» μιὰ ἀπίστευτὴ ἱστορικὴ αἰσιοδοξία.

Αὐτὴ ἡ πίστη πὸ εἶχε πάρει διαστάσεις στὴ θάση

ταὶ τὸ φεῦδος. Ἄντι τῆς πραότητος καὶ τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἐλευθερίας προβάλλει ἡ βία καὶ ὁ διωγμὸς ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας στιγμή. Βλέπετε πὸς ἡ ἀντίσταση στὴν ἀλήθεια εἶναι κανόνας. Ὁ Κύριος σαφέστατα διακήρυξε: «Πᾶς ὁ φαῦλα πράσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ»¹⁴. Ἡ ἀντίσταση στὸ Εὐαγγέλιο δὲν ὀφείλεται τίς πὸ πολλὰς φορὲς σὲ ἀγνοία, ἀλλὰ σὲ ἐμμονὴ στὴ φαυλότητα τοῦ βίου. Αὐτὴ ἡ ἀντίσταση ἀποτελεῖ ἀπειλὴ γιὰ τὴν

ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, τὸν τρόπο δηλαδὴ μὲ τὸν ὁποῖο χαράσσει τὴν πορεία τῆς ζωῆς του στὴ γῆ. Στὴν προκειμένη ὅμως περίπτωσι τοῦ Χριστοῦ συνέδραμε ὅ,τι καὶ μὲ τὸ σπῖτι γιὰ τὸ ὁποῖο μιλεῖ τὸ Εὐαγγέλιο: «... καὶ κατέθη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν»¹⁵.

(Συνεχίζεται)

14. Ἰωάν. 3,20.

15. Ματθ. 7,25.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΚΙΑΘΟΥ ΚΑΙ ΣΚΟΠΕΛΟΥ ΙΩΑΣΑΦ
ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΓΡΑΜΜΑ, ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΣΤΗ ΣΚΟΠΕΛΟ

Του Πρεσβ. ΚΩΝ. Ν. ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ

Ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα πρωτότυπα Ἐπισκοπικὰ Γράμματα¹, τὰ ὁποῖα ἀπέλυσαν οἱ κατὰ καιροὺς ἀρχιερατεύσαντες στὴν Ἐπισκοπὴ Σκιάθου καὶ Σκοπέλου, τυγχάνει καὶ τὸ παρακάτω δηλοποιητικὸ Γράμμα, τοῦ Ἐπισκόπου Ἰωάσαφ.

Τὸ Γράμμα αὐτό, τὸ ὁποῖο, ἀπὸ ὅσα γνωρίζουμε εἶναι ἀνέκδοτο, σχετίζεται μὲ τὴν ἱστορία τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, πού θρίσκειται στὴ θέση «Κήπους» τῆς πόλεως τῆς Σκοπέλου. Εἶναι δέ, ἀπ' ὅ,τι ἔχουμε ὑπόψη μας, τὸ ἀρχαιότερο γιὰ τὴ Μονή, ἱστορικὸ ἔγγραφο.

Δηλοποιητικὸ Γράμμα τοῦ Ἐπισκόπου Σκιάθου καὶ Σκοπέλου Ἰωάσαφ. 1 Ἰανουαρίου 1698.

Πρωτότυπο χάρτης δίφυλλος διαστ. 300X200 χιλ. πού θρίσκειται στὰ Γ.Α.Κ. Μοναστηριακὰ φάκ. 519. Τὸ κείμενο στίς α' καὶ δ' σελίδες. Στὴν ἀρχὴ τοῦ κειμένου ὑπάρχει μεταγενέστερο σημεῖωμα τοῦ Ἐπισκόπου Σκιάθου καὶ Σκοπέλου Κλήμεντος, ἐνῶ ἀριστερά, στὴν ὡα καὶ πλησίον τῶν ὑπογραφῶν ἔχει τεθεῖ ὁ τύπος σφραγίδος διαμ. 20,9 χιλ. μὲ παράσταση τοῦ Δικε-

1. Δυστυχῶς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἐπισκοπῆς Σκιάθου καὶ Σκοπέλου χάθηκαν καὶ μόλο ἐλάχιστα Ἐπισκοπικὰ ἔγγραφα διασώθηκαν, κυρίως ἀπὸ τὸν 19ο αἰ. Βλ. καὶ Μητροπολίτου πρ. Λήμνου Βασιλείου Ἀτέση, Ἐπισκόπου Σκοπέλου Εὐγενίου καὶ Ἰ. Μ. Μεγ. Λαύρας διενεξίς, περ. Ἀρχεῖον Ἐκκλ. Κανον. Δικαίου τ. I (1955) σελ. 52.

καὶ μετεβάλετο σὲ δεβαιότητα γιὰ τὴ δημιουργία ἀνθρωπίνης εὐτυχίας, μέσῳ ἀνθρωπίνης πράξεως, μεταφέρθηκε σὲ μικρὲς ομάδες πολιτικῆς ἢ καὶ θρησκευτικῆς χροιάς. Πρόκειται γιὰ δραματικὴ οὐτοπία, ὅπως εὔστοχα ὑπογράμμισε ὁ G. KÜNZLER: «Ἡ περίοδος τοῦ 68, ἐμφορουμένη ἀπὸ τὴν ἀποψη ὅτι μπορεῖ κανεὶς μὲ ἀλλαγὰς τῶν δομῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν συνθηκῶν νὰ μεταβάλλει τὸν κόσμον ποιοτικά, ἔχει πλέον παρέλθει» (εἰσήγηση στὴ συνδιάσκεψη τῶν ἐντεταλμένων γιὰ θέματα αἰρέσεων καὶ κοσμοθεριῶν). Ἡ διαφώτιση εἶναι καταστροφή (VERLICHTUNG IST VERNICHTUNG), ὑπογραμμίζει σήμερα χαρακτηριστικὰ ὁ κοινωνιολόγος τοῦ Βερολίνου DIETMAR KAMPER.

Τὸ νὰ ἰσχυρίζομαστε ἐδῶ πὼς πρόκειται γιὰ νέα «θρησκεία», δὲν εἶναι ὑπερβολή. Ἡ ἐκκοσμίκευση δὲν διακήρυξε ἀπλῶς τὸ θάνατον τοῦ Θεοῦ· ἔστησε στὴ θέση του τὰ δικὰ της εἰδῶλα, πού δέσποσαν στὴ νεώτερη

φάλου ἀετοῦ καὶ τὴν ἐπιγραφή: «† CYPRIACI THE NΗΣΟΥ ΣΚΟΠΕΛΟΥ EN ΕΤΗΣΙΝ 1689». Τὸ κείμενο ἐκδίδεται ὅπως εἶναι καὶ στὸ πρωτότυπο.

Θ (εὐ)ς

Ἐν ἔτει αψστ' (1706) ὑπογράφεται | παρ' ἐμοῦ | Σκοπέλου Κλήμης ἐπιβεβαιοῖ | τὰ πρὸ ἐμοῦ κάτωθεν

|† Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιεῖ, ὡς ὁ, ἐν μακαρίᾳ τῇ λίξει κὺρ Ραπτάκης, ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, θεῖα | ζήλω κινούμενος ἀνήγγυρεν ἐκ βάθρων ναὸν μετὰ κ(αι) περι | χῆς ἰκανῆς κ(αι) τοποθεσίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, εὐρισκόμενον πρῶ | τερὸν μικρὸν παρακλήσιον κατὰ τὸ ἄκρον τῆς χώρας ἐν ἐξῶ |δοις κ(αι) ἀναλώμασιν οἰκειοῖς, μηδεὶς ἐτέρου βοηθήματος | δεηθεὶς ἢ ὄλιως χρειαστὴς παράτινος μέχρι κ(αι) ὀβολοῦ | κτήτωρ τέλειος ἀναφανείς, κ(αι) ἴδιος οἰκονόμος, διὰ τὸ ἔχειν | τὸ μνημόσυνον ἐν αὐτῷ ἀκατάπαυστον. Ὅθεν ἐδεήθησαν | τοῦ παρόντος οἱ αὐτοῦ ἀπόγονοι, ὡς εἶναι πατροπαραδότους | παντὶ ἐλεύθερον, κ(αι) ἀνυπόκειτον τῇ Ἐπισκοπῇ ταύτῃ ἔξω μόνον | τῆς ἱερολογίας, τοῦ ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ ἐφημερεύοντος κ(αι) τοῦ | κανονικοῦ ὀνόματος μνημονεύοντος. Εἰς δὲ τῶν ἐν ἀπολεί | φθέντων εἶναι διοικηταὶ οἱ αὐτοὶ ἀπόγονοι, ὅτι κ(αι) βούλονται | ποιῆσαι, ὡς κτήτορες, ἔχοντες κ(αι) αὐτοὶ τὸ μνημόσυνον ἀκατά | παυστον, ἐν πάσαις ταῖς θεῖαις κ(αι) ἱεραῖς τελεταῖς ταῖς ἐν | αὐτῷ ἱερουργουμέναις, κ(αι) μετὰ θάνατον τὴν ἐν αὐτῷ ταφὴν | κ(αι) ὅσα ἀκόλουθα. Ὅθεν ἐγένετο κ(αι) τὸ παρὸν, εἰς ἔνδειξιν | διὰ τὸ

ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ KÜNZLER, στὴ σημαντικὴ μελέτη του μὲ τίτλο «Ὁ νέος ἄνθρωπος, ἕνα κεφάλαιο τῆς ἐκκοσμικευμένης θρησκευτικῆς ἱστορίας» (INFORMATION ἀριθ. 85/VII/82 τῆς EZW, STUTTGART) ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ:

«Αὐτὴ ἡ ἐκκοσμικευμένη θρησκευτικὴ ἱστορία ἔχει τοὺς ἱερεῖς τῆς, τοὺς ἀγίους τῆς καὶ τίς ἄγιες Γραφές τῆς, τὸ τελετουργικὸ τῆς. Στὸ ὄνομα ἐκκοσμικευμένων ἐλπίδων σωτηρίας οἰκοδομοῦνται καθεδρικοὶ ναοί, διεξάγονται πόλεμοι καὶ κηρύττεται διωγμὸς ἐναντίον τῶν αἰρετικῶν· ἑκατομμύρια ἀκολούθησαν τίς σημαῖες καὶ τοὺς φύρερ τους. Ἡ ἐκκοσμικευμένη θρησκευτικὴ ἱστορία εἶναι μία ἱστορία προσηλύτων καὶ ἀποστατῶν, μαρτύρων καὶ ἱεραποστόλων. Διηγεῖται γιὰ τὸν ἡρωϊσμό τῶν πιστῶν τῆς καὶ γιὰ τὴ δίψα γιὰ ἐξουσία τῶν μεγάλων ἱεροεξεταστῶν τῆς» (σελ. 5).

βέβαιον ,αχζη' (1698) 'Ιανουαρίου α (1) (Τ.Σ) |
† Ταπεινός 'Επίσκοπος Σκιαθίου και Σκοπέλου 'Ιωά-
σαφ | βεβαιοῖ τὰ ἄνοθεν.

| † Ταπεινός 'Επίσκοπος πρόην Ζητουίνου Με-
λέτιος μὲ τὸν νὰ εὐρήσκομε κ(αι) ἐγὼ παρὰ τῆς |
αὐτῆς ὥρας ἔγραψα. || † Ἰγνάτιος ἱερομόναχος |
† Γυαλὺς Καρακοστατὺ | † Μπονοφας Παρανέφρη |
† Σταμάτης Ἰω(άννου) Μέκλῆα | † Ζαφείρης Φάκα
| † Μακάριος ἱερομόναχος | † Ἰω(άννης) τω Λι-
στρῶν | † Κοστάτι Κουνόμος | † 'Ιω(άννης) τοῦ
Γραμματικου του Στεφανη | † Γιάνις τοῦ Σταμάτοι
| † Κοστατι Μανιάτις | † Πουθιτὸς Κλαίζου.

1. Ἀπὸ ὅσα ἀναφέρονται στὸ Γράμμα αὐτό, γί-
νεται σαφὲς ὅτι, μετὰξὺ τῆς 'Επισκοπῆς και τῶν κλη-
ρονόμων τοῦ μακαρίτη Σταματίου Ραπτάκη, κτήτορος
τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὑπῆρξε συμφωνία,
ὅπως, τὸ ἐν λόγῳ ἱερὸ κατὰστημα παραμείνει ἰδιωτικὸ
(ἀνυπόκειτον τῇ 'Επισκοπῇ). Τὰ μόνια δικαίωματα
ποῦ εἶχε ἡ 'Επισκοπὴ ἦσαν, ἡ μνημόνευσις τοῦ ὀνό-
ματος τοῦ Κανονικοῦ 'Επισκόπου και ἡ «ιερολογία»²
τοῦ ἐφημερεύοντος στὴ Μονή.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ και πρὸς ἐπικύρωση τῶν ὅσων
συμφωνήθηκαν, ὑπογράφουν τὴ δηλοποίησι δὺο 'Επι-
σκοποι, δὺο ἱερομόναχοι, κάποιιο Σκοπελίτες και τί-
θεται σ' αὐτὴν ἡ σφραγίς τοῦ κοινοῦ τῆς Σκοπέλου.
'Αργότερα, δηλ. τὸ ἔτος 1706 θὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὰ
παραπάνω συμφωνηθέντα και ὁ διάδοχος τοῦ 'Ιωά-
σαφ, Κλήμης.

2. Ὁ 'Επίσκοπος 'Ιωάσαφ ἀνῆλθε στὸ θρόνο τῆς
μικρῆς 'Επισκοπῆς Σκιαθίου και Σκοπέλου τὸν Αὐ-
γουστο τοῦ 1671, ὕστερα ἀπὸ παραίτησι τοῦ προκατό-
χου του, Καλλίστου. Αὐτὸ μᾶς πληροφορεῖ τὸ παρα-
κάτω ὑπόμνημα τῆς 'Εκλογῆς του, τὸ ὁποῖο περιέχ-
εται στὸ φ. 17α τοῦ Κώδικος τῆς Μητροπόλεως Λα-
ρίσης³, στὴν ὁποία ὑπῆγετο ἡ 'Επισκοπὴ Σκιαθίου και
Σκοπέλου⁴. Κατὰ τὴν ἔκδοσι διατηρεῖται ἡ ὀρθογρα-
φία και ἡ στίξι τοῦ πρωτοτύπου.

† 'Επειδὴ τῆς ἀγιωτάτης 'Επισκοπῆς Σκιαθίου
κ(αι) Σκοπέλου, ἄνευ προστάτου ἐναπομεινάσης |
ἄτε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κὺρ Καλλίστου οἰ-
κειοθελῆ παραίτησιν ποιησαμένου | καθῶς ἀντικυρος
φαίνεται ἡμεῖς οἱ τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Λα-
ρίσης 'Επί|σκοποιο οἱ καθευρεθέντες κατὰ τὸ παρὸν,
προτροπῇ κ(αι) ἀδεία τοῦ Πανι|ρωτάτου και λο-
γιωτάτου ὑμῶν αὐθεντὸς κ(αι) Δεσπότη τοῦ ἀγιωτά-
της Μητροπόλεως Λαρίσης, εἰσῆλθομεν ἐν τῷ ναῶ τῆς

2. 'Ιερολογία = ἱερὴ τελετῆ, 'Εμμ. Κριαρᾶ, Λεξικὸ τῆς
'Ελληνικῆς δημόδου γραμματείας τόμ. Ζ' Θεσσαλονίκη 1980
σελ. 158. 'Εδῶ φαίνεται πὸς ἡ 'Επισκοπὴ ἐλάμβανε τὰ Κανο-
νικά της δικαιώματα ἐπὶ τῶν ἱεροπραξιῶν, ποῦ ἐγίνονταν στὴ
Μονή.

3. Πρόκειται γιὰ τὸν Κώδικα 1472 τῆς 'Εθν. Βιβλιοθ.
τῆς Ἑλλάδος τὴν ἔκδοσι τοῦ ὁποῖου ἐτοιμάζει ὁ δικηγόρος τῆς
Λαρίσης κ. Γ. Ντρογκούλης, βλ. περ. «Θεσσαλικὸ Ἡμερολό-
γιου» τ. Γ' (1982).

4. 'Ιω. Ν. Φραγκούλα, Σκιαθίτικα. Α' 'Ιστορία τῆς
Σκιαθίου, Ἀθήνα 1978 σελ. 166.

Μητροπόλεως, τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς | ἡμῶν Ἀχιλ-
λίου ἀρχιεπισκόπου Λαρίσης τοῦ Θαυματουργοῦ και
ψήφους κανονικοῦς, | ποιησαμένου, πρῶτον μὲν ἐθέ-
μεθα, τὸν Ὀσιώτατον ἐν 'Ιερομονάχοις κ(αι) ἐφημέ-
ριον τῆς αὐτῆς Μητροπόλεως κὺρ 'Ιωάσαφ, δεύτερον
τὸν 'Ιερομόναχον κὺρ Μελέτιον κ(αι) τρίτον τὸν 'Ιε-
ρομόναχον κὺρ Νικηφόρον. Ὅθεν εἰς τὴν | περὶ
τοῦτου δεῖλωσιν ἐγράφη κ(αι) τὸ παρὸν ὑπόμνημα
ἐν τῷδε τῷ 'Ιερῷ | Κώδικι τῆς Μητροπόλεως ταύ-
της. Ἐν ἔτει ,αχσα' (1671) Αὐγούστου Θ' (9) 'Ιν-
δικτιῶνος Θης (9ης).

| † Ὁ Δημητριάδος Διονύσιος

| † Ὁ Πλαταμῶνος 'Ιωαννίκιος

† Ὁ Ζητουίνου Νεόφυτος

Ὁ 'Ιωάσαφ ἐποίμανε τὴ μικρὴ τοῦ 'Επισκοπῆ
μέχρι τὸ ἔτος 1700, ὁπότε και παραιτήθηκε⁵. Διάδοχός
του ἐξελέγη ὁ 'Επίσκοπος Κλήμης⁶, ὁ ὁποῖος και ἐπι-
βεβαιώνει τὰ, ὑπὸ τοῦ προκατόχου του, δηλωθέντα,
σχετικὰ μὲ τὸν Ἁγιο Νικόλαο, ὅπως ἀναφέραμε.

'Επὶ ἀρχιερατείας τοῦ 'Ιωάσαφ ἀνηγέρθη ὁ ἐνο-
ριακὸς ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (ἡ Πανα-
γίας τοῦ Παπαμελετίου) ποῦ βρῖσκεται στὴ Χώρα
τῆς Σκοπέλου και φέρει στὴ δυτικῆ του θύρα τὴν ἐπι-
γραφή: «1676 | BENIAMIN ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ
ΙΩ ΒΑΓΓΕΛΙΝΟΥ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΟΣ ΚΟΥ
ΙΩΑΣΑΦ»⁷.

Τοῦ 'Ιωάσαφ ἐπίσης σώζεται ἀντιμῆνσιον ποῦ
καθαγιάσθηκε τὸ 1685 και σήμερα διαφυλάσσεται
στὸν ἐνοριακὸ ναὸ τῶν Τριῶν 'Ιεραρχῶν τῆς Σκια-
θου⁸.

Ὁ ἐν λόγῳ 'Επίσκοπος τὸ ἔτος 1698-99 ἐγκαινία-
σε και τὸ Καθολικὸ τῆς Μονῆς, τῆς Ἰταπαντῆς τοῦ
Κυρίου, τῆς Ἁγίας Βαρβάρας και τοῦ Ἁγίου Χαραλά-
μπους, ποῦ βρῖσκεται στὴ θέσι «τοῦ δοκίμου», κοντὰ
στὴν περιώνυμη Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου, στὴ
Σκόπελο⁹.

Τὸ ἔτος 1705 ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ πρώην, ὁ
'Ιωάσαφ «καταγράφεται εἰς τὸ τριπρόσωπον ψηφο-
δέλτιον, διὰ τὴν 'Επισκοπὴν Ραδοβισδίου»¹⁰.

5. Φραγκούλα, ὅπ. παρ. σελ. 171.

6. Φραγκούλα, ὅπ. παρ. σελ. 171-172 ὡς και τὴ σημ. 13
τῆς παρούσης.

7. Τὴν ἐπιγραφή δημοσίευσαν οἱ, Π. Λαζαρίδης, περ.
'Αρχαιολογικὸν Δελτίον, τ. 19 (1964) Χρον. Π σελ. 274 και
'Αδ. Σάμψων, Ναοὶ και Μοναὶ εἰς τὴν νῆσον Σκόπελον, Ἀθή-
ναι 1974 σελ. 23.

8. Φραγκούλα, ὅπ. παρ. σελ. 171.

9. Ἡ πληροφορία αὐτὴ ἀναφέρεται σὲ Πατριαρχικὸ και
Συνοδικὸ Γράμμα, τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου Β', τοῦ ἀπὸ
Προύσσης, γιὰ τὴν ἀνανέωσι τῆς Σταυροπηγιατικῆς ἀξίας τῆς
Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου, τῆς Σκοπέλου, τὸ ὁποῖο ἀπε-
λύθη κατὰ μῆνα Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1699 και βρῖσκεται στὸν
Κώδικα Γ' τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχειοφυλακίου, σελ. 37-38.
Περίληψι τοῦ Γράμματος βλ. εἰς Nomikos M. Vapouris,
Codex (Γ) Gamma of the Ecumenical Patriarche, Brook-
line 1974, σελ. 82-83.

10. Μητροπολίτου πρ. Δήμου Βασιλείου Ἀτέση, 'Επισκο-
πικοὶ Κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἀρχῆς
μέχρι σήμερα, Ἐν Ἀθήναις 1975, σελ. 299.

3. Ο πρῶν Ζητουνίου Μελέτιος, ὁ ὁποῖος ἀνῆλθε στὸ θρόνο τῆς Ἐπισκοπῆς του, τὸ ἔτος 1674, ἀφοῦ παραιτήθηκε τὸ 1689 ἦλθε στὴ Σκόπελο. Ἐκεῖ ἐνῶ εὐρίσκτο, διετέλεσε ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, στὴν ὁποία μάλιστα ἀφιέρωσε καὶ τὸ ἐγκόλπιο του, κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Kaisarίου Δαπόντε¹¹.

Τὸ ἔτος 1705 τὸν συναντοῦμε ἐγγεγραμμένο στὸ τριπρόσωπο ψηφοδέλτιο, γιὰ τὴν Ἐπισκοπὴ Ραδοβισδίου¹².

4. Ο Ἐπίσκοπος Κλήμης, ὁ ὁποῖος ἀνῆλθε στὸ θρόνο τῆς μικρῆς Ἐπισκοπῆς Σκιαθοῦ καὶ Σκοπέλου, τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1700 καὶ ἀπεβίωσε στὴ Σκόπελο τὴν Τρίτη 7 Δεκεμβρίου 1731, σὲ ἡλικία 75 ἐτῶν, ὑπῆρξε δραστήριος Ἱεράρχης, γιὰ τὴν ἐργασία γιὰ τὴν παιδεία καὶ γενικὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου¹³.

5. Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου¹⁴, ποὺ βρίσκεται στὴ θέση «Κήπους» τῆς Χώρας Σκοπέλου, «ἀνηγέρθη ἐκ βάρων» ἀπὸ τὸν Σταμάτιο Ραπτᾶκη, σὲ τόπο ὅπου ὑπῆρχε μικρὸ, παλαιὸ παρεκκλήσιο. Σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέκτησε κάποια κτηματικὴ περιουσία, ἡ ὁποία συνίστατο στὰ ἐξῆς, σύμφωνα μὲ καταγραφή, ποὺ ἐγίνε τὸ ἔτος 1829:

«Κατάλογος τῶν ἀκινήτων κτημάτων τοῦ Μονιδρίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

| 2 ἐλαιῶνες, οἵτινες δύνανται νὰ δώσωσιν εἰς κάθε δύο χρόνους ἕως 250 ὀκάδες | λάδι.

| 1 Χουράφι εἰς τὸν Ἅγιον Ἀρτέμιον χωρητικὸν σπόρου ὀκάδων εἴκοσι ἀρ. 20, γεννήματος.

| 1 ἕτερον πλησίον τοῦ Μοναστηρίου χωρητικὸν τῆς αὐτῆς ποσότητος.

| 1 ἕτερον μικρὸν χωρητικὸν ἐπτὰ ὀκάδων γεννήματος.

| 1 μικρὸν περιβόλι, τὸ ὁποῖον δίδει τὸν καθ' ἕκαστον τέσσαρες ἢ πέντε | χιλιάδες λεμῶνι.

| 1 ἐρείπιον νερομύλου ἀχρηστον ἐντελῶς.

Ἐν Σκοπέλῳ τῇ 7ῃ Δεκεμβρίου 1829

Τ. Σ. Ὁ Προσωρινὸς Διοικητὴς Σκοπέλου Δ. Κριεζῆς¹⁵.

11. Βλ. μελέτη μας, Ἀνέκδοτα σημειώματα τοῦ Kais. Δαπόντε, γιὰ τὴ νῆσο Σκόπελο, περ. ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ τ. ΛΣΤ' (1987) σελ. 278 σημ. 36.

12. Μητροπολίτου πρ. Λήμνου Βασιλείου Ἀτέση, Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι, ὅπ. παρ. σελ. 274 σημ. 1.

13. Βλ. τὴν ὑπὸ δημοσίευσιν μελέτη μας, Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Ἐπισκοπῆς Σκιαθοῦ καὶ Σκοπέλου κατὰ τὸν 18ο αἰῶνα.

14. Γιὰ τὴν Μονὴ αὐτὴ βλ. Π. Λαζαρίδη Α.Δ. ὅπ. παρ. σελ. 285 καὶ Ἀδ. Σάμφων, Ναοὶ καὶ Μοναί... ὅπ. παρ. σελ. 141-142.

15. Γ.Α.Κ. Ὑπ. Θρησκ. φάκ. 22(1829). Στὰ Γενικά Ἀρχεῖα ἐπίσης, στὸν φάκ. 19(1829) τοῦ Ὑπ. Θρησκείας σώζεται τὸ Κατάστιχο, στὸ ὁποῖο περιέχεται ἡ «Ἐκθεσις ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς, κατὰ τὸ Ἀρχιεπίσκοπον Πέλαγος, Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς, περὶ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων». Σύμφωνα μὲ τὴν Ἐκθεση αὐτὴ ὁ Ἅγ. Νικόλαος τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1829 εἶχε τὰ ἐξῆς περιουσιακὰ στοι-

6. Μέχρι τὸ 1822, ἄλλες εἰδήσεις γιὰ τὴ Μονὴ αὐτὴ δὲν ἔχουμε, ἐκτὸς μιᾶς, ἡ ὁποία μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι τὰ κελλία τῆς ἐχρησίμευσαν γιὰ σχολεῖο¹⁶ τῆς νήσου, τὸ 1724, ὅταν διδάσκαλοι εἰς αὐτὸ ἦσαν οἱ Ὅσιος Ἱερόθεος ὁ Ἰβηρίτης καὶ ὁ ἱερομόναχος Μελέτιος.

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1822 οἱ Ἐπίτροποι τῆς Μονῆς αὐτῆς, Γιαννιὸς Μελαχροينوῦ, Μιχαλῖδης Ραυτάκης, Γιαννιὸς Κωνσταντῆ Γιαννιοῦ καὶ Γιαννιὸς Ραυτάκης, ἐσύστησαν τὸν ἀγιορεῖτη Ἱερομόναχο Ἄνθιμο Παντοκρατορινό, ἀγούμενο καὶ οἰκοκύρη ἐν τῷ αὐτῷ Μονηδρίῳ, διὰ νὰ προστατεύῃ, νὰ οἰκονομῇ καὶ νὰ διοικῇ καὶ νὰ βελτιώσῃ τὰ εὐρισκόμενα καὶ ὑποκείμενα ἐν αὐτῷ κινήτῳ καὶ ἀκίνητῳ πράγματῳ¹⁷.

Ὁ Ἄνθιμος παρέμεινε στὴ Μονὴ ἀπὸ τὶς 13 Ὀκτωβρίου 1822 μέχρι τὶς 30 Αὐγούστου 1829¹⁸. Σύμφωνα δὲ μὲ ἀνέκδοτες εἰδήσεις, τὶς ὁποῖες μᾶς παρέχει ἡ ἀναφορὰ τοῦ Προσωρινοῦ Διοικητῆ τῆς νήσου Σκοπέλου, Δ. Κριεζῆ, πρὸς τὸν Κυβερνήτη Ἰω. Καποδίστρια, ὁ Ἅγιος Νικόλαος εἶχε γίνει ἐνορία τῆς νήσου, «διὰ τὸ πλῆθος τῶν τότε εὐρισκόμενων» ἐκεῖ. Φαίνεται δὲ πὼς οἱ στρατιῶτες ποὺ διέμεναν στὴ Σκόπελο εὐλαβοῦντο τὸν Ἅγιο Νικόλαο, γιὰ τὴν ἔδιναν ἀμερίδιο εἰς Αὐτὸν ἀπὸ τὰς λείας των¹⁹.

7. Ὅταν μὲ τὴ διαταγὴ τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτροπῶν τῶν Βορείων Σποράδων, Ἀναστασίου Λόντου, τὰ κελλία τοῦ Ἁγίου Νικολάου μετετράπησαν «διὰ σχολὴν τῆς νεολαίας» ὁ Ἄνθιμος ἔφυγε ἀπὸ τὴ Μονὴ αὐτὴ καὶ ἀφοῦ διέμεινε γιὰ λίγο στὸ μετόχι τῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου, τὴν Ἐλευθερώτρια, στὶς 6 Νοεμβρίου διορίσθηκε Ἐπιστάτης στὸ μετόχι τῆς ἀγιορειτικῆς Μονῆς, τῆς Μεγ. Λαύρας, Κοίμησις τῆς Θεοτόκου ἢ Ἁγ. Μονῆ²⁰.

Στὰ κελλία τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν γιὰ Ἑλληνικὸ σχολεῖο τὸ 1828-1831, διέμεναν καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς σχολῆς, Ἀστέριος Φιλιππίδης, ἀπὸ τὴ Γαλάτιστα τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ὁ ἱερομόναχος Γρηγόριος, ἀπὸ τὴ Σκόπελο²¹.

χεῖρα: «Περιβόλιον μὲ λεμονιαῖς 10, ἐλαιόδενδρα 150, χωράφια δεκτικὰ σπόρου 40 ὀκάδων, Νερομύλον χαλασμένον, Κανδήλια ἀργυρᾶ 6· Προπατορικὸν τοῦ Γιάννη Ραπτᾶκη καὶ λοιπῶν».

16. Ὅπως καὶ ἄλλοῦ σημειώσαμε ἡ πληροφορία αὐτὴ χρειάζεται ἱστορικὴ τεκμηρίωση. Γιὰ περισσότερα βλ. μελέτη μας, Σχεδιάγραμμα γιὰ τὴν κατάστασιν τῆς Παιδείας στὴ Σκόπελο τὴν Τουρκοκρατία, περ. Θεσσαλικὸ Ἡμερολόγιον τ. Ε' (1983) σελ. 88 καὶ σημ. 11.

17. Γ.Α.Κ. Ὑπ. Θρησκ. φάκ. 20(1829).

18. Γ.Α.Κ. Ὑπ. Θρησκ. φάκ. 22(1829)· στὸν ἴδιο φάκ. περιέχεται καὶ ἡ «Καταγραφή τῆς δόσοληψίας τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀφ' ἧς ὥρας ἡγουμένευσεν ἐγὼ ὁ Ἀργιμανδρίτης Ἄνθιμος, ἀρχομένης | ἀπὸ 1822 Ὀκτωβρίου 13 ἄχρι 1828 Αὐγούστου 30, εἰς διάστημα χρόνων ἕξ».

19. Βλ. τὴν ὑπ' ἀρ. 1336/7 Δεκ. 1829, ἀναφορὰ τοῦ Προσωρινοῦ Διοικητοῦ Σκοπέλου Δημ. Κριεζῆ, στὸν Κυβερνήτη Ἰω. Καποδίστρια ποὺ βρίσκεται στὰ Γ.Α.Κ. Ὑπ. Θρησκ. φάκ. 22(1829).

20. Περισσότερα βλ. στὴν ὑπὸ δημοσίευσιν μελέτη μας, Ἐκθεσίτες πάροικοι στὴ νῆσο Σκόπελο, κατὰ τὴν Ἐπαναστάσιν.

21. Βλ. μελέτη μας, Σχεδιάγραμμα... περ. «Θεσσαλικὸ Ἡμερολόγιον», ὅπ. παρ. σελ. 90 ἐξῆς.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΨΑΛΜΩΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ ΝΑΟ Κ/ΠΟΛΕΩΣ (*)

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΦΑΡΑΣΟΓΛΟΥ

6) Στὸ «Μετὰ φόβου», «Εἶδομεν τὸ φῶς» μέχρι τὸ τέλος.

7) Στὰ «Κύριε ἐλέησον» τῆς χειροτονίας διακόνου, πρεσβυτέρου, ἐπισκόπου.

δ) Στὸ Ὑσ Χαιρετισμοὺς:

1) Στὸ «Εὐλογητός», «Βασιλεῦ Οὐράνιε».

2) Στὸ «Χαιρετισμοὺς».

3) Στὴν «Ὁραϊότητα».

ε) Στὸν Παρακλητικὸ Κανόνα:

1) Στὸ «Εὐλογητός», «Κύριε εἰσάκουσον», «Θεὸς Κύριος», «Ἀπολυτίκια».

2) Στὸ «Ἄξιόν ἐστιν».

3) Στὸ «Πάντων» ἢ «Ἀπόστολοι ἐκ περάτων».

στ) Στὸ Μέγα Ἀπόδειπνὸ:

1) Στὸ «Εὐλογητός», «Βασιλεῦ Οὐράνιε».

2) Στὸ «Παναγία Δέσποινα».

3) Στὸ «Ψυχὴ μου, ψυχὴ μου».

4) Στὸ «Κύριε τῶν Δυνάμεων».

5) Στὸ «Παναγία Θεοτόκε», «Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα».

6) Στὸ «Σφαγὴν σου», ἢ «Πάντων».

ζ) Στὶς Προηγιασμένους:

1) Στὸ «Παναγία Τριάς», «Εὐλογημένη ἢ Βασιλεία», «Δεῦτε προσκυνήσωμεν».

2) Στὸ «Κέλευσον», «Σοφία ὀρθοί, φῶς Χριστοῦ».

3) Στὰ «Κατευθυνθήτω».

4) Στὴν «Μεγάλῃ Εἴσοδο» καὶ συνέχεια ἀπὸ τὸ «ἰδοὺ θυσία μυστικὴ» μέχρι τὸ τέλος τοῦ Χερουβικοῦ.

5) Στὸ «Πρόσχωμεν», «Τὰ προηγιασμένα ἄγια», «Εἰς ἅγιος».

6) Στὸ «Μετὰ φόβου», «Εὐλογησῶ» μέχρι τὸ τέλος.

η) Στὶς Μεγάλαις Ὁραῖς:

1) Τὴν Μ. Παρασκευὴ τὸ πρωὶ στὸ «Σήμερον κρεμᾶται» χῦμα.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 376 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 17/1988 τεύχους.

Ἐδῶ μάλιστα πρέπει νὰ σημειωθεῖ πὼς ὁ Γρηγόριος μαζὶ μὲ τοὺς ἱερεῖς μαθητὲς τῆς σχολῆς ἱερουργοῦσαν στὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου²⁵.

Τὸ 1833 στὴ Μονὴ διέμενε (μιὰ γραία ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τῶν κτητόρων) σύμφωνα μὲ τὴ μαρτυρία τῆς Ἐπισκοπῆς²³.

Μὲ τὴ διαταγὴ δὲ τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος²⁴

παρέμεινε στοὺς ἀπογόνους τοῦ Σταματίου Ραπτάκη²⁵, ὡς ιδιόκτητο²⁶.

26. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1844, ὅταν ἐγίνε ἡ καταγραφή τῶν «Ἱερῶν ἀμφίων καὶ κειμηλίων» τῶν Μονῶν τῆς Σκοπέλου, στὸν Ἅγιο Νικόλαο ὑπῆρχαν τὰ ἐξῆς:

7. Ἱερὰ ἄμφια καὶ κειμήλια τῆς ἐν Σκοπέλῳ Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου

22. Βλ. τὴν ὑπ' ἀρ. 1336/7 Δεκ. 1829 ἀναφορὰ τοῦ Δημ. Κριεζῆ (σημ. 19 τῆς παρούσης).

23. Γ.Α.Κ. Μοναστηριακὰ φάκ. 474 ὅπου καὶ περιέχεται καὶ ὁ ὑπὸ τῆς Ἐπισκοπῆς συνταχθεὶς, «Κατάλογος περὶ Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων τῆς νήσου Σκοπέλου» ποὺ φέρει τὸν ἀρ. 1752/1833.

24. Γ.Α.Κ. Μοναστηριακὰ φάκ. 477 ἀρ. ἐγγρ. 23183/24-2/8-3/1838. Προηγουμένως εἶχε ἀποφανθεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου μὲ τὸ ὑπ' ἀρ. 432/1-Ἰουνίου 1837 ἐγγραφὸ τῆς, στὸ ὁποῖο ἀνεφέρετο ὅτι, «τὸ εἰρημένον Μονή-δριον μετὰ τῶν κτημάτων του (εἶναι) πλήρως ιδιοκτησία τοῦ κ. Μιχαῆλ Ραπτάκη καὶ τῶν ἀπογόνων του». Τὸ ἐγγραφὸ βρῆ-σεται στὰ Γ.Α.Κ. Μοναστ. φάκ. 519.

25. Βλ. τίς πιστοποιήσεις, τῆς Δημογεροντίας Σκοπέλου (ἀρ. 653/8 Αὐγ. 1834) καὶ τοῦ Δημάρχου Ἰω. Γεωργάρα (ἀρ. 928/727/1837;), μὲ τίς ὁποῖες ἐπιβεβαιώνεται ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγ. Νικολάου ἀνήκει στοὺς ἀπογόνους τοῦ Σταματίου Ραπτάκη. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἐγγράφα βρῆσκονται στὰ Γ.Α.Κ. Μοναστ. φάκ. 519.

ἀρ.	Ἱερὰ Σικεὺ ἄμφια κλπ.	εἶδος	κατά-στασις	ποιότης	βαρῆ-της	Παρατηρήσεις
1	ἅγιον Ποτήριον	μόλυβδος	σῶα	μετρία		
1	λαβίς	»	»	»		
1	ἀστερίσκος	»	»	»		
1	θυματήριον	χαλκός	»	»		
3	φελόνια	πανί	παλαιὰ	κακίστη		
3	στιχάρια	»	»	»		
3	ἐπιτραχήλια	»	»	»		
2	ζεύγη ὑπομάνικα	»	»	»	δρμ. 200	
6	κανδήλια	ἀργυρᾶ	σῶα	μετρία		
6	στεφάνια ἁγ. Εἰκόνων	»	»	»	δρμ. 30	
1	σταυρός	ξύλινος	»	»		

Ἐπίσης ὁ κατάλογος αὐτὸς βρῆσκται στὰ Γ.Α.Κ. Μοναστηριακὰ φάκ. 477.

2) Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων στὸ «Σήμερον γεννᾶται» χῦμα.

3) Τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων στὸ «Τὴν χεῖρα σου» χῦμα.

ς) Τὴ Μεγάλη Ἑβδομάδα:

Στὴν περιφορὰ τοῦ σταυροῦ τῆς Μ. Πέμπτης τὸ βράδι ἀπὸ τὸν ἱερέα.

ι) Στὶς Περιφορές:

1) Τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως σὲ ὅλη τὴν Τελετή.

2) Τοῦ Ἐπιταφίου τῆς Μ. Παρασκευῆ τὸ πρωὶ στὰ Ἀπόστιχα καὶ στὸ Δοξαστικὸ τῶν Ἀποστόλων».

ια) Στὴν ἀνάγνωσθ τῶν Εὐχῶν τοῦ

Μεγάλου Ἀγισμοῦ.

Ἡ κίνηση αὐτὴ (τοῦ ἀνεβάσματος καὶ τοῦ κατεβάσματος) στὰ στασίδια, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐλάβεια τῶν ἱερῶν στιγμῶν ποὺ μᾶς φανερῶνει, δίνει καὶ ἰδιαιτέρη χάρη καὶ ὁμορφιὰ στὴν ὅλη Ἀκολουθία.

ΠΟΤΕ ΟΙ ΨΑΛΤΕΣ ΒΓΑΖΟΥΝ ΤΟ ΚΑΛΠΑΚΙ ΤΟΥΣ¹⁰⁰.

1) Στὸ «Εὐλόγησον Δέσποτα», «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία».

2) Στὸν Ἀπόστολο, αὐτὸς ποὺ τὸν διαβάζει.

3) Στὸ «Εὐαγγέλιο».

4) Στὴ «Μεγάλη Εἴσοδο».

5) Στὸ «Σὲ ὑμνοῦμεν».

6) Στὸ «Πρόσχωμεν», «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις».

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ι Σ α'. Οἱ Ψάλτες παίρνουν μέρος στὶς περιφορές:

1) Τοῦ Ἐπιταφίου.

2) Τοῦ Σταυροῦ.

3) Τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.

4) Στὴν ἐξοδὸ γιὰ τὴν Ἀνάσταση.

5) Στὴν Β' Ἀνάσταση κατὰ τὴν κάθοδον στὸν ναό.

Καὶ ἀκολουθοῦν τὰ Ἐξαπτέρυγα.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ι Σ β'. Τὴ Μεγάλῃ Σαρακοστή, ὅταν μπαίνουν στὸν ναό, κάνουν μετάνοια καὶ σταυρὸ τρεῖς φορές. Ἐπίσης μετάνοιες γίνονται:

100. Καλπάκι = «Καπέλο ἀπὸ μάλλινο ὕφασμα ἢ ἀπὸ δέρμα συνηθισμένον στοὺς Σλαῦους καὶ Τούρκους. Ἡ λέξις εἶναι τουρκική: KALPAK ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ Σλαβικὸ KALPAK (=κράνος)» (Ἀθανασίου Φλώρου, Νεοελληνικὸ Ἑτυμολογικὸ καὶ Ἑρμηνευτικὸ Λεξικόν, ἐκδ. Α. Λιβάνης — Νέα Σύνορα, Ἀθήναι 1980, σελ. 209). Καπέλο παρόμοιο μὲ καλογερικὸ σκούφο, λίγο πιὸ κοντό, ποὺ τὸ παίρνουν οἱ Ψάλτες μὲ χειροθεσία. Ἐπίσης «καλπάκι» φορεῖ καὶ ὁ Ἄρχων Πριμικήριος.

1) Στὰ «Θεοτόκε Παρθένε» τῶν Κατανυκτικῶν Ἑσπερινῶν.

2) Στὸ Ἐπουράνιε Βασιλεῦ.

3) Στὸ «Πάντων».

4) Στὸ «Παναγία Δέσποινα».

5) Στὸ «Ψυχὴ μου, ψυχὴ μου».

6) Στὸ «Σφαγὴν σου».

7) Στὰ «Κατευθυνθήτω» τῶν Προηγιασμένων.

8) Μετὰ τὴ Μεγάλῃ Εἴσοδο τῶν Προηγιασμένων.

Οἱ Ψάλτες ὅταν ψάλλουν μέσα στὴν Ἐκκλησία εἶναι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ¹⁰¹ καὶ ἀποκαλοῦνται «Δάσκαλοι», γιὰτὶ μαζὶ μὲ τὴν ψαλμωδία τους ποὺ τὴ διδάσκουν, μᾶς διδάσκουν ὅταν κατεβαίνουν ἀπὸ τὸ στασίδι τους, πότε εἶναι οἱ ἱερώτερες στιγμές, πότε πρέπει νὰ κάνουμε τὸ σταυρὸ μας καὶ πότε πρέπει νὰ γονατίζουμε ἢ νὰ κάνουμε μετάνοιες.

Οἱ ψαλμωδίες μας μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ ὅλες οἱ Ἀκολουθίες εἶναι «διάλογος» μὲ τὴ Θεό, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχουμε σὲ χρῆση τὸ ἀρμόνιο. Ἡ ἀνθρώπινη φωνὴ εἶναι τὸ πιὸ τέλειο ὄργανο.

(Συνεχίζεται)

101. «Καὶ γὰρ μίαν ἐν ἐκκλησίᾳ δεῖ φωνὴν εἶναι ἀεὶ, καθάπερ ἐνὸς ὄντος σώματος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀναγιγνώσκων μόνος φθέγγεται καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ἐπισκοπὴν ἔχων ἀνέχεται σιγῇ καθήμενος καὶ ὁ ψάλλον ψάλλει μόνος καὶ πάντες ὑπηχῶσιν, ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἢ φωνῆ φέρεται καὶ ὁ ὁμιλῶν ὁμιλεῖ μόνος. Ὅταν δὲ πολλοὶ καὶ πολλὰ καὶ διάφορα διαλέγωνται, τίνος ἕνεκεν ἐνοχλοῦμεν ἡμεῖς εἰκῆ;» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία 36η, εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν PG 61, 315).

«ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ»

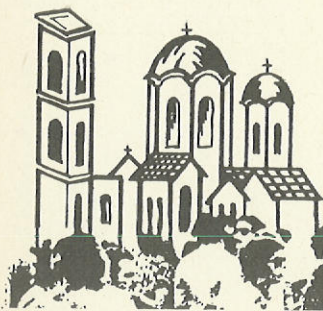
Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία μὲ τὸ εἰδικὸ ἱεραποστολικὸ περιοδικὸ «Πάντα τὰ Ἔθνη»

* πληροφροεῖ ὑπεύθυνα γιὰ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο ποὺ ἀσκεῖ σήμερα ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία,

* περιγράφει τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἡ ἱεραποστολή.

Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομητὲς μποροῦν νὰ στείλουν τὴν ἐτήσια συνδρομὴ τους (300 δρχ.)| στὴ διεύθυνση:

Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος — «Πάντα τὰ Ἔθνη», Ἰω. Γεωναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα. Τηλ. 7212.112.

Η ΣΕΛΙΔΑ ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ

Με τη ΜΑΡΙΑ ΜΑΤΖΑΡΗ - ΜΙΧΑΗΛ

'Αντικρύζοντας τὸν 21ο αἰώνα

Τὸ λυκαυγὲς τοῦ 21ου αἰώνα προβάλλει γεμάτο ἐλπίδες μπροστά μας. Τὸ 2000 εἶναι μιὰ χρονολογία κοντινὴ. Ὁ 20ὸς αἰώνας φεύγει, ἀφοῦ πότισε τὴ γῆ μας μὲ τὸ αἷμα ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων στοὺς δυὸ μεγάλους παγκόσμιους πολέμους καὶ τὶς χιλιάδες ἄλλες ἀλληλοσφαγὲς σ' ὅλα τὰ πλάτη καὶ μήκη τοῦ πλανήτη μας.

Ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς, τὸ μεγάλο ἐπίτευγμα τοῦ αἰώνα, πὺ τόσες ἐλπίδες ἔδωσε στὴν ἀνθρωπότητα γιὰ μιὰ καλύτερη ζωὴ, παρήγαγε μὲ καταπληκτικὴ πρᾶγματι ἐπιτυχία τὰ μέσα τῆς καταστροφῆς μας. Στὸ ἀποκορύφωμα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μας εἴπαμε: Εἴμαστε δυνατοὶ πλέον, μποροῦμε νὰ ζήσουμε λεύτεροι, μακριὰ ἀπὸ τὴ «σκλαβιά» τοῦ Θεοῦ. Καὶ σήμερα, μὲ βουρκομένα μάτια, ἀπελπισμένοι, βλέπουμε τὰ παιδιά μας ἀλυσοδεμένα ἀπὸ τὸ πάθος τῶν ναρκωτικῶν, ζωντανὸς νεκροῦς, νὰ ὀδηγοῦνται στὸ θάνατο. Ζητήσαμε τὴν ἠθικὴ «ἀπελευθέρωση» μακριὰ ἀπὸ νόμους καὶ δεσμεύσεις καὶ ἡ μᾶστιγα τοῦ αἰώνα μας, τὸ AIDS, μὲ σαρκαστικὸ χαμόγελο ἀπειλεῖ νὰ ἀφανίσει τοὺς νέους μας, τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιβίωσής μας πάνω στὴ γῆ. 1

Ἔτσι κουρασμένοι, ἀπογοητευμένοι, μὲ τὸ ἄγχος, τὴν ἀγωνία καὶ τὸ φόβο ζωγραφισμένα στὰ πρόσωπά μας, βρισκόμαστε στὸ κατώφλι τοῦ 21ου αἰώνα μὲ τὰ μάτια στραμμένα στὸν οὐρανὸ, ταπεινωμένοι καὶ μετανοιωμένοι, περιμένοντας νὰ κάνουμε ἕνα νέο ξεκίνημα. Ναι, αὐτὸ εἶναι τὸ ἐλπιδοφόρο μήνυμα πὺ ἔρχεται ἀπὸ πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου. Μὲ πρωτοπόρους

τοὺς νέους ἀνθρώπους, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ἀρχίζει μιὰ πορεία ἀναζήτησης καὶ γνωριμίας τοῦ Θεοῦ, ὡς ἡ μόνη ἐλπίδα γιὰ ἕνα καλύτερο κόσμο.

Τὸ δεύτερο γεγονός εἶναι, ὅτι ἡ γυναίκα ἔπαψε πλέον νὰ ζεῖ παθητικά, ἄγνωστη καὶ ξένη στὴ ζωὴ καὶ τὴν πολιτιστικὴ διαμόρφωση τῆς κοινωνίας. Ἡ σύγχρονη γυναίκα, μὲ τὸ μητρικὸ τῆς ἔνστικτο βλέπει ὅτι δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ μὴ διοχετεύσει τὸν πλοῦτο τῆς καρδιάς της καὶ τὴ φωτεινότητα τῆς σκέψης της πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἐχει πλήρη συνείδηση ὅτι ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο μέλος τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, τοῦ ὁποῖου ἡ εὐτυχία εἶναι καὶ δική της εὐτυχία καὶ οἱ πόνοι του καὶ δικοὶ της πόνοι.

Ἡ ὀλοκληρωμένη, ἀληθινὴ γυναίκα, αἰσθάνεται τὴν εἰλικρινὴ ἐπιθυμία νὰ διοχετεύσει τὸ χρυσάφι τῆς καρδιάς της καὶ τὴ δύναμη τῆς θέλησής της στὴ μεγάλη προσπάθεια γιὰ ἕνα καλύτερο κόσμο, γιὰ μιὰ ἀνθρωπινότερη ζωὴ, γιὰ μιὰ κοινωνία δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης. Πιστεύει στὸ μεγάλο ρόλο πὺ πρέπει νὰ παίξει πάνω στὴ γῆ. Ζητᾷ μιὰ παρουσία προσφορᾶς, ἀφοσιώσεως, ἀγάπης, ζεστασιάς, φροντίδας καὶ συμπόνιας. Καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ ρόλο της, τὸν κοινωνικό, βρῖσκει τὸν ἑαυτὸ της. Τὴν ἀπάντηση, τὴν ἱκανοποίηση, τὸν χορτασμὸ στοὺς βαθύτερους πόθους τῆς γυναικείας ψυχῆς. Βρῖσκει τὴν ἀληθινὴ χειραφέτηση καὶ ἀνεξαρτησία. Τὸ χριστιανικὸ φεμινιστικὸ μήνυμα: «οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ» πὺ ἀφορᾷ τὸ ἀθάνατο πνευματικὸ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΝΑΣ

(Μουσικοδιδάσκαλος — Συνθέτης)

Τοῦ Πρωτοπρ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Διευθυντοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Λυκείου Πατρῶν

ΕΠΙΣΦΡΑΓΙΣΙΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΤΡΩΝ

Ἡ γνωριμία μας με τὸν ἀγαπητὸν κ. Κ. Πανᾶν χρονολογεῖται ἀπὸ 25ετίας. Τὰ πρῶτα χρόνια ἡ γνωριμία ἐκαλλιεργεῖτο δι' ἀλληλογραφίας. Εὐρισκόμεθα εἰς διαφορετικὰς πόλεις. Ἐκεῖνος πάντοτε εἰς τὰς Πάτρας· καὶ ἐγὼ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὡς Ἀρχιμανδρίτης, καὶ ἔπειτα εἰς Νέαν Ζίχρην Σερρών ὡς Μητροπολίτης, μέχρι τοῦ 1974, ὅποτε ἐξελέγην Μητροπολίτης Πατρῶν.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 375 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17/1988 τεύχους.

στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ψυχὴν, τὴν τοποθετεῖ δίπλα στὸν ἄνδρα, ἰσότημη καὶ ἄξια πνευματικὴ συνεργατίδα του.

Μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα καὶ αὐτὲς τὶς τοποθετήσεις τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ἀναζήτηση μιᾶς νέας ζωῆς, πού θὰ τὸν βγάλει ἀπὸ τὰ τραγικὰ ἀδιέξοδα, ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ πατέρα παρήγορη καὶ ἐλπιδοφόρα, ὅπως τότε στὴν Παλαιὰ Διαθήκη γιὰ τὸν περιούσιο λαό του, μετὰ τὸ στόμα τοῦ προφήτη Ἡσαΐα: «Παρακαλεῖτε τὸν λαό μου».

Ἡ παρηγοριά, ἡ παραμυθία, τὸ ξεκούρασμα καὶ ἡ ἀνακούφιση τοῦ ταλαιπωρημένου σημερινοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν Ἱερέων - Ἐφημερίων. Ἱερεῖς ὄπλισμένοι μετὰ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ, σταθῆτε κοντὰ στὰ κουρασμένα ἀδέρφια μας, πιάστε τα μετὰ ἀγάπη ἀπὸ τὸ χέρι καὶ ὀδηγήστε τα κοντὰ στὸ Θεὸ πατέρα. Γνωρίστε τους τὴν ἀγάπη Του, μέσα ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας.

Πλάι, ὅμως, στίς χιλιάδες τῶν ἐγγάμων ἱερέων - ἐφημερίων, ὑπάρχουν στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας καὶ οἱ πρεσβυτέρους - σύζυγοι, συμπαραστάτες καὶ συνεργάτες στὸ ἐφημεριακό τους ἔργο. Σ' αὐτὲς τὶς πρεσβυτέρους τὸ περιοδικὸ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», ἀφιερώνει τὴ σελίδα αὐτὴ, καλύπτοντας ἔτσι ἕνα κενό. Ἀλλὰ καὶ γιατί πιστεύει ὅτι ἡ προσφορὰ τῆς στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτερα στίς ἡμέρες μας καὶ στὰ χρόνια πού ἔρχονται, θὰ εἶναι σημαντικὴ καὶ ἀπαραί-

Ἡ ἀλληλογραφία, κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα, δὲν ἦτο ἀπλῆ ἀνταλλαγὴ ἐπιστολῶν. Ἀλλὰ συνωδεύετο καὶ μετὰ μουσικὰ κείμενα, ἀμοιβαίως. Ἐλάμβανα τὰ ἐκδιδόμενα μουσικὰ βιβλία τοῦ κ. Πανᾶ καὶ ἐνδιαμέσως ἐλάμβανα τὰς διαφορὰς συνθέσεις του· ἀρχικῶς τὰ ἀντίγραφα ἦσαν ἰδιόχειρα διότι δὲν εἶχαν ἀκόμη εὐρεια διὰδοσιν τὰ φωτοαντίγραφα. Ἀργότερα τοῦ ἦτο εὐκολώτερον νὰ μετὰ ἐνημερώσῃ διὰ τὰς νέας του συνθέσεις, μετὰ φωτοαντίγραφα πλέον. Καὶ κατὰ καιροὺς εἶχα τὴν χαρὰν νὰ βλέπω νὰ ἔρχονται εἰς φῶς, τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο, τὰ μουσικὰ βιβλία του. Μαζὶ μετὰ τὰς εὐφήμες πάντοτε κρίσεις μου, τοῦ ἔστειλλα καὶ

τῆτι. Οἱ ἱερεῖς, πού παίρνουν τὸ περιοδικὸ στὸ Ναό, θὰ πρέπει νὰ τὸ φέρουν στὸ σπίτι γιὰ νὰ μπορεῖ καὶ ἡ πρεσβυτέρα νὰ διαβάσει τὴ σελίδα τῆς.

Καλὴ μου πρεσβυτέρα,

μέσα σ' αὐτὴ τὴ σελίδα θὰ δοῦμε μαζί τὴ μεγάλη τιμὴ πού σοῦ ἔκανε ὁ Θεὸς καὶ τὴ μεγάλη ἀποστολὴ πού σε καλεῖ νὰ διαδραματίσεις στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, πλάι στὸν ἱερέα - σύζυγό σου. Δὲν θὰ σταθοῦμε, πρὸς τὸ παρόν, στὴ θεολογικὴ διάσταση τοῦ θέματος π ρ ε σ β υ τ έ ρ α. Ὅχι γιατί δὲν ὑπάρχει τέτοια διάσταση, ἀλλὰ γιατί αὐτὸ τὸ ἔργο, θέλουμε νὰ παρακαλέσουμε, νὰ τὸ ἀναλάβουν οἱ πρεσβυτέρους Θεολόγοι. Θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προσφορὰ στίς συμπρεσβυτέρους τους, στὴν Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας καὶ στὰ χριστιανικὰ γράμματα. Δυστυχῶς, ἡ βιβλιογραφία πάνω στὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα εἶναι πολὺ φτωχὴ. Ἡ σελίδα τῆς πρεσβυτέρας θὰ φιλοξενήσει τὶς ἐργασίες αὐτῆς. Ἄν εἶναι ἀποσπασματικῆς, ἐξετάζοντας κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς πτυχὲς τῆς μεγάλης αὐτῆς μορφῆς, τῆς πρεσβυτέρας, ἴσως παρουσιαστοῦν πρὸς γρήγορα, γίνονται πρὸς κατανοητῆς καὶ προσφέρουν γρηγορότερη βοήθεια στὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐμεῖς, ἀπὸ τὸ ἄλλο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ, θ' ἀρχίσουμε τὴν ἐπικοινωνία μας, μέσα ἀπὸ τὴ σελίδα αὐτὴ βλέποντας τὸ θέμα στὴν καθημερινὴ του διάσταση.

ἐγὼ κάποτε ἰδικᾶς μου συνθέσεις· καὶ εἶχαμε ἔτσι ἀμοιβαίαν μουσικὴν ἐπικοινωνίαν. Ἀλλὰ δὲν ἐγνωρίζομεθα προσωπικῶς. Ἡ προσωπικὴ γνωριμία καὶ συνεργασία μας ἐμελλε νὰ ἀναπυχθῆ εἰς τὰς Πάτρας ἀφ' οὗτου ὁ Κύριος ὠδήγησεν ἐδῶ τὰ θήματά μου καὶ τὴν διακονίαν μου τὸ 1974. Καὶ ἔκτοτε ἐδημιουργήθη ὄχι μόνον μουσικὸς ἀλλὰ καὶ φιλικὸς δεσμός.

Ἡ σημερινὴ ἐν τούτοις ἐόρτιος τιμητικὴ ἐκδήλωσης, ὑπὸ τὴν αἰγίδα μου διὰ τὴν 30ετῆ προσφορὰν τοῦ κ. Πανᾶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν δὲν εἶναι ἀπλῶς ἔκφρασις τῆς φιλικῆς διαθέσεως ἡμῶν. Ἀλλ' ὀφείλεται περισσότερον εἰς ἀξιολογικὴν ἐκτίμησιν τοῦ μουσικοῦ ἔργου του· καὶ εἰς ἀναγνώρισιν καὶ ἐπιβεβλημένην προβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸ εὐρὸν κοινὸν τῶν Πατρῶν καὶ εἰς τοὺς εἰδήμονας τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ τοὺς μουσικοφίλους.

Ἡ συμβαλὴ τοῦ τιμωμένου εἰς τὸ ἐθνικὸν μας τοῦτο κεφάλαιον, τῆς πατροπαράδοτου Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι προφορικὴ καὶ γραπτὴ.

Ἡ προφορικὴ ἐπισημαίνεται κυρίως εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀντιστοίχου μαθήματος ἐπὶ 27 ἔτη εἰς τὸ Ἀρσάκειον τῶν Πατρῶν — τὴν Ἀκαδημίαν εἰδικώτερον. Καὶ εἰς χορδιακὰς ἐμφανίσεις, εἴτε μαθητικὰς εἴτε καὶ ὑπὸ Ἱεροφαιτῶν τῆς πόλεως τελούντων ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του. Ὁ ἴδιος δὲν κατέλαβε θέσιν εἰς τὸ ἀναλόγιον ὡς πρωτοψάλτης, ὅπως θὰ ἤρμοζεν εἰς τὴν μουσικολογίότητά του, διότι κάποιαν χρονικὴν στιγμήν αἱ φωνητικαὶ του χορδαὶ ἤρχισαν νὰ ἀρνοῦνται ὑπηρεσίαν. Καὶ τοῦτο ἐστέρησε καὶ τὸν ἴδιον τῆς χαρᾶς τῆς αὐτοπροσώπου «ἐρμηνείας» τῶν συνθέσεων του ἐπ' ἐκκλησίας, κατὰ τρόπον ὑποδειγματικὸν καὶ ἀθνητικόν, περισσότερον ὅμως ἐστέρησε τῶν Ἱεροφαιτικῶν ὑπηρεσιῶν του τὴν πόλιν μας καὶ τοὺς Ἱερούς Ναοὺς τῆς. Ἐστέρησε δὲ καὶ τοὺς μαθητεύοντας εἰς τὰ ἀναλόγια καὶ τὰς Ἐκκλησιαστικὰς μουσικὰς σχολὰς μιᾶς ἀθνητικῆς μουσικῆς παραδόσεως φερούσης τὴν προσωπικὴν σφραγίδα αὐτοῦ τοῦτου τοῦ μουσικοσυνθέτου κ. Κων)νου Πανᾶ. Τὰ γραπτὰ ὅμως μουσικά του ἔργα ἀποτελοῦν πλούσιον λευμῶνα διὰ νὰ ἐντυφουῖν οἱ εἰδήμονες καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν οἱ ἀκούοντες τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συνθέσεων του.

Προσωπικῶς γνωρίζομεν καὶ ἱκανὰς ἀπὸ τὰς ἀνεκδότους συνθέσεις του. Ἀλλὰ θὰ σχολιάσωμεν μόνον τὰς δημοσιευμένας εἰς τὰ 10 ἐκδοθέντα μουσικὰ βιβλία του. (Φιλοδοξεῖ νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν των, φέρων εἰς φῶς καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἔργα του, ἂν θέλῃ ὁ Θεός).

Τὰ μουσικά του κείμενα χαρακτηρίζουν τρεῖς μεγάλα ἄρτια.

α) Ἀποδίδουν μὲ χαρακτηριστικὴν ἐκφραστικότητα τὸ νόημα τῶν λέξεων καὶ φράσεων τῆς ὑμνολογίας. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τὸν ἐπροόκισεν ὁ Θεὸς μὲ πλούσιαν φαντασίαν καὶ μουσικὴν σύλληψιν καὶ ἔκφρασιν.

Καταγόμενος ἐκ τῆς κωμοπόλεως Κατοχῆς τοῦ Μεσολογγίου, εἶναι φορεὺς τοῦ ὕφους τοῦ ἐπιπολίως διαπρέφαντος ὡς Πρωτοψάλτου Ἀνθίμου (Διάπη), τοῦ ἀπὸ ἀρχidiaκόνων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου προερχομένου, καὶ μὴ ἀχρηστεύσαντος ὑπὸ τὸ ῥάσον τὸ πολυτάλαντον ψαλτικόν του χάρισμα. Εἶναι γνωστὴ εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἢ ἰδιάζουσα τεχνουργία τοῦ Ἀνθίμου. Καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς μαρτυροῦνται καὶ εἰς τὰς συνθέσεις τοῦ κ. Πανᾶ. Ὁ τιμώμενος σήμερον μουσικοσυνθέτης, χωρὶς ν' ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰς παραδοσιακὰς θέσεις τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, προσδίδει τὴν προσωπικὴν του σφραγίδα, ὡς καὶ τὸ νέον — ὄχι ὅμως καὶ ἄσχετον — ἀλλὰ ἐξελικτικῶς ἐκπηγάζον ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ μέλους. Τοιοῦτοτρόπως θεωρεῖ δι' ἀπηχεῖται ἢ παρὰδοσις, ὄχι ὡς στατικὴ, ἀλλὰ ὡς δυναμικὴ, ὡς φωτεινὴ πηγὴ φωτίζουσα τὰ περαιτέρω μουσικὰ θήματα πρὸς νεωτέρας μὲν ἀτραποὺς καὶ πάλιν ὅμως συναντιωμένας μὲ τὴν Βυζαντινὴν ἀφειτηρίαν. Ὁρθὴ ἄποψις περὶ τῆς σχέσεως τῆς παραδόσεως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν καὶ ἀνάπτυξιν.

β) Ὁ συνθέτης κ. Πανᾶς ἐπιμένει πολὺ εἰς τὸν ρυθμὸν τοῦ μέλους. Παρεκτείνει πολλάκις τὰς μουσικὰς «θέσεις» διὰ ν' ἀναποκριθῆ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ρυθμοῦ — κυρίως τοῦ τετρασήμερου. Χωρὶς νὰ παραγνωρίσῃ τὸν τονικὸν ρυθμὸν — ἀπολύτως ἀπαραίτητον εἰς τὰ σύντομα μέλη — χρησιμοποιεῖ τοὺς δισήμους καὶ τρισήμους πόδας, ὅπου ἢ ῥοὴ τοῦ μέλους ἢ τὸ κείμενον τοῦ ὕμνου τὸ καλεῖ, γενικώτερον ὑποβάλλει εἰς ρυθμικὴν συνέπειαν τὰς γραμμάς του. Καὶ χρησιμοποιεῖ πολλάκις τὴν ἔνδειξιν: Ρυθμὸς 4σημους μετ' ἐξαιρέσεων.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Ι Ω Β

✦ Ἡ Ζωὴ καὶ τὰ πάθη του ✦

(Τόμοι Α' καὶ Β')

Κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Σελίδες 366 καὶ 302. Δραχ. 650 ἕκαστος.

Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΕΦΑΠΑΞ

που χορηγεί ο Κλάδος Ἀρωγῆς τοῦ TAKE δημοσιεύθηκε στὸ 863/30.11.88 Φ.Ε.Κ. (τ. Β΄) μὲ ἀριθμὸ Φ 60/5/2189. Ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ Ὑγείας, Προνοίας καὶ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων κι ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἐχοντας ὑπόψη:

1. Τὶς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ Ν.Δ. 228/1973 «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῆς περὶ τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως Ὁρθοδόξου Ἐφημεριακοῦ Κλήρου Ἑλλάδος (TAKE) νομοθεσίας».

2. Τὶς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 14 τοῦ Π.Δ)τος 105/3.3.88 (ΦΕΚ 46 τ.Α΄).

3. Τὴ γνώμη τοῦ Δ.Σ. τοῦ TAKE πού διατυπώθηκε κατὰ τὴν Ε/3.6.88 συνεδρίασή του.

4. Τὴ γνώμη τοῦ Συμβουλίου Κοινωνικῆς Ἀσφάλειας πού διατυπώθηκε κατὰ τὴν 23η/5.10.88 συνεδρίασή του τῆς ΚΕ΄ Περιόδου, ἀποφασίζου-
με:

Τὸ ὑπὸ τῆς παρ. 2 τοῦ ἀρθροῦ 1 τῆς Υ.Α. 60/3/857/9.4.1986, ὅπως τροποποιήθηκε καὶ ἰσχύει μὲ τὴν Υ.Α. Φ. 60/1834/11.8.1987 (ΦΕΚ 487 Β΄), προβλεπόμενο ἐφάπαξ βοήθημα τοῦ Κλάδου Ἀρωγῆς τοῦ TAKE, ἀξάνεται κατὰ 15ο)ο (δεκαπέντε τοῖς ἑκατό).

Ἡ ἰσχὺς τῆς ἀπόφασης αὐτῆς ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία δημοσίευσής της στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως».

«ΕΝΟΡΙΑ, Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΝ ΤΩΙ ΜΕΣΩΙ ΗΜΩΝ»

ἦταν τὸ θέμα γιὰ τὴ συγγραφὴ βιβλίου μὲ χρηματικὸ βραβεῖο πού ἀθλοθέτησε ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία, μέσῳ τῆς «Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Χριστιανικῶν Γραμμάτων». Ἀπὸ τὰ ὑποβληθέντα πρὸς κρίσιν ἔργα βραβεύτηκε τοῦ αἰδουσιμολ. πρωτοπρ. κ. Γεωργίου Μεταλληνοῦ, ἐπικ. Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἡ ἀπονομὴ τοῦ βραβείου, μαζὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα πού εἶχαν προκηρυχθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία καὶ τὸ «Ἴδρυμα Κατίγκως καὶ Γ. Λαιμοῦ», ἔγινε στὴ διάρκεια τελετῆς στὴν αἴθουσα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός» τὴν 5ῃ Δεκεμβρίου π.ἔ. Μίλησαν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἰωάννης Καρμίρης, ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ Ἰδρύματος κ. Ἦρ. Παπαθασσιλείου καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας κ. Νίκος Ἀρβανίτης.

Τὸ ἔργο «Ἐνορία, ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν» θὰ ἐκδοθεῖ προσεχῶς ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία.

Τοῦ κ. Εὐαγγέλου Π. Λέικου

Ο π. ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΙΩΤΗΣ

Ἐφημέριος τοῦ ἱ. ναοῦ ἀγίου Παντελεήμονος ὁδοῦ Ἀχαρνῶν ἦταν ὁ κληρικὸς πού βραβεύθηκε ἀπὸ τὸ «Ἴδρυμα Κατίγκως καὶ Γ. Λαιμοῦ» στὴν ἴδια τελετῇ. Ὅπως ὑπογράμμισε ὁ κ. Ἰω. Καρμίρης μὲ τὰ βραβεῖα τοῦ Ἰδρύματος αὐτοῦ ἀναγνωρίζουν καὶ «τιμοῦν τοὺς πνευματικούς ἐργάτας, οἱ ὁποῖοι ἐμπνέονται ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἑλληνορθοδόξου Παραδόσεως καὶ υπηρετοῦν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἑλλάδα». Ὁ π. Ἰωάννης Διώτης βραβεύθηκε γιὰ τὴν πολυετῆ πρωτοποριακὴ προσφορὰ του στὸ ποιμαντικὸ ἔργο, τὴν παρουσία του στὴν πρώτη γραμμὴ τῶν ἀγῶνων γιὰ τὰ ἑλληνοχριστιανικὰ ἰδεώδη καὶ τὴν ἀπαράμιλλη συμβολὴ του στὴν ἔκδοση καὶ διάδοση τῶν ἔργων πολλῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ ἀρχαίων κλασσικῶν συγγραφέων.

Σημειώνουμε ὅτι βραβεῖα ἀπονεμήθηκαν ἐπίσης —μεταξὺ ἄλλων— στὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβο γιὰ τὸ βιβλίο του «Ἰχνογράφημα μιᾶς ταπεινῆς σκιαῆς» καὶ στὸν πανοσ. ἀρχιμ. π. Σπυρίδωνα Θεοδωρόπουλο γιὰ τὴν ἀνέκδοτη μελέτη του «Ἄγιον Ὅρος, φορεὺς καὶ παράγων πολιτισμοῦ καὶ τῶν πνευματικῶν ἀξιών».

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ Ι.Σ.Κ.Ε.

στὴν ἐπιτυχή ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος πού προέκυψε ἀπὸ τὴν προβολὴ τῆς θλάσφημης γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ταινίας «ὁ τελευταῖος πειρασμός», ἦταν ἑμπνευστικὴ. Λεπτομέρειες γιὰ τοὺς ἀγῶνες πού ἔγιναν ἐκ μέρους τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου, γνωστοποιήθηκαν μὲ ἐγκύκλια ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Ἐφημερίους, πού ὑπογράφει ὁ πρωτοπρ. κ. Σπυρ. Κοράκης ὡς ἀντιπρόεδρος τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε. καὶ στὴν ὁποία καταλήγει ὡς ἐξῆς:

«Πρέπει νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι τὸ Δ.Σ. τοῦ ΙΣΚΕ δὲν ἀδρανεῖ ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀγρυπνεῖ καὶ ἐπεμβαίνει σὲ ὅ,τι θέμα ἀφορᾷ τὸν Ἱερὸ Κλῆρο καὶ τὸν εὐσεβῆ λαὸ μας, εἴτε εἶναι ἐκκλησιαστικὸ - θρησκευτικὸ - ἔθνικὸ - οἰκονομικὸ - κοινωνικὸ - ἐκπαιδευτικὸ - ὑγείας κ.λπ. καὶ ἔχει πολλὰς ἐπιτυχίες μέχρι σήμερα. Ἀπὸ ἐσᾶς, λοιπόν, ζητοῦμε τὴν ἀγάπη σας, τὴν συμπαράστασίν σας καὶ τὴν γνώμη σας γιὰ τὴν καλυτέραν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων μας καὶ ὅλοι ἐγγεγραμμένοι καὶ ἠνωμένοι στὸν Ι.Σ.Κ.Ε.».